

1896-IKI
ORSZÁGOS

EZREDÉVES
KIÁLLITÁS

A

TÖRTÉNELMI FŐCSOPORT

HIVATALOS KATALOGUSA

III. FÜZET

ŐSFOGLALKOZÁSOK

55-DIK ÉS 57-DIK PAVILLON.

✱

VADÁSZAT

IRTA NAGY GÉZA

PÁSZTORÉLET ÉS HALÁSZAT

IRTA HERMAN OTTÓ

BUDAPEST

«KOSMOS» MŰINTÉZET KIADÁSA ÉS NYOMÁSA

1896

TARTALOM

	Oldal
Előljáró szó. Irta <i>Herman Ottó</i>	1
Bevezetés a vadászat történetéhez. Irta <i>Nagy Géza</i>	5
Bevezetés a pásztorélethez. Irta <i>Herman Ottó</i>	21
Bevezetés az őshalászathoz. Irta <i>Herman Ottó</i>	37
<i>I. Vadászat.</i>	
I. terem	47
<i>II. Pásztorélet.</i>	
II. terem	59
III. számú folyosó	71
IV. számú terem	72
V. számú lépcsőház (Vadászat folytatása)	82
VI. számú fülke	84
VII. számú terem	84
VIII. számú terem	100
IX. számú fülke	111
A szabadban, a pavillon déli sarkán, a hidtől jobbkéz-felé	111
<i>III. Őshalászat.</i>	
Őshalászat pavillonja	115

HELYREIGAZITAS.

Az Előljáró Szó 4-dik oldalán a vadászati kiállítás körül
főérdemeket szerzettek közül

Andrássy Géza gróf

neve tévedésből kimaradt, mit ezennel pótlunk.

ELŐLJÁRÓ SZÓ.

A midőn az 1896-dik évi ezredéves kiállítás országos bizottsága *Lukács Béla* akkori kereskedelemügyi miniszter elnöksége és *Vaszary Kolozs*, Magyarország biboros hercegprimása tiszteleti elnöksége alatt alakult, — a mi az 1893-ik év elején történt — ez a megalakulás már oly részletes program alapján folyt le, mely — a történelmieken is — lehetőleg felölelte mindazokat a csoportokat, a melyekre a szervező erőket kiszemelni, megválasztani és munkába állítani kellett.

A történelmi főcsoport kilencedik csoportja számára a feladat a történelmi vadászat, halászat, mezőgazdaság és bányászat tárgyi részének összeszerzése lett volna, a mely sorozathoz én az alakuló gyűlésen a *pásztorélet* felvételét is indítványoztam, a mi el is fogadtatott.

A történelmi főcsoportnak ez a kilencedik «*ős foglalkozási*» csoportja azután két részre osztatott, u. m. a történelmi vadászatira, mely eleintén gróf *Nádasdy Ferencz* elnök és dr. *Madarász Gyula* előadó alatt kezdte meg működését, hogy csakhamar gróf *Bethlen Balázs* elnök és *Nagy Géza* előadó kezeire szálljon, a kik a feladatot meg is oldották. A második részt a halászat, pásztorélet, a mezőgazdaság és bányászat történetének tárgyi bemutatása alkotta volna, a melyek

közül a pásztoréleti és halászati rész vezetésével az országos bizottság engem tisztelt meg.

A mezőgazdaság és bányászat szakmáira nem sikerült albizottságot alakítani, valószínűleg azért, mert számbavehető erőink, különösen e szakmák mostkori csoportjainál voltak lefoglalva. Ez arra indított, hogy teljes erőmet a halászatra és pásztoréletre fordítsam, a melyek — különösen a nemzet őstörténete szempontjából — kiváló fontossággal bírtak és bírnak.

Tekintve az idő rövid voltát és azt a körülményt, hogy a magyar pásztoréletre nézve sehol semmiféle előző munka, vagy bár csak némileg elfogadható gyűjtemény sem volt található, hogy tehát e téren igazán «ab ovo» kellett kezdeni, és tudva azt, hogy ily feladatok megoldásánál a felhívások, körlevelek rendszerint vagy igen csekély, legtöbbször éppen semmi eredménnyel sem járnak: arra a megállapodásra jutottam, hogy albizottságot egyáltalában nem is alakítok, hanem a már többször tisztességes sikerrel alkalmazott módszerrel élek, t. i.: neki megyek az országnak, felhasználom összeköttetéseimet, jó barátaim készségét s majd meglátom, hogy mire mehetek?

Az elért eredmény noha nem teljes, de így is több, mint a mennyit bárki is várhatott volna, engem pedig megnyugtat. A Magyar Nemzeti Múzeum úgy a halászati, mint a pásztoréleti-részben, oly gyűjteményekhez jutott, a minők, tudtommal, sehol sem találhatók s irány szerint mindenesetre úttörők, még a művelt külföldön is.

Evvel azonban nem azt akarom mondani, hogy az elért sikert kizárólagosan önmagamnak vindikálom. Igazán buzgó, hűséges, hozzá teljesen önkénytes munkatársaim és vezetőim nélkül ezt az eredményt még csak meg sem közelíthettem

volna. Így áll a történeti vadászat kiállításának ügye is. Kötelességet teljesítünk tehát, a midőn ide tesszük, hogy a *pásztoréleti* rész összteremtésében hála a következők köteleztek kiváló módon:

Főtisztelendő *Bertalan Alajos*, régi munkatársam, a kegyesrendiek jószágkormányzója Mernyén, Somogy megye;
Leustach Lajos főszolgabíró Nagy-Szalatnán, Zólyom-m.;
Hauer Béla nagybirtokos Pusztá-Bojárán, Máramaros megyére való tekintetből is;

Szűts Béla tisztartó Tavarnán, Zemplén megyében;
Kund Jenő képviselő, Somogy megye Balaton-berki részében;
Szily Dezső Olláron, Zalamegyében;

A *Saary-nemzetség* Diszelben, a «Dobosra» nézve;

Kupa Árpád Turkeve, Ecseg-pusztá részében;

Piovarcsy Károly bányaigazgató, a kárpátalji részben;

Nagytisztelű *Madarász Imre* képviselő, a karczagi szíkek részében.

A törvényhatóságok közül: *Szeged* sz. k. város intézkedéséből dr. *Zámbó György* jegyző és *Vadász Lajos* pusztai kapitány ur;

Debreczen sz. k. város részéről mint kirendelt: *Király Gyula* gazdasági tanácsnok úr; különösen pedig önkénytesen dr. *Király Ferencz*, országgyűlési képviselő úr;

Kecskemét sz. k. város részéről mint kirendelt: *Szegedy György*, gazdasági tanácsnok úr.

A végrehajtás körül nagy hála köteleztek: *Nécsey István* festőművész és *Semayer Vilibáld* nemzeti muzeumi segéd, a kik különösen az installáczióális munkálatban igazán odaadó buzgósággal és készséggel működtek közre.

A halásznemzati részben kiválóan közreműködtek és hála köteleztek:

Tuba János országgyűlési képviselő, barátom és régi hű munkatársam, Komárom környékére nézve ;

Luby Géza országgyűlési képviselő, barátom és mindenkoron hű munkatársam, különösen a már-már eltűnedező csikászat szerszámainak összeszerzésében ; végre

Danicska József (Csongrád) Mindszenti halászmester a Közép-Tisza részeiben.

A vadászati kiállítás körül a főérdem a következőket illeti:
Károly Lajos fő- és m. k. herceg, kistapolcsányi gyűjt.;
Főherceg és m. k. herceg *Frigyes* Ó fensége bélylyei uradalmát;

Herceg *Esterházy* fraknói és kismartoni gyűjteményét;
Herceg *Batthyány-Strattmann Ödön* körmendi gyűjtem.;
Gróf *Széchenyi Aladárt*, a bizottság igen buzgó tagját;
Hauer Bélát, Pusztá-Bojárt és végre

Szikla Gábor tanárt, a ki a csoportok összességét összehozta, kikészítette és felállította.

Legkiválóbb módon azonban régi hű barátom, gróf *Wass Béla* országgyűlési képviselő az erdélyi Mezőségekre nézve, ki időt, fáradságot, áldozatot nem kímélve, mindig helyt állott.

Tartozom megjegyezni, hogy a felsoroltak közül: *Bertalan Alajos*, *Hauer Béla*, *Kund Jenő*, *Tuba János*, *Luby Géza*, gróf *Wass Béla* és *Danicska József* urak, egyszersmind az I/9. csoportbizottság egészének is tagjai voltak.

Fogadják egyenként és összesen igaz tiszteletem kifejezését.

Budapesten, 1896. május hó 31-én.

Herman Ottó,

képviselő, az I/9. csoport egyik
elnöke.

BEVEZETÉS

A VADÁSZAT TÖRTÉNETÉHEZ.

Irta: Nagy Géza.

A legkülönbözőbb szempontból tett kutatások egyaránt a mellett tanuskodnak, hogy a magyarság legősibb foglalkozása a vadászat és halászat volt s nemcsak a földművelés, hanem még a pásztorkodás is történelmi életének egy későbbi korszakában kezdődött. E tekintetben nincs semmi eltérés az összehasonlító nyelvtudományra támaszkodó ethnikai vizsgálatok, a magyarság legrégibb állapotáról emlékező történeti adatok és saját hagyományaink között. Legközelebbi nyelvrokaink, a délnyugoti Szibériában tanyázó vogulok és osztyákok életfoglalkozása ma is vadászat és halászat. A VI. századbéli gót történetíró, Jordanes, a kelet-európai népek között a *hunugurukat* is említve, annyit mond róluk, hogy tőlük hozzák a becses szőrméjü vad-bőröket. A középzásiai törökségnél ugy maradt fenn az Irtis forrásvidékén tanyázó *oujgurok* emléke, hogy ellentétben a többi (t. i. török eredetű), pásztorkodó és földet művelő ujgurokkal, nyuszt-, evet- és hódfogásból, meg halászatból éltek. A magyar eredet ősrégi mondája a hires vadászt, Menrótot teszi meg a magyarok ősapjának, a kit aztán a krónikairó-barátok a bibliai Nimróddal azonosítottak s ugyanez a monda a Maeotis-tenger mellékén való megtelepedést is egy szarvasvadászattal köti össze. Béla király Névtelen Jegyzője is ugy tudja, hogy az őshazában, Scythiában, oly bőviben volt mindenféle becses bőri vadállat, hogy még a gulyások és kanászok is nyuszt- és hölgymenyét-bőrrel ruházkodtak.

De bár mint kiválóan vadásznépről szólnak is a régi magyarokról a különböző emlékek, a népeletben sokkal kevesebb nyoma maradt a vadászatnak, mint a másik két ősfoglalkozásnak, a halászatnak és pásztoréletnek. Ez azonban könnyen érthető. Az utóbbiak az életviszonyok átalakulása után is megmaradtak népies foglalkozásnak, a szegényebb osztály egyik kereseti forrásának, míg a vadászat mindinkább úri mulatsággá, sőt előjoggá változott, melyből a népet, a régi hagyományok letéteményesét mindenféle tilalmakkal kizárták. Az orvvadászat elleni rendeletek és törvények a vadfogás népies módjait mind szűkebb körre szorították s egyre irtották és irtják régi hagyományos emlékeit. Nem csoda ilyen körülmények között, ha a vadorzók évről-évre száz- és ezerszámra elkobzott s rendszerint megsemmisített eszközei közt alig maradt olyan, a mi az ethnografiára kiválóbb fontossággal bírna s mindaz, a mit a régi magyar vadászatból felmutathatunk, meglehetősen sovány történeti följegyzésekre, néhány vadászati jelenetet feltűntető ábrázolásra és az archaeológiai emlékeknek egy szűkebb körü csoportozatára szorítkozik. Az az ethnografiai módszer tehát, mely a halászat és pásztorélet mai módjában és használati eszközeiben oly sikerrel utalhat a multa is fényt derítő mozzanatokra, csekély eredményt mutathat fel a vadászat terén. De még a a történeti és régészeti emlékekben is aránylag szegények vagyunk, jóval szegényebbek, mint a nálunk szerencsésebb Nyugot-Európa. Viharos multunk alatt ezek is nagyon megfogyatkoztak. A fegyver, ha eredetileg vadászati czéla készült is, mégis csak fegyver volt s főuraink és középnemességünk többször voltak olyan helyzetben, hogy az erőszak megfosztotta fegyvereiktől s legtömegesebben épen az olyan régi vadászfegyverek pusztultak el, melyeket hazai, felsőmagyarországi, dunántuli, erdélyi stb. mesteremberek készítettek.

A *vadfogsnak* már a legősibb kortól fogva többféle módja volt gyakorlatban a magyaroknál. Egy ilyent Herodotus ír le, ki a jyrkáról, egy a mai kirgiz-pusztaságon,

körülbelül a Tobol és Isim-folyók mellékén lakozott lovas vadásznepről szólva, elmondja, hogy a vadász legelőbb is egy fát keres ki, ráhelyezkedik s les a vadra, jól betanított lova pedig ezalatt hasra fekszik a vadászkutyával együtt, hogy a vad észre ne vegye; mikor aztán a fáról megpillantja a vadász a vadat, nyilával rálő s lóra pattanva a vadászkutyával együtt üldözőbe veszi.

Ez a vadászati mód, mely Dél-Szibériában, a barabapustasági tatároknál ma is ismeretes, olyan népcsoportnál volt elterjedve, melynek környezetébe tartozott az ősmagyarország is; némely ethnologus szerint ama jyrkák egyenesen az ősmagyarok voltak.

A *nyillal és lóháton való vadászat* minden esetre a legősibbek közül való, melyek a magyarságnai gyakorlatban voltak. A merre csak valaha járt a magyarság, mindenütt ezt látjuk a régi emlékeken, mint a jenisszei-melléki sziklaképeken Szibériában s aztán a kelet- és dél-oroszországi Szasszanidakori (III.—VII. sz.) domborműves ezüst csészéken, melyek ha nem is egyenesen a magyarokra vonatkoznak, olyan kulturális körből erednek, mely a magyarság szokásait is visszatükrözteti.

Vadásztak aztán őseink *pányvával*, melyet a vad nyakába vetettek, miként azt az 1. terem VI. csoportjában 3. sz. a. kiállított Szasszanidakori dombormű másolata mutatja. Ezenkívül ismerték a *törnek, csapdának* sat. különböző nemét. *Vadászkutyájuk* talán több fajta is volt a honfoglalás előtt. Az *agárról* biztosan megállapítható, hogy nagyon korán meghonosodott őseinknél, hihetőleg az ókori perzsákkal való érintkezés idejében, kiknek egy Kaukázusba szorult törzse, az osszét *igárnak* s a szomszéd avar nép *egérnek* nevezi a vadászkutyát; ismerik az elnevezést szibériai nyelvrokonaink s, csakhogy náluk kis házi ebet jelent a szó. A régi magyar agár a mainál nagyobb, vaskosabb és hosszabb szőrű lehetett, a minő a mai közép-ázsiai nomád törökök vadászkutyája; ezt a válfajt tüntetik föl a dél-oroszországi III.—VII. századbeli domborműves ezüst csészék is. (VII. terem IX. 39.)

A *kopóról* és *vizsláról* annyit tudunk, hogy legalább is a XIV. században már el voltak terjedve nálunk; a vizslát valószínűleg a csehek honosították meg, míg a kopó alighanem jóval régibb, a név török eredetre mutat s abból az időből való, midőn a magyarság Kelet- és Dél-Oroszországban török nyelvű népekkörnyezetében tartózkodott. Hajdan a vadászkutyát elhunyt ura mellé temették; honfoglaláskori leleteink közül kettőben, a piliniben és szeged-öthalmiban találtak kutya-csontvázat a halott mellett; sajnos, hogy a csontok elhányódtak s nincs módunkban közelebbi meghatározását adni ezen régi magyar vadászkutya-fajnak. A *solymászat* szintén még a honfoglalás kora előtt meghonosodott a magyaroknál; az egész belső- és közép-ázsiai nomád turánoknál el van terjedve s a vadászat legkedveltebb módjai közé tartozik, egy VII.—VIII. századbeli altáji-turk khágánnak a siremlékére is oda vésték a sólymát (v. ö. VII. terem X. 48) s nem lehetetlen, hogy nyugaton, hol a keresztes hadjáratokkal szokták kapcsolatba hozni a sólyommal való vadászat elterjedését, a népvándorláskori turánok kedveltették meg a magyarországi germánok utján; nálunk legalább már az V.—VI. századból van nyoma, a mennyiben a csongrádmegyei Mártélyon, a népvándorláskori temető egyik sírjában a halott mellékletei közt sólyomcsontvázat is találtak. Régi krónikáink a *kerecsent* említik olyannak, melyet őseink vadászatra használtak; Herberstein szerint az ural-vidékiek által Kretzetnek nevezett sólyom (Girofalco) fehér színű és kiváló nagyságu; a tulajdonképpeni izlandi.

Későbbi oklevelek különösen a *karvalyt* (nibus) emlegetik, de nem lehet kétség, a sólyomfélék (sólyom, kerecsen, karvaly, ölyv, héjja, kánya, turul) gazdag régi nomenclaturája is mutatja, hogy miként a közép-ázsiai nomádok, a régi magyarok is többféle sólyommal vadásztak, az európai sólymászat virágkorában pedig nálunk is azok a sólyom-fajták voltak, mint nyugaton, u. m. a szabda (lanarius), nemes (gentilis), vándor (peregrinus), fekete (niger) és sziklai vagy törpe sólyom (aesalon), meg az ölü, ma «kaba» (subbuteo) és héjja (palumbarius). A közép-ázsiai törökök még a sast

(*aquila fulva*) is betanítják, melyet börkütnek neveznek; Marco Polo szerint a tatárok az ilyen betanított sasokkal rókát, őzet és farkasokat fogattak; egy jó börkütért vagy tuga nért (sólyom), mint Vámbéry írja, két lovat vagy hat tevé is adnak, ellenben a méhész sólymot (*falco apivorus*) és ölyvet, melylyel rókát és nyulat szoktak fogatni, sokkal kevesebbre becsülik.

A magyarság legősibb fegyvere, úgy a vadászatban, mint csatában, a *nyíl*, melynek alakja és nagysága a vadhoz képest különböző volt; mást használtak a nagyobb vadakra, medvére, vadkanra, bölényre; mást a gyorsan elillanó szarvasra, őzre, a kisebb vadakra, nyúlra stb.; megint mást a nyusztra, nyestre, hölgymenyétre, evetre, melyeknek bőrét kimélték és ismét mást a szárnyasokra. Azok a jobbára a középkor végéről való s Magyarország különböző vadászterületeiről, a csókakői és gödöllővidéki erdőségből, a györmegyei Sokoró mellékéről, Tolna-megyéből stb. összegyűjtött nyílcsúcsok, melyek a VII. terem közép (VII.) szekrényében vannak kiállítva, mintegy 10—12 változatot tüntetnek föl a legapróbbtól a legnagyobbig s e különböző változatok az egyes vadászterületeken ismétlődni szoktak, a mi világosan mutatja, hogy nem egymástól távoleső korok és népek esetleg egymás mellé került maradványai, a mi szintén magyarázatul szolgálhatna az egyes formák közti különbségre, hanem egyenesen a vadak más-más neme s elejtésüknek alkalmasabb módja volt az, a mi a 10—12-féle nyíl-csúcsnál, nagyság és alak szerint más-más típust fejlesztett ki. A lapos, levélidomu s alul köpü helyett szeggel vagy tüskével ellátott kisebb-nagyobb nyíl-csúcsok őrizték meg az ősmagyar formát, a hogy azt a honfoglaláskori leletekből ismerjük. A három szárnyu s alul szintén szegben végződő forma a népvándorlás korának a maradványa, mely a turán népeknél egész Ázsia keleti széléig el van terjedve. A villa-alaku s belső felükön kiélesített hegygyel ellátott nyíl-csúcsok szintén az ősi formák közé tartoznak; használatban vannak szibériai nyelvrokónainknál s a Kaukázusban, kisebb alakban előfordulnak nép-

vándorláskori leleteinkben; a németek a XV—XVI. században zerge- és vadkecske-vadászatra használták. Nem találjuk meg e változatok közt azt a nagy, tompahegyű nyilcsúcs-típust, minővel a vogulok nyusztra s más becses bőrű állatra szoktak vadászni; az a néposztály, mely az Árpádok korában nyestfogással foglalkozott nálunk, úgy látszik, tört, csapdát, vagy hurkot használt. A köpüs nyíl-csúcsok levélidomu, vagy kisebb-nagyobb szárnyu hegygyel a nyugoti népek hatása alatt terjedtek el a magyarságnál. Ezek közül a négyoldalú hegygyel ellátott típus a számszer-íjjal együt jött használatba a XIV. század vége felé.

A régi magyar *íjj* alakja a szkitha-korba nyúl vissza s abban különbözött a nyugoti népekétől, hogy nem egy darabból állt, mint ezeké, hanem két -alakban meghajlitott fát foglaltak össze felső végüknél fogva, középen egy egyenes pálczával. A törökökkel való érintkezés alatt, a XV—XVI. század folyamán, a török íjjak terjedtek el s ilyen mindazon íjj, mely a számszeríjjon kívül, egyes főuri családainknál fenmaradt. A *számszeríj*, vagy *nyílpuska*, melynek már felhuzóval ellátott agya van s a kifeszített húr rugóhoz erősíthető s így a gyöngébbek által is könnyen kezelhető, nálunk a XIV. század vége felé kezdett meghonosodni, hamar kiszorította az agy nélküli régi íjjat s mint vadászfegyver, a lőfegyver elterjedése után is századokon keresztül fenmaradt. Az I. terem I. csoportjában 16. sz. a. kiállított számszeríj, mely a jelen század második negyedében élt és 1827-ben magyar honosságot nyert Attems Ferencz gr. lovaskapitány nevével van ellátva, egy ilyen kései maradványa a számszeríjnak.

Mindamellett legalább is a XVII. századtól kezdve, a *puska* az igazi vadászfegyver, miután körülbelül egy századig együtt használták a számszeríjjal. A bécsi udvari gyűjteményben már a XV. század végéről vannak vadászpuskák; nálunk a legrégebb adat 1509-ből való, midőn Kánthor Benedek a gömörmegyei királyi vadászatok alkalmával II. Ulászló szeme láttára ejtett el egy szarvast s a király által megnevesített-

vén, czimerül e jelenet ábrázolását kapta; az Ipolyi-gyűjteményben levő eredeti czimeres levélben Kánthor B. puskával lövi le a szarvast (I. ter. v.) A könnyebb-fajta, rövid-csővű vadászpuskákat őseink németesen *Stucc*-nak nevezték; mint Bethlen Miklós emlékirataiban olvasható, Zrinyi Miklós is csupán egy *Stucc*-ot vitt magával a végzetes vadkan-vadászat alkalmával, míg vadásza, Poka István puskájának, melyet a M. N. Muzeum régiségtára őriz s a mult században rávésett fölirat szerint ez lett volna a Zrinyit halálra sebesítő vadkan, elég hosszú a csöve. A XVII. század folyamán főurainknál a sziléziai Teschenben s aztán Kurlandban készített és gyöngyházzal, elefántcsont-berakással diszitett *csinkák* vagy *tesinkák* is el voltak terjedve. Később a Lazaro Lazarino olasz puskműves által készített csövek voltak nagyon kedveltek; Erdélyben, a híres vadász, Ujfalvy Sándor emlékiratai szerint legelőbb Bánffy Farkas b. († 1761.) maros-vásárhelyi kir. táblai elnök használta az akkori rossz szerkezetű fegyverek helyett s csakhamar ugy elszaporodtak, hogy alig volt olyan nemesi udvar, hol a falon ne lógott volna egy Lazarino-féle puska. Sok vadászfegyver került hozzánk Ausztriából is. De e mellett, főleg a középnemesség szükségletét hazai puskművesek elégítették ki; Pozsonyban, Bazinban, Fraknón, Korompán, Lőcsén, Kassán, Kolozsvárott, Szebenben, Brassóban, Marosvásárhelytt, Budán, Pesten, Székesfejérvárott, Szombat helyen voltak jelesebb puskművesek, néha azonban, mint a székelyeknél, a falusi cigánykovács készítményeivel is megelégedtek. A Bach-korszak alatti fegyvertilalom és elkobzások következtében ezeknek legnagyobb része elkallódott.

A *pisztoly*, az orvvadászok vadászfegyvere; régebbi hajtóvadászok alkalmával a hajtókat is gyakran pisztolylyal látták el. Az uri vadászok közül Ujfalvy Kornis Gáspár grófról írja, hogy nyulakra, madarakra a Böszörményi Ádám († 1817) marosvásárhelyi puskműves által készített igen hosszú csövű pisztolyokkal szokott lődözni. Ugyancsak Ujfalvy mondja, hogy a cziblesi nagy hajtóvadászatokra botokra szúrt *taraczkokat* vittek ki s a taraczklovés hangja adott irányt a rend-

kivül hosszú hajtásokon. A *lándzsával való vadászat* nem tartozik az ősrégi magyar szokások közé; ez főleg a régi germánoknál volt kedvelt módja a vadászatnak. Nálunk a honfoglalás utáni időkben honosodhatott meg; a Képes Krónika Hunort és Magyarat már lándzsával ábrázolja azon a mondai vadászaton, midőn a csoda-szarvas megmutatta a Maeotis vidékére vezető utat; Nagy Lajos is lándzsával támadta meg azt a medvét, mely a zólyomi vadászatok alkalmával, 1353. őszén majdnem megölte. A lándzsát később különösen a vadkan-vadászatnál használták, így találjuk pl. Dobay Márton 1517-ki czimeres levelén is (I. I. szoba, IV. csoport 26. sz. a.)

A *vadász-kés* a XV. század első felében kezd feltűnni. Előbb egyszerűen a kard helyettesítette, melyet a középkorban vadászatok alkalmával is viseltek. Bessenyő János allovázmester szintén karddal ölte meg az 1353-iki zólyomi vadászaton a Nagy Lajost leteperő s rajta 23 sebet ejtő medvét. Később is gyakran kötöttek kardot a magyar vadászok vadász-kés helyett s kardot viseltek az erdélyi fejedelmek vadászai (VII. terem X. 23.) s XVII. századbéli főuraink peczérei és hajtói. Egy 1625. körüli, Sáros várát ábrázoló képen a sólymászatra való kivonulásnál szintén csupa kardos alakot látunk (I. VII. terem X. csoport 2. sz. a.)

Az utóbbi századok vadászfegyverei közé tartozott a *buzogány* is, melylyel az agarak által felhajtott és lefülelt farkast verték agyon. Ujfalvy írja, hogy b. Bornemissza József még a jelen század elején is ilyen módon vadászott a farkasra. Szokásban volt ezenkívül a farkast *korbáccsal* verni agyon. Bölényvadászatoknál pedig a tisztásra kiszorított vadat *lándzsával*, *handsárral* és *szekerczével* támadták meg.

A vaddal, különösen a nagy vaddal való szembeállítás és küzdelem, felhajtása, fogása és elejtése vadászkutyáival, sólyommal és fegyverrel; a férfias mulatságok közé tartozik mely ezenkívül a középkorban még egy nemét képezte a hadi gyakorlatoknak. Egészen másnemű indok hozta létre a vadfogás módjainak egy másik csoportozatát, midőn a vadászt nem annyira a szenvedély sarkalja, mint inkább a vad-

fogásból eredő haszon s a kártékony vadakkal szemben való védekezés. S az őskorban, a mikor a vadászat az életfentartásnak egyik főtenyezője, épen az volt a tulajdonképeni cél, hogy a vadász minél kisebb fáradsággal s minél kevesebb veszélylyel ejtse el a reá nézve hasznos vagy a kártékony vadakat. Erre szolgáltak a különböző *csapdák, hálók, farkasvermek, török* vagy *törkök, lépvesszők, hurkok* stb., melyekkel a vad maga magát fogta meg és szolgáltatta ki a vadásznak. A törvény tilalma, másfelől pedig a lőfegyver elterjedése miatt a vadfogás ezen ősrégi módjának hagyományos formái kivesző félben vannak; ma már boltból szerzik be a farkas-, róka-, menyétfogó csapdákat; a nyul-, fogoly-, fűrjfogó hurokra elég az orvvadásznak egy szál drót; a medvefogó csapda, minő Máramarosmegyéből van kiállítva pavillonunk déli sarkán, kint a tópart felé, (készítette dolhai Pataszka József), a legnagyobb ritkaságok közé tartozik; az olyan csapda pedig, hol a medve testébe lándsá furódik vagy maga magát lövi meg, egykor nyíllal, majd puskával, a mihez hasonló eljárást alkalmaznak szibériai nyelvrokonaink a medve és jávor s a kirkizek a tigris elejtésére, ma már aligha ismeretes ép úgy, mint a hálóval való medvefogás, midőn a hálóba bonyolódott medvét fokossal, fejszével verték agyon; egy ilyen jelenetet tüntet föl az V. lépcsőház 2. sz. a. kiállított XVII. századbeli fametszet.

A középkorban Magyarország nemcsak a mai vadállományhoz képest, hanem Nyugat-Európával szemben is bővelkedett mindenféle vadban. Azóta egy pár állatfaj egészen kipusztult nálunk. Ilyen a *hód*, mely az Árpádok korában honos volt a Tisza és Dráva mellékén, a Csallóközben s egyebütt is; a régi Hód tavát, a mai Hód-Mező-Vásárhely mellett, egyenesen a hódról nevezték el, valamint a sok Hódos nevű község is, ugyszintén az árvamegyei Bobró, a liptómegyei Kis- és Nagy-Bobrócz s Pozsonymegyében Bibersburg (magyar neve Vöröskő), innen vette a nevét. A hódfogással foglalkozó hódászok Árpádházbeli királyaink idejében a királyi udvar szolgálatában álltak. A *jávorszarvas*, mely ma már

északra szorult: Keleti-Poroszországba, Litvániába, Finnországba és Skandináviába, egész a XVI. századig tanyázott a Kárpátok és Szlavónia rengeteiben. Az utolsó *bölényt* Petényi szerint 1814-ben ejtették el Udvarhelyszéken, de már előzőleg félszázadon át alig volt látható Erdélyben; Ujfalvy a jelen század első felében azt a bölelynt hallotta az utolsónak, melyet 1762. okt. 8. a borgói Pláj-magaslaton a Dobokamegye által rendezet vadászaton lőttek agyon. Az erdélyi fejedelmek alatt azonban nem volt ritkaság a Czible- sen, Ünökön, Rozsájon, Bucsesden s a borgói, gyergyói, udvarhely- és háromszéki havasokon s ugy a fejedelmek mint régebben az erdélyi vajdák egyik legkedveltebb mul- sága volt a bölelyvadászat. A középkor folyamán Magyar- ország többi erdőségei is tartózkodási helyéül szolgáltak a bölelynek, sőt Turóczy L. még 1735-ben is említi a Bakony vadai között. Turóczmegyében állítólag Mátyás király lőtte je az utolsót a nedeczei erdőben. Még korábban, az Árpádok alatt tudomásunk van a borsód- és biharmegyei bölely- vadászokról, míg azon Ipfalvi bölelyvadászok, kik II. Endre alatt Miklós kir. udvarbíró és pozsonyi ispán előtt pörösköd- tek, pozsonymegyeiek lehettek. A helynevekben az ország több vidékén fennmaradt az azon vidéken honos bölelyek emléke, ilyenek a gömörmegyei Belény s biharmegyei Belé- nyes, a szláv eredetű és szintén bölelyt jelentő zemplén-, bács- és torontálmegyei Zombor, aztán a germán eredetű heves- és somogymegyei Visonta helynevek. Mindezek arra vallanak, hogy még az Árpádok alatt mindenfelé, Magyarország egész területén honos volt a bölely, a merre nagy erdő- ségek voltak s nem alap nélkül mondja V. István király egyik oklevelében csupán közepes vadnak a medvét és avadkant.

Mily nagy volt még a középkor végén is a *vadbőség*, arra a különböző írók általános kifejezésein kívül Cuspinianus említ egy pár közelebbi adatot. A vadkecske ezen időben szerinte seregenként járt a Kárpátokban; szarvas annyi volt, hogy egy-egy vadász 150-et is ejtett el (báró Wesselényi Miklós, egyik leghíresebb lövő, a sokkal biztosabb és pusz-

titóbb puskával 220 szarvast lőtt összesen); a gerliczét pedig a budai hetivásárokon 80 ezrével adták el.

De óriási is volt az a terület, a mit a középkorban rengetegek borítottak. Széles övben húzódott a végnélküli erdőség az ország északi és keleti szélén; Árva-, Turócz-, Zólyom-, Liptó-, Szepes-, Bereg- és Máramarosmegyék egész a XII. század közepéig csupa erdőséget képeztek és csak azután, némelyik a XIII. század folyamán kezdett benépesedni. Mindezek, úgy szintén az ország belsejében a borsódi Bikk, a pilisi Vértes s aztán a Bakony rengetegei bő alkalmat nyújtottak középkori királyaink vadász-szenvedélyének kielégítésére. Maga a Csepelsziget sem volt egyéb nagy vadaskertnél, hol Oláh Miklós szerint fáczánok, foglyok, fajtyukok, huros madarak, vaddisznók, szarvasok, dámvadak voltak s azonkívül temérdek nyul tanyázott, miként a Margitszigeten is, melyet éppen ezért neveztek eleinte «Nyulak szigeté»-nek, mielőtt IV. Béla a leánya, Szent Margit által alapított monostornak ajándékozta volna.

Hires volt Mátyás király budai vadaskertje, mely kőfállal volt körülvéve s a várostól nyugotra fekvő hegyeket, halmokat, síkságot, mezőt mind magában foglalta. E vadaskertben II. Szulejmán is tartott nagy vadászatot, midőn a mohácsi ütközet után Budán járt. Mint történetirója Dselalzáde Musztafa mondja, a szultán hegyet, sziklát fölvert szellőyorsaságu ebeivel, szarvasfogó szelindekeivel, párduczaival és agaraival, és szarvast, gazellát, farkast, sakált, nyulat, rókát s egyéb vadat annyit ejtett el, hogy ki sem lehet mondani s temérdek darvat, gémet, fajdot, foglyot, kacsát, ludat és fürjet fogott darufogó nemes sólymokkal, fáczánfogó kerecsenekkel, csakirokkal, buzokkal, balbánokkal és karvalyokkal.

Egy egész néposztályt képeztek Árpádházbeli királyaink idejében az udvar szolgálatában lévő *vadászok* (venatores, faristarii), kik különböző várbirtokon laktak az országban szerteszélylyel s a *vadászok ispánjának* (comes venatorum) hatósága alatt állottak, kinek volt helyettese (vicarius iudex comitis venatorum) s minden tiz vadász élén állt a tizedes (decurio).

Okleveleink különösebben említik közülök a *bövény vadászokat* (venatores bubalorum), *madarászokat* (aucuparii), vagy szlávos elnevezéssel *drauczárokat* (draucharii), — tőlük erednek Darócz nevű községeink, — a *solymosokat* vagy *solymárokat*, kiknek emléke nagyon sok helynevünkben fennmaradt, a *nyulfogókat* (leporariferi) vagy *nyulasokat* és *kutyapeczéreket* (caniferi), vagy szlávosan *besznekeket* (besnuci, a szepesmegyei Somogyban Hunsdorf mellett); ez utóbbiak élén állt a *peczerek ispánja* (comes caniferorum). A Drávántul Szlavóniában, aztán Valkó, Baranya-, Liptó- és Turóczmegyékben voltak a *nyestfogók*, maga Szlavónia (a mai Horvátország) nyestbört fizetett adóban, melyet az arany-bulla 28-ik pontja szerint a Kálmán király által rendelt érték szerint házankint 12 frisachi dénáron lehetett megváltani. Van emlék a *hódászokról* vagy *hódosokról* is; Trencsén- és Liptó megyében a szláv eredetű Bobrovník község neve őrizte meg hagyományukat.

Az oklevelek a királyi vadászokon kívül olyanokról is emlékeznek, kik az egyházak szolgálatában voltak; a dömösi monostornak Erdélyben voltak vadászai, kik az 1138-iki alapítólevél rendelkezése szerint évenként 20 nyestbört, egy medvebört s egy bölenyszarvat tartoztak a monostornak beszolgáltatni, ezen kívül volt négy szolga, kiknek kötelessége volt a prépost solymait eltartani. Az Árpádkori királyi vadászok testületéből legtovább fennmaradtak a veszprémmegyei szentgáliak, kik a nemesség közé való felvételük után is egész 1848-ig megtartották a királyi vadászok czimét.

A középkori Magyarország vadászati szervezetének hagyományai Erdélyben éltek tovább a fejedelmek alatt, a mult századtól kezdve már csak egyes udvarházakra szorítottak ezen emlékek, melyekben egész a szabadságharczig megvolt a *kutyapeczerek* állása. A peczéreket az erdélyi urak kizárólag cigány jobbágyaik közül választották. Mint Ujfalvy írja, ezeknek volt a kötelessége a hajtást vezetni, hajtás alatt kürtölni, kopókról és agarakról gondoskodni, vadászaton a vadra bocsátani s a megfogott vadat tőlük el-

venni, a háznál a kutyák gondozásán kívül fát vágtak, pecsenyét sütöttek, tányért mosogattak, sertést hizlaltak s gyümölcsöt aszaltak; vadászat alkalmával — hátukon több napi étellel — mindig gyalog jártak, lóháton soha. De bár az udvarban legalárendeltebb volt állásuk, nagyon meg voltak vele elégedve s a házi uron kívül senkitől nem függtek, parancsot mástól el nem fogadtak.

Vadásztársaságok közt a legrégebbiek közé tartozik a gróf Rákóczy Erzsébet († 1663), gróf Erdődy György neje, a «kis tapolcsányi Diana» által alapított kistapolcsányi vadásztársulat. Az ezen időben elejtett szarvasok agancsainak maradványai ma is megvannak a néhai Károly Lajos főherceg birtokába átment kistapolcsányi kastélyban és ki vannak állítva a VII. és VIII. teremben.

III. Károly 1729-iki vadásztörvénye véget vetett a társulatok által fentartott kopófalkáknak, ezzel a szervezett vadásztársaságok is egy századig szüneteltek. Csak gróf Széchenyi István élesztette föl, Angliából hozatván Czenkre kopókat, melyeket aztán később gróf Szapáry József helyezett el Dél-Magyarországban.

Egy másik vadásztársulatot Paget János szervezett a negyvenes években Erdélyben, megszerezvén herceg Esterházy Miklós eszterházi kopóit; a társulat fennállt 1848-ig s újra alakult 1855-ben.

Egy harmadik ilyen kopófalka volt gróf Károlyi Istváné Fóton, melyet később báró Wenckheim Béla vett át, ki már 1840-ben állított fel egy kopófalkát Körös-Ladányban, herceg Lichtenstein Rudolf kopóiból. Volt ezenkívül a negyvenes években kopófalkája gróf Batthyány Kázmérnak Kis-Béren és Csernovicz Péternek Mácsán. Mindezek 1848-ban feloszlottak. A negyvenes évek vadásztársulatai közt híres volt még a kocséri agarász-társulat, melyet báró Wenckheim László szervezett.

Az ötvenes években politikai jelentősége volt a báró Wenckheim Béla által 1851-ben alapított csáki vadász-társaságnak, melyet aztán csakhamar mások is követtek. Ismét

megalakult az erdélyi társaság, aztán az aradi, gróf Andrássy Aladár 1852-ben Velejtén állított fel kopófalkát s gr. Károlyi István az eszterházi kopókból megint Fóton. Ezekhez járult a szolnokmegyei agarász-egylet.

A vadász-társulatokat kiegészítik a városokban alapított *lövész-egyletek*. Közülök a háromszázados késmárki, és szepesbélaí, aztán a pozsonyi, győri, egri, székesfejérvári s a régi budai és pesti egyesüléséből alakult budapesti egyletek küldték be régi zászlóikat, szabályaikat, lőtáblaikat, fegyvereket s egyéb emlékeiket a kiállítás számára, melyek a VII. és VIII. teremben vannak kiállítva.

Volt-e régebben nálunk valami különösebb *vadászöltözet*: nincsenek rá adataink. A mult század végén s a jelen század elején élt báró Bornemissza Józsefről mondja Ujfalvy, hogy vadászait zöld színű egyenruhában járatta és szigoruan megkivánta a csinoságot öltözetben és fegyverben. A zöld ruha Mária Terézia korától fogva gyakran fordul elő vadászkepeinken, a korábbi időkből azonban elégszer találunk vörös ruhát is s általában mindenféle, a mi szempontunkból nézve kirivó színű öltözetet. Sok mai vadász fennakad ezen, úgy gondolván, hogy az ilyen ruházat csak a festő fantáziájának tulajdonítandó, mert a vadász nem vesz magára olyan ruhát, a mit a vad könnyen észrevesz s mint a szarvas és őz, eliramodik. De még a mult században is egészen mások voltak a vadászatok, mint napjainkban; egész sereg vadász vonult ki lóháton száz számra rugó hajtókkal, peczérékkel, kürtösökkel, élelemhordó társzekerekkel s nagy zajjal fölverve minden berket, csalítot, heteken keresztül folyton vadászott, miközben az olyan nagy ur, mint például Bánffy Farkas († 1761), az erdélyi királyi tábla elnöke, czifra tábori sátor alatt, bölény bőrön töltötte az éjszakákat, a sátor körül pedig táblai irnokai, ötvenen-hatvanan Erdély nevezetesebb családaiából, tűz mellett a gyepen háltak s esténkint a lobogó tűznél zeneszó mellett mulattak. A mikor nem tartottak attól, hogy a taraczkölvések zaja, a lovak robogása elriasztja a szarvast, őzet, nyulat, sőt ellenkezőleg a meglapuló vad fölverésében és gyors paripá-

kon való hajsolásában lelték gyönyörűségüket: akkor aligha jutott eszükbe, hogy kirívó színű ruhájukat hamarabb észreveheti a vad.

A régi magyar kedvelte az élénk színeket, nagy társágban szokott vadászni s a vadászatoknak mindig volt bizonyos ünnepies jellegük, nem lesből ejtette el a nagy vadat, hanem szembeszállt vele s a küzdelemmel járó veszély, a kisebb és félénekebb vadaknál pedig a hajsolásukkal járó izgalom és bizonytalanság gyönyörködtette: mindez élesen megkülönbözteti a mai vadásztól s ez a nagy különbség gondolkozásmódjukra is kiterjedt. Sok olyan dologra, a mit a mai vadász nagyon fontosnak tart, egyáltalában nem gondolt a régi vadász s minden körülmény arra vall, hogy a ruházat színe is ezek közé tartozott.

BEVEZETÉS

A PÁSZTORÉLETHEZ.

Irta: *Herman Ottó.*

Az ősfoglalkozások között a pásztorélet kétségkívül az, a mely a magyarság élete és fejlődési folyamatában mindenkoron nagy jelentőséggel bír. A mennyire elfogadható történeti források a magyarság eleiről megemlékeznek, reá mutatnak a nép halász — és *pásztor* voltára is. De különben is az a terület, a melyet a magyarság Európa közepében megszállott, összes természeti tulajdonainál fogva rendkívül kedvezett ugy a halászat valamint a pásztorélet kifejtésének és annak is, hogy mindkettő sajátosságait sokáig eredetiségökben megtartsa.

A midőn az ezredéves kiállítás alkalmára szervezett országos bizottságban a pásztoréletre vonatkozó indítványom elfogadtatott, én egészen tisztában voltam a feladattal. Levéltári kutatásokra nem volt többé időm; és különben is kiállításról lévén szó, a feladat súlypontja a *tárgyi* részre esett. Mind a két körülménynél fogva megmaradtam a halászatnál alkalmazott módszernél: belemarkoltam az életbe, a mely azután maga jelölte meg, úgy az irányt, valamint az ösvényeket is. Aziránt ugy is tisztában voltam, hogy a tárgyi rész s az ahhoz füződő népnyelvi anyag összeszerzése rendkívül megkönnyíti majdan a levéltári és egyéb történeti kútforrásoknak a dolog érdemére tartozó kihasználását.

A mire kiváló sulyt fektettem, ez az volt, hogy a tipikus magyarságot, tehát a magyar Alföld jelenségeit aknázzam ki a legtüzetesebben, mert tudtam, hogy a rohamosan fejlődő, modern közlekedés, s az annak nyomán járó kereskedés, leginkább pedig a gazdasági életnek az egész soron való átalakulása, mely a legelő-gazdálkodást mind összébb és összébb szoritja, ott már nagy pusztitást vitt véghez a pásztorélet szerszámainak ősibb jellegű részében.

Másodsorban kiváló sulyt kellett fektetnem a dunántuli rész bizonyos tájaira, nevezetesen Somogy- és Zalamegye pásztoréletére, a hol annak már régi soron határozott, ugyszólván a nép lelkületében gyökerező iránya volt. Csak ezután lehetett a fennmaradó időhöz szabott mértékben szándékom, hogy a magyar Felföld és lehetőleg az erdélyi részek nemzetiségi jellegű pásztoréletét is tekintetbe vegyem s keressen különösen azt, milyen hatással volt ott a vezető, műveltebb népelem a pásztorokodó elemre?

Egészen tüzetes, Magyarország egész területét felölelő kutatásról már eleve is le kellett mondanom, mert ez oly rövid időben, mint a milyen rendelkezésemre állott, igazán fizikai lehetetlenség volt. Már annál az egy körülménynél fogva is, hogy csak félreeső sokszorosán nehezen megközelíthető pontok nyujthatták az értékes anyagot.

A pásztorélet tárgyait magában foglaló két terem tehát nem foglal magában teljes gyűjteményt, hanem csak a pásztoréletnek vázlatát, a melynek kiegészítése és kidolgozása a jövő feladata. Azt hozzá tehetem, hogy a feladat megoldása sürgős, sőt égetően az; mert a midőn a bugaczs-monostori pásztor már ezüst zsebórát tart, a Bucsecs gerincze alatti, a csángók szolgálatában álló oláh pakulár, már Waterbury ébresztő-órához képest osztja be az éj és nap idejét; a gyetvai juhos gazda pedig nem ujjával, hanem thermometrumsal állapítja meg a tej melegét, akkor az ethnografus tudhatja, hogy tudományának tárgyi részére vonatkozólag — nemcsak, hanem a nem kevésbé fontos folklorisztikai részre nézve is bekövetkezett az az időpont,

a midőn már nem lehet gyűjtésről, hanem csak megmen-
tésről szó.

Nagyban és egészben a következőt lehet kimondani:

Annak a régi pásztoréleti aranykornak, a midőn a számadó, bojtárjaival együtt mesterségének tárgyi részében, ruházatában és egész életmódjában valóságos pompát fejthetett ki, annak az időnek örökre vége van, még pedig nemcsak a gazdasági élet átalakulásánál, hanem különösen a modern közbiztonsági intézkedéseknél fogva.

A beható kutatás azonban nemcsak abban, a mit a két terem egybefoglal, hanem különben is, még ma is rendkívül becses tanúságokat nyújt.

A jövőben fölveendő kutatásoknak legelső feladatai közé tartozik, a pásztorok konyhái és egyáltalában, az igazi népies mezei és erdei konyhák tüzetes tanulmányozása, mert azoknak ugy alakja, valamint szerkezete is, rendkívül fontos analógiákhoz vezethet, kivált akkor, hogyha más, különösen északkeleti részek konyhái tanulmányozás tárgyává tételnek.

Rendkívül fontosak azok a melléképítmények, a melyek az ujabbkori, már fejlettebb konyhó mellett fenmaradtak és mindig kizárólagosan konyhai műveletekre használatnak; de egyszersmind a pásztorok legkedveltebb tartózkodási helyei is, holott a fejlettebb konyhó inkább szerszám-kamara, s egyáltalában becsesebb dolgok rakodó helye.

Ez a viszony leginkább a Hortobágyon áll fenn, a hol az ősi, fedetlen nádépítmény, a «*vasaló*» nevet viseli, mindég a fejlettebb konyhó ajtajával szemben nyílik és konyhamunkára és tartózkodásra való. Nevezetes, hogy a megmaradt kevés ilyen teljes tanyát — és mindig köralakban — sáncszerű árok és földhányás veszi körül, s a pásztoranya csak egy helyen, keskeny deszkapallón át közelíthető meg. A kutató önkéntelenül is az avar körökre gondol; a pásztor nép azonban hamar kiábrándítja, a midőn azt mondja: az a körsáncz arra való, hogy a jószág ne meheszen dörgölődni, így a konyhót megrongálni. De azért, különösen arra való tekintettel, hogy a körsáncz körül fogja a

pásztortanya egész gazdaságát, úgy mint az ösztörüt, a tyúk-
ólt és minden egyebet, tehát valóságos *udvart* alkot, nagyon
valószínű, hogy a tisztán gyakorlati és czélszerűségi magya-
rázat újabb keletű, az ősi hagyományok meggyöngyüléséből
származó s hogy azok a körsánczok az ősidőkben, az avar-
körök rendeltetésével is birhattak.

A Turkeve mellett elterülő 40.000 holdas Ecseg-pusztán,
az ősi és fejlettebb pásztorkunyhó közötti viszony éppen
most van fejlődő félben. Az Ecseg-pusztá ősi kunyhója ugy-
nevezett kontyos és teljesen zárt nád-alkotmány, igen ala-
acsony ajtóval.

Ugy a hortobágyi vasaló, valamint az ecsegi kontyos-
kunyhó is rekettye-vesszővel van korczolva — kötve. E
korczolás pedig rendkívül ki van művelve, a mi arra mutat,
hogy ősi jellegű gyakorlásból ered.

Mozgó pásztor alkotmány ez idő szerint már csak a
Kecskemét városa tulajdonához tartozó bugacz-monostori
pusztán és a Kis-Kunság területén található, s ez az u. n.
«*cserény*», mely régebben vesszőfonásu, újabban már pa-
lánkszerű deszkafalakkból áll s régebben két-három hetenkint,
újabb időben rövidebb időközökben is változtatja helyét; ez
egy kis sarok kivételével, a melyben a számadó értékesebb
holmija van, merőben fedetlen.

Rendkívül érdekes jelenség a pásztorkunyhók tekinté-
ben az ugynevezett «*Dobos*», egyZalába és Veszprémbe át-
nyuló fensikszerű és nagy kiterjedésű hát, a hol egészen
hiteles, öreg emberektől származó bemondás szerint, a pász-
torok még e század 40-es éveiben is teljesen vándoréletet
éltek, holmijukat számárháton szállítva, ott háltak meg, a hol
rájuk esteledett; de már az 50-es években, az ugynevezett
zsandárvilágban, tehát a közbiztonság intézményének nyo-
mása alatt u. n. «putri»-kat építettek, a melyek azonban
csak a föld színén állottak, tehát a föld alá nem terjedtek
és sajátságos kiugró tűzhelylyel birtak. Egnéhány még ma
is áll, de már kiveszőfélben van, mert a kőből épített tanyai
ház mind nagyobb és nagyobb mértékben terjed; így az

egész sorozat egy fél század lefolyása alatt a vándoréletről a szilárd lakásba való fokozatos átmenetet tünteti elő.

A hires, sőt hirhedt somogyi nagyerdőbeli kazalalaku pásztor-kunyhóknak talán legutolsója Berzencze táján még látható.

A kunyhók közül a turkevi kontyos kunyhó, a hortobágyi vasaló és a bugaczi cserény — a selymentenyésztési pavillon mellett — teljesen eredeti alakban látható. A dobosi putri és a berzenczei kazalalaku most csikós kunyhó hű képe a baloldali pásztorteremben van kifüggesztve.

Igen fontosak, mindenesetre ősi jellegűek a már rohamosan eltűnedező u. n. «hamvasok» is, kupolaalaku kenyérsütő kemenczékkel és több rendbeli u. n. «katlannal»; tapasztott kerítéssel befoglalva s így egy formális udvart alkotva

Egyáltalában a pásztorélet tárgyi részében is ugyanarra a jelentőségre találunk, a melyet a tiszta népies halászat oly bőven nyújt. Nem egy pásztorszerszám és igazi használati tárgy, melyet a pásztor keze alkot, határozottan praehistorikus jellegű s kétségkívül a praehistorikus leletekben találja meg analogiáját; világosan bizonyítva, hogy adott népnek igazi ősfoglalkozásai a tárgyi részben kiválóan konzervatívek s éppen azért kiválóan alkalmasak arra is, hogy messze mulakra, legalább némi fényt derítsenek, különösen azokba a részekbe, a melyekről az irott történeti források hallgatnak.

Az Ecseg puszta pásztorainak kezén még ma is él «török» név alatt a csont-ár, mely rendszeren a lóláb metacarpusának függelék csontjából való, bőrvarrásoknál és füzéseknél szerepel, ld. II-dik terem I. tábla 18. és 20. sz. Ennek az egyszerű szerszámnak a jelentősége még fokozódik, mihelyt megtudjuk, hogy vele készülnek a magyar pásztor-bocskorok IV. tábla 3—12. számig, a melyek között különösen a tompa-orrú forma (7—12.) egybevág azokkal a praehistorikus formákkal, a melyek például a holsteini és hollandi tőzegrétegekből kerültek napvilágra s részben a kieli, részben a leydeni muzeumokban őriztetnek. Ugyancsak az I. táblán láthatók meg a kanalas gém csőréből készült kanalak és villák, melyek ma már merőben eltűnő félben vannak, azonban akkor, a

mikor az illető területek még rétségek voltak, a hol a kanalas gém és a pelikán még tömegesen fészkel, közkézen forgat. A pelikán csőrének felső kávájából meritő-kanalak készültek; azonban, fájdalom, már egyetlen egy sem volt található s nem bírtam ráakadni oly öreg pásztoreMBERRE sem, a ki elkészítésére vállalkozott volna. Ugyanezen a táblán 16. és 17. szám alatt nád villák is találhatóak, a melyek még meglehetősen el vannak terjedve s a melyeknek kedvéért némely pásztoreMBER még ma is felkeresi a Berettyó-menti nádasokat. Ugyanezen a táblán 24. és 25. szám alatt láthatók a páros «*bárányszoktatók*», a melyek elég ügyesen használati tárgyakat ábrázolnak. Ezeknek rendeltetése az Ecseg-pusztán az volt, hogy a midőn a juhok ellettek, az anyajuh a nagyobbik, a bárány a kisebbik jelet kapta a nyakára. A juhász pedig köteles volt már harmadnapra tudni, hogy melyik bárány, melyik anyajuhhoz tartozik, mert a jegyet köteles volt harmadnapon levenni s a gazdának átadni, a ki a jegyekből tudta meg a juhok és bárányok számát. Ma ez Turkeviben már kiveszett s az összejegyezés kátránnyal vagy más festékkal s azonkívül czédulán történik. Ezeknek a jegyeknek még meglehetősen bősége Zalában és Somogyban mutatkozott; de akadt a kiállításon Szatmármegyéből való sorozat is, és valószínű, hogy behatóbb kutatás még más pontokról is megszerzi. De Zalában és Somogyban a nevük «*bárányrovás*» s ma már csak a szaporodás menetének ellenőrzésére úgy használtatnak, hogy a pásztor az éjjeli időben ellő és ellett állatokat összejegyzi s a számadónak vagy gazdatisztnak minden reggel beszámol.

A tárgyi ethnographia szempontjából ezek a jegyek azért igen becsesek, mert az adott vidékek használati tárgyainak típusait rendszeren igen hiven tükröztetik.

Ugyanazon az I. táblán a 32. sz. alatt látható az utolsó kún «*gajló*», mely abból az időből való, a mikor a csikósok a Rétságben nem ostorral, hanem bottal terelték a ménest. A pásztor t. i. a szükséghez képest elhajintotta a botot, hogy a lovakat erre vagy arra kanyarítsa, a gajló pedig arra

való volt, hogy az elhajított botot fölvehesse a nélkül, hogy azért a lóról le kellett volna szállnia.

A mi az Alföldre nézve ebben a teremben még rendkívül jellemző, az a VIII-ik táblán van egyesítve. A tábla fölött van a lókoponya, a mely különösen a kúnsági sírkeken, a hol a pásztornak sem fa — de még nád sem kínálkozott, ülőke — szék — gyanánt szolgált. Karczag szíkes legelőin egy ponton egyetlen tüzelőhely körül öt ilyen, a használat nyomait viselő koponya volt körbe rakva s az egész alkalmatosság igazi praehistoricus képet nyújtott. Magán a táblán két alak van, az ujjabkori kecskemét-bugaczi vaszolga, bográccsal és kavaróval, 4-től 29-ig pedig látható a kavaróknak egész gyűjteménye, a melyeknek ékesebb formái félreismerhetetlenül keleti typust mutatnak. Ezek a kavarók jórészt az utolsó typicus tárgyak, a melyeket a cserények nyújtanak; minden egyéb már bolti portéka,

Ugyan e baloldali teremben kiváló figyelmet érdemelnek a balták, még pedig kétféle tekintetben is. Rendkívül fontos a somogyi kanászbalta, mely azonban átmegyén Göcsejbe is, VII-ik tábla 7—12-ik szám és VI-ik tábla 9—11-ik szám, a fogason, s ugyanitt a 13-ik számú is. Ez a baltaforma — eltekintve a nyelek diszítésétől — alakjánál fogva nagyon sajátos typus s a mi kiválóan nevezetessé teszi, az az a körülmény, hogy *nem szerszám, hanem fegyver*. A fok hiánya, vagy legalább teljesen alárendelt volta s a felső sarokéllal előrevágó íves forma ezt a baltát igen közel hozza a tiszta vörösréz korból származó praehistoricus baltákhoz, a melyeknek egyik darabja a VII-ik táblán, a 22-ik szám alatt látható magyarországi lelet — dr. Wartha Vincze tanár tulajdona —; megjegyzem, hogy ennek a praehistoricus formának elterjedése észak felé Szibériáig tart. Magyar földről leginkább a túladunai részekből akadt, néha kisebb alakban s ekkor elke-rekített éllel, a mi más typusra vall, mert a somogy-göcseji formának éle mindig vagy teljesen egyenes, vagy gyengén homorú is.

Egy másik sajátosága ezeknek a somogyi és zalai bal-

táknak az, hogy a nyél vastagsága mindig egy és ugyanaz és körülbelül megfelel a rézkori balta nyilásának. A baltanyél diszítése sokszorosan igen tipikus, a mint ezt különösen a X/a szekrény bal felében, a 41-ik szám alatt elhelyezett somogyi baltán láthatjuk, a melynek növényyszerű ornamentumát «*cziczka fark*»-nak — *Achillea millefolium* — nevezik, a mely ékitmény sokszorosan más tárgyra is alkalmazva, valóságos tyrust alkot.

Az ornamentika tekintetében a legtökéletesebb fejlődési fokot azok a faragott pásztorbotok tüntetik fel, a melyek a VII. és VIII. sz. tábla alatti nagyszekrényben láthatók és somogyi részben zala-göcseji eredetűek, s a melyeken különösen a lombékitmény s még inkább a kigyó alakja, mely majdnem mindig ismétlődik, sokszor igen kitűnő formarészekre és éles megfigyelésre vall. Ugyanebben a szekrényben, annak bal felében, az 1. és 2. sz. alatt látható girbe-gurba pákász- és pásztorbotok arról nevezetesek, hogy egy mindenesetre igen messzevágó babonával kapcsolatosak, amennyiben t. i. a pásztor- és pákásznép azt tartja, hogy csak a *kilencz hálásu* bot hoz szerencsét.

Ugyane szekrény balfelében vannak elhelyezve a faragott, rézveretű és másképpen is ékesített *karikások* — néhol «*nehéz ustor*» a nevök. A rézveretűek között egyike a legszebbeknek a szögecselt nyelű — 16. szám, mely vastag végén fűgét mutató kézbe végződik és 1794-ből való; faragott ornamentumaiban a koronaszerű dominál, méltó társa s a maga nemében legszebb a 9-ik számú igen régi karikás, mely a Kolta falubeli — Vas megye — egyik kanásznemzetségnek családi darabja volt s kor szerint bizton a múlt század végére tehető; a 15-ik számú rézlemezes igen kiváló nyél a tihanyi apátság számadó kanászáé volt, készítette 1880-ban Szoládi József juhász Szántódon, — Somogy — ez a nyél felső részében tiszta keleti forma — minaret-torony — lóherelevél alakú lemezei és a virágdisz azonosak a régi sodrony-zománczos ötvösmunkákon találhatók.

Igen érdekes a magyar és a tót nehézostor közötti typi-

kus különbség. A magyar ostor mindég a nyel *kengyeléhez* van erősítve s vagy korlátolt, vagy teljes *forgóra* jár, az *ostortelek* mindég pillangós — sallangszerű — diszitést visel; a tót ostor — X. tábla 1 — a nyélre van ráhuzva, telke pedig hosszú csapóju bojtokkal van diszítve.

A vitézkötésű magyar ostor nyeleken a kötés módja igen fontos, mindenesetre messzevágó; de még összehasonlító alapon tanulmányozva nincsen.

Nem kevésbé érdekesek a fából faragott juhászkampók, a melyek most már erősen leáldozófélben vannak, mert a fényes, gyártott, vas- vagy rézkampó igen erős harcot folytat ellenök. A somogyi és zalai juhászkampón a kosfej uralodik, a göcseji részben ellenben a rozetta és sokszor kettős-rózsa mutatkozik, sokszor igen tökéletes formaérzékéről és felfogásról tanuskodva. A X/a. szekrény jobbfelében, 37. sz. alatt látható ércz-juhászkampó a hirhedt *Patkó* betyár tulajdona volt, sümegi ötvösmunka, mely iskolát alapított, amennyiben Zalamegyében Ollár és Diszel táján a faragó juhászok ezt a formát, de kizárólag csak az újabb időben, lemásolták. A mi ebben a teremben még kiváló figyelmet érdemel, az különösen a somogyi és zalai tükör fák, borotvatartók és só-tartók sorozata, a mint azokat a X/a. és X/b. táblák alatti szekrényekben szemlélhetjük. Különösen a X/b. szekrény-rész balfelében látható nyirfakéregsó-tartók igen figyelemre méltók, nevezetesen a kötés sajátossága folytán, mely azons az Európa északi és Ázsia északnyugoti részében divó nyirfa-bödönök és egyéb tartóedények kötéseivel.

Ennek a II-dik teremnek igen előkelő díszét alkotják a Merény tájékáról — Szepesmegye — származó juhászedények és meritő kanalak, melyek egészen sajátos felfogásról és igen fejlett technikáról tanuskodnak. A legnagyobb darabok is egyetlen darab fából vannak faragva s különösen a füleken alkalmazott figurális ékitmények valóban első rendű alkotások s különösen az tünteti ki őket, hogy az emberi alakok meztelenül vannak adva s ugy ezek, valamint az állatalakok is határozottan praehistoriai izűek. Ezeken a füleken

leginkább az ember, a medve, a kutya, ritkábban a ló és a szarvas szerepel. A medve mindig a támadó, a kutya a segítségre siető. Különösen a III. táblán a legnagyobb edény, az u. n. «odljevač» remek; az a kisebb «čorpák»-pár pedig, a melynek fülén egyfelől a medve a lovat szügye felől támadja meg, másfelől már a ló nyakán ül, holott az ember a fül alsó felén igen jellemző állásban nagy félelmet áruulva el, van odatapasztva, arra mutat, hogy a faragó pásztor valamelyik szepességi góth építményt nézhetett meg, lehet talán a kassai dómot is. Hasonló befolyásról tanuskodik a II. tábla is, a hol a 4., 5., 6. számú meritők (čorpák) füle a góth ablak ivezetére emlékeztet.

A Szepesség faragó pásztorai kizárólag ruthének, kik szepességi gazdák szolgálatában állanak, vagy mint vállalkozók szerepelnek. A szepességi polgár soha sem pásztorkodik, ő földmives, iparos és kereskedő, pásztor soha. E két egymást kiegészítő elemnek sajátos foglalkozási hajlama a szó azon értelmében, véreben van.

Ugyanez a viszony áll fenn a székely, csángó, szász és az oláh között is: a három nemzetség igazi pásztora mindég az oláh, még pedig teljesen önszántából, természetes hajlamból.

A szepességi ruthén pásztoron, műérzéke tekintetében, tisztára megérzik a fejlett szepességi kultúra befolyása, a mint ezt a góth elemek világosan bizonyítják is.

A szepességi pásztoroknál kiváló figyelmet érdemelnek még a késnyeleken való ólmozások is, baloldali terem II. tábla — Merény — és a jobboldali teremben több helyen Gyetva, — Nagy-Szalatna, — a melyeken az ólmozás sokszor igen tökéletes s a hol kereszt alakú, mindég a görög keresztet mutatja. E késeknek neve «*končjar*»-hegyes. Ez a kés nem faragásra, hanem *fegyvernek* való s oly sűrűn használtatott, hogy ma már a hatósági elkobzások miatt eltűnő félben van.

Kiváló tárgyak a pásztorkürtök is, nevezetesen a fából, illetőleg kéregből valók. A legnevezetesebbeket a baloldali terem egyesíti.

Magyar kürt a szurkolt és juhbéllel kötött bakonyi kanászkürt — az I. és IV. tábla közé akasztva, — mely két félből van hosszában összerakva és a magyar kürt, a debreczeni «*ébredtő*» — a belépő ajtó félfájától balra 1. szám alatt, — mely rézből való: ezek már kivesző félben vannak.

A leghatalmasabb kürtsorozat azonban a XI-dik táblán látható, hol a 2—7-dik számúak *máramarosiak* és használat szerint — folklorisztikai tekintetben — igen kiváló figyelmet érdemelnek, a mennyiben t. i. a temetéseknél is szerepelnek, a midőn két kürtös a sir szélére letett koporsó felé fordított kürt-öböllel, kétfelől állva, elfujja a bucsuztatót.

A 8., 9., 10. számúak oláh havasi pásztorkürtök, a 11., 12., 13. számúak Vriczkóról való csordás kürtök.

E nagy táblán a 15. és 16. szám alatt még egy sajátágos, kampós szerszám látható, mely igen figyelemre méltó.

A Szepességen — nyugotra Vázsecz, a már lipói községig terjedve; de Gömörbe is átnyulva — a csordás nem ostorral, sem bunkóval, hanem a *kampós csörgő bot*-tal tereli a csordát. Ez a szerszám legtökéletesebb a Göllnitz folyó völgyében; keletfelé való elterjedését még nem ismerem; Gömörből igen silány formában Nagy-Röcze vidékéről került.

Nem azért, mintha a többi kiállított tárgy a tüzetesebb ismertetést nem érdemelné, hanem pusztán csak a rendelkezésre álló idő szűk volta indít arra, hogy immár a IV-dik terembe átmenve, annak nevezetesebb, messzebbvágó tárgyait legalább érintsem.

Itt mindjárt a XIV. táblán 1. és 2. szám alatt, továbbá a XVIII. táblán szintén 1. és 2. szám alatt ugyancsak Merényből származó, határozottan praehisztórikus jellegű nagy meritőedények láthatók, a melyeknek nevezetes volta abban rejlik, hogy egy darabból, rendesen a fatörzs lángos részéből — Flader — valók és tűzzel vannak vájva.

Egyenesen szemet szurnak azok az igen ékesfülű meritők is, a melyek legtöbbsnyire Gyetváról és vidékéről valók, pl. a XXII. táblán a 9., 10. és 12. sz., a XVIII. táblán 4., 5., 6. és 7., továbbá 12—20. sz. alatt, melyeknek ornamentikája

architektonikus, hozzá pedig félreismerhetetlenül románkori ívezeteket és oszlopszatokat tüntet fel. Megjegyezve még azt is, hogy a faragás sokszor meglepően biztos és kiművelt. Ebben a teremben a pásztorhangszerek is rögtön szembe-
tűnnek, különösen a XVI. táblán lévők, hol a somogyi nagy pásztorczitera közönséges juhászmunka, mondhatni nemes formát mutat. A rendkívül nagy «fujera» sipok, melyeket csak egy lenyuló vendégcsövön át lehet megfujni s a melyek rend-
kívüli szép, mély hangot adnak, Gyetváról és vidékéről valók, három lyukuak, de már kiveszőfélben vannak. A pásztor-
hangszerekről szólva, át kell mennünk a XXI. táblára, mely az u. n. «hosszi furulyákat» — Somogy — és tilinkókat — Somogy, Zólyom és Gömörből — egyesíti. A hosszú furulya 5 lyukú, a tilinkók hatosok és igen érdekes az eljárás, a melyet a tilinkókészítő pásztor a Somogyban a tilinkó és furulya lyukainak beosztásánál követ. A mérték az ököl és az oldalt kinyújtott hüvelykujj, a melylyel a furulya hosszát és rendszeren a felső lyuk pontját is meghatározzák. E lyuktól számitva azután rendszeren a mutató és középujj, néha még a gyűrűsujj hozzáadásával is, szerepel, a mint az a XI/b. tábla képes oldalán pontos rajzokban látható is.

Ennek a nem csekély értékű megállapításnak igen bajos még csak a nyomára is jutni, mert a kiméréstől függ a tilinkó jósága, így értéke is s ezért a tilinkó-készítő pásztor a kiméréstől titkot szeret csinálni.

A mi ebben a teremben még kiváló figyelmet követel az első sorban az a sajtáságos alaku három forgácstartó «poszveták» — világító — a XXIII. és XXIV. továbbá a XXIV. és XXV. tábla között és a belépő ajtótól balra. Ezek szintén Gyetva vidékéről való utolsó darabok, a melyeket ugyszólván csak a véletlen mentett meg. Ott, a honnan kerültek, ma már a legutolsó parasztházban is a petroleum-lámpa világít.

Gyetváról szólva meg kell jegyezni, hogy ez a felföldi tótság közt egy formális szigetséget alkot. A néptypus elüt a rendes felföldi tót tyrustól. A férfiak nyulánkok, gyors mozgásuak, a nők hasonlóképpen, hozzá többnyire szépek. A nép

rendkívül büszke, rátartós, a férfiak rendkívül bátrak és ve-rekedők. A Rákóczy-féle szabadságharcban — Thaly Kálmán szerint — igen kiváló kurucz huszárok teltek belőlök. Él egy hagyomány, hogy Hollós Mátyás fekete seregének letelepedett ivadékai. Meg kell azonban jegyezni, hogy a családnevek tótok, azonképen a határrészek elnevezései is. A gyetvai sajátosságok majdnem legnevezetesebbje azonban az egészen különálló ornamentika és annak technikája, úgy a mint az guzsalyokon, baltanyeleken, a nagy meritő kanalak nyelein és a tilinkókon látható. Az egész szakasztott mássa annak, a melyet bizonyos dél-szláv (horvát) lopótökökön láthatunk, a melyek gondolom Zágráb vidékén készülnek s nagy tömegekben mindenfelé el vannak terjedve.

Ilyen tipikus diszitésű baltanyelek a balfelöli terem XIII. tábláján 14. és 15. sz. alatt láthatók. A jobbfelöli teremben a XXI. tilinkós táblán az 1. számú meritő kanál, tipikus formákat mutatnak.

A jobb oldali teremben a legdiszesebb tárgyak mindenesetre az ungmegyei pásztorok, kizárólag kanászok, vésett kürtjei.

Teljesen népies formájú az ivőkürt, melyet a kanász a tarisznyájára kötve visel. Ilyen a XIX. táblán a 8. és 9. számú. Ezek a kanászok ajándék gyanánt, de megrendelésre is, rendkívül biztos rajzot feltüntető ornamentikával nagy szarvakat, ugyszólván beboritanak. A nagy szarvakon az ékitmény középpontja paizsszerű. A paizson alul és felül különböző szélességű vagy összetételű gyűrűs pászták láthatók, ezekben pedig igen gyakran egy, az Anjou-liliomra emlékeztető ékitmény uralkodik, mely Radisich Jenő véleménye szerint a legjobb magyar eredetű sodrony-zománcos egyházi kelyheken is előfordul. A mondva csinált kürtök közt a legszebb, mert legbiztosabb rajzu a XX. táblán a 2. sz. alatt látható, mely Ivánka Imre valóságos belső titkos tanácsos ur tulajdona. Ilyen u. a. a táblán a 3. szám alatt látható kanász-sótartó is, mely dr. Wartha Vince gyűjteményéből való. A technikai rész igen egyszerű. A szerszám egy éles bicska, a simításra egy pár darab ablaküveg, a mikor pedig

a kürt ki van vésve: egy kis korom és egy kis szalonna, a melyet a pásztor a szűrűjével bedörzsöl. A színes — sárga — rajzuakon a választóvíz a festőszer.

A jobboldali teremben elsőrendűek az u. n. pásztor-erszények, — néhol pásztorszerszámok, — amelyek rendszeren egy késtokot, az aczélt és azt a zacskót egyesítik, amelyben a pásztor a kovát és a taplót tartja.

Ezeknek az erszényeknek a járuléka a török is és az a mód, a melylyel a pásztor eléri, hogy a taplótartó zacskó és a késtok zárva maradjon, igen nevezetes és mindenesetre messze multakba vágó. A biztosítást t. i. ugynevezett «kupáncsokkal» éri el, vagyis csontból való hosszabb-rövidebb, néha hengeres, néha szögletes csont-csévékkel, a melyeken át a tartó-szija szorosan jár. A kupáncsok ornamentikája geometrikus, hasonló a népvándorlás korabelihez és nagyon valószínű, hogy azok az ékes csontcsévék is, amelyek ujjabb korban magyar lelhelyeken kerültek napfényre és a Nemzeti Muzeumban őriztetnek, szintén kupáncsok voltak. A legteljesebb, igazán elsőrendű pásztorerszény, késtokkal, tükörzacskóval, aczállal, kovazacskóval és törökkel a karczagi szikekről került. Látható pedig a XI/B. tábla képes része alatti szekrény jobb felében a 7. szám alatt. Nécsey Istvántól való hű rajza pedig a táblán a 11. számot viseli.

A késtokok nagyon élénken emlékeztetnek ugy alakra, mint ornamentikára nézve a népvándorlási tegezekre vagy puzdrákra.

A mi pedig az erszény tüzi-szerszámát illeti, ugy ez is ép oly sajátos, figyelemreméltó.

A »sziki juhász« erszénye néha tömve van praehistorikus nyílhegyekkel és különböző kovaszilánkokkal, neolith-késpengékkel, ezek az ő tűzkövei, amelyekről azt tartja, hogy a szikeken teremnek, a miért is «sziki kovának» nevezi. A zalamegyei pásztornál ilyen kováknak a neve «ugarkő», mert leginkább ugarokról kerülnek.

A magyarság szempontjából azonban legnevezetesebb az, hogy a Somogyban akadt még aczél, mely alakilag tel-

jesen azonos azokkal, amelyek elfogadhatólag Árpád-kori sirleletekből kerülnek napfényre. Így ujabban Szeged körül és Kecskemét táján is.

Ezek az aczélok és kovák szintén a XI/B tábla alatti szekrény jobb felében láthatók, még pedig 16. szám alatt a tiszta árpádkori somogyi aczélforma, 17. szám alatt a pusztabojári u. n. «*alpári*»-forma és 18. szám alatt a pilinyi — Nógrád — rokon forma. Megjegyzem, hogy az «*alpári*» jelzőt a bojári juhász így magyarázta: «hát csak olyan szegény embernek való aczél», — Szinnyey József tájszótára szerint az «*alpári*» silányt, hitványt, nem sokat érőt jelent.

Egyetlen egy szóval sem állítom, mert ellenkeznek az igazsággal, hogy ez a pásztoréleti gyűjtemény teljes; azt sem, hogy foglalatjához több magyarázó szó nem fér. A gyűjtemény maga egy vázlat, olyan, a milyen rövid időből egyáltalában kitelhetett. Az e vázlatához tartozó, tüzetes méltatás igen beható, összehasonlító tárgyi és levéltári kutatást követel, mindkettő a jövő feladata.

Abban azonban meg vagyok nyugodva, hogy az ősfoglalkozásoknak ez a fontos része sehol sem alkotta a behatóbb, rendszeres vizsgálat oly tárgyát, amilyenről a magyar gyűjtemény nemcsak világos, hanem igazán kézzelfogható tanúságot tesz s meg vagyok nyugodva abban is, hogy az az anyagi áldozat és fáradozás, amelynek a gyűjtemény a gyümölcse, nem volt hiábavaló.

... az államot ...
... az államot ...

... az államot ...
... az államot ...

... az államot ...
... az államot ...

... az államot ...
... az államot ...

... az államot ...
... az államot ...

... az államot ...
... az államot ...

BEVEZETÉS.

AZ ŐSHALÁSZATHOZ.

Irta : *Herman Ottó.*

A midőn az ezredéves kiállítás történelmi főcsoportjába sorozott 57-dik pavillonnak, mely a tó tükre fölé épített «czölöpépítmény», tartalmáról és annak jelentőségéről beszámolok, már eleve is két körülményre kell reámutatnom; mert mind a kettő lényeges.

1. A czölöpépítmény alakja és szerkezete *ideális*, tehát nem valamely őskori czölöpépítménynek formája; az eszme és az első alaki vázlatok tőlem valók; a mostani alaknak technikai szerkezetét *Alpár Ignác* építész barátom adta meg. Mindkettőnket az vezetett, hogy a tárgyaknak megfelelő keretet alkossunk. A kivétel *Neuschloss Marczell* és *Ödön* testvérektől való.

2. Az «*Őshalászat*» itt nem azt jelenti, hogy e pavillon tartalma és mindaz a mi körülveszi, praehistorikus (történelmi előtti) helyekről való lelet, hanem azt, hogy a még most is élő népies halászatnak lehetőleg mindazon tárgyait egyesíti, a melyek anyag, alak és szerkezet szerint az őseletekkel vagy azonosak, vagy legalább rokonok; mert az ebben az irányban végzett kutatások tisztára bebizonyították azt a tételt, hogy az ősfoglalkozások terén — nálunk különösen a halászatén és pásztoréletén — a nép kezén még most is számos oly tárgy és szerszám van használatban, a mely rokon, vagy éppen azonos azokkal a tárgyakkal és szerszá-

mokkal, a melyeket rég kiveszett, mindenképpen az anyaföld rétegzeteibe temetett nemzedékek készítettek és használtak.

Ezen a soron arra az igen nevezetes tanúságra akadunk, hogy a magyar népies halászat szerszámja és egyéb tárgyi része, először is sokkal közelebb áll a praehistoricus rétegek leleteihez, mint valamely most élő néphez; — másodsor, hogy ezenkívül vannak a magyar népies halászatnak oly részei is, a melyek a tárgyi ethnographia tekintetében sokszorosán reámutatnak arra az utra, amelyet a magyarság, őshazájából kiindulva, mostani állami területe felé végzett.

Ehhez képest tehát két csoportot alkothatunk, a mely tüzetesebb felvilágosító szóra érdemes, u. m.

1. A nép kezén élő őskori jellegű tárgyak és szerszámok csoportját.

2. A mostkori ethnografiai jellegűek csoportját, amelynek tárgyairól már az írott történet is szólhatna — ha t. i. forrásai ügyet vetettek volna a tárgyak használatára és szerkezetére; a mi — fájdalom — alig történt.

De ezt a második csoportot mégis megóvja a meddőségtől a népnyelvi anyag, melynek mesterszavai sokszorosán megadják a történeti források kitételeinek értelmét, a mint erre alább reá is fogok mutatni.

Mielőtt azonban e tüzetesebb méltatásra reá térnék, még a következőket kell előre bocsátanom.

A nyolczvanas évek kezdetén a kir. magyar Természet-tudományi Társulat a «Magyar Halászat Könyvének» megírásával bizott meg. A feladat helyes megoldása elkerülhetlenné tette a népnyelvi anyaggal való beható foglalkozást, a mely ismét odautasított a népies halászszerszám és a népies műszavak összegyűjtésére, a melyek nélkül a munka egyáltalában meg sem volt írható. Az igen beható kutatás és gyűjtés tárgyi része oly nevezetes tanúságokhoz vezetett, hogy *Semsey Andor* indítatva érezte magát, engem avval bizni meg, hogy a legnevezetesebb szerszámokat összegyűjtsem s kiállítsam az akkori — 1885-dik évi — országos kiállításon.

Én ennek megfelelttem s az a gyűjtemény az akkori mezőgazdasági csarnokban csoportosítva, nagy érdeklődést keltett, illusztrált katalógusa pedig, a mely magyar, német és francia nyelven és szintén *Semsey Andor* költségén jelent meg, széles körben elterjedve, a külföldre is eljutott, hol szakkörökben nagy figyelmet keltett. Ez a gyűjtemény közös megállapodásunk szerint a magyar Nemzeti Muzeumnak jutott ajándécul; azonban sokáig ide-oda vándorolt, hanyódott; e közben csonkult is; míg végre mégis a Muzéum néprajzi osztályába került és abba rendszeresen beillesztetett.

A midőn az 1896-ik évi ezredéves országos kiállítás szervezése kezdetét vette, arra kértem gróf *Csáky Albin*, akkori vallás és közoktatásügyi minisztert, engedné meg, hogy ezt a régi gyűjteményt vehessem alapul, s azt minden irányban kiegészítve, állithassam ki; a mire a miniszter rögtön reá is állott. A gyűjtemény hamar oly arányokat öltött, hogy egy külön pavillon fölépítése teljesen meg volt okolva. Megjegyzendő, hogy egyfelől a kereskedelemügyi, másfelől a vallás és közoktatásügyi miniszterium megállapodása szerint, a most kiállított, a kiállításalap költségén kibővített gyűjtemény a kiállítás bezárása után a Nemzeti Muzéum tulajdonába megyen át s arra van hivatva, hogy a néprajzi osztálynak egyik önálló részét alkossa meg.

Az őskori elemek.

Nagyon valószínű, hogy a halászatnak igazi őskora nem a «kőkorszakban» gyökerezik, hanem inkább a fa- és nád korszakában — s hogy tehát a karókból és nádból alkotott *vejszék* a legősibb halfogó szerszámok közé tartoznak. Szerkezet szerint ezek a készülékek vidékek és vizek szerint változatosságot mutatnak s a vejszék állandó, mindenütt azonos része csak a «fej», a Fertőn «kürtő», a melyben a hal meg van fogva, továbbá a «lésza», egy sövényyszerű nád vagy vessző fal, a mely a halat a «fej» vagy «kürtő» felé tereli. A pavillon mellett, a vízben felállított «kürtős vejsze», mely

mint a legszövevényesebb és legkimiveltebb alak, a Fertőn divik, tisztán a ponty fogására szolgál, mely rendkívül óvatos és furfangos hal, más szerkezetű vejszében meg sem fogható. A vejsze építője *Kertész György*, hegykői lakos. A Fertő tó apadásával s halállományának kipusztulásával ez az igen nevezetes alkotmány már kivesző félben van.

Ez, és a többi magyar «vejsze» alak a pavillon belsejében a középen álló és üveggel borított szekrényben, kicsinyben is látható. Az «*udvarral*» «*kis-* és «*nagy-pelőczével*» bíró vejsze a legmagyarabb és igen kimivelt alak, mely azonban a folyószabályozás és lecsapolások következtében már szintén kivesző félben van.

A csupán «*fejfel*» és «*lészával*» bíró alakok nemcsak nemzetközi, hanem földrészekre kiterjedők.

A magyarság történeti okmányaiban sokszorosán akadunk a «*veiz*, *weyz*, *wyz*, *weyzhel*, *ikerweyz*, *coniweyz*» stb. magyarázó kitételekre s biztosra vehető, hogy István királynak egyik okmányában, mely 1024-ben kelt s mely oly halasról szól, mely a Dráva folyóban állott volna, csak vejszét érthetett. Ezek a halasok a latinnyelvű okmányokban a «*clausura*» és «*laqueus*» szóval vannak körülírva, a mi a *rekesztő* halászatra mutat. Egészen világos IV-ik Béla királynak egyik oklevele 1268-ból, mely szerint királyi adományból a komáromi várispánnak Megyernél tizenhat «*weyzhele*», vagyis vejszéje volt.

A kürtös vejszén túl van a «*kullogó*» egy három czölöpön levő ülőke, a melyről az ungi néphalász úzi mesteriségét s a mely az utolsó még ma is élő *czölöpépitmény*. Azon is túl van a Mezőség tavain divó «*fluta*», a melyről az oláhság teljesen bronzkori alaku horgokkal fogdossa a csukát. Nagyon valószínű azonban, hogy ezt az oláhság a magyaroktól vette át, mert Czege és Szent-Gothárd oláhsága *beszármazott*, még pedig az utolsó nagy pestis után telepített Moldvából. A majdnem teljesen kipusztult magyarság helyébe a Wass grófok hozták. A halászat magyar jellege mellett világos tanubizonyosságot tesznek a helységnevek, melyek magyar halá-

szati mesterszavak, mint «*Czege, Kisczég, Nagyczég*», a meny-nyiben t. i. a «*czege, czége, csege*» is rekesztő halászszerszám.

Ebbe a rendbe tartoznak az egy törzsből vájtt u. n. *lélekvesztők* is, amelyet a mióta a vasut a deszkát terjeszti, már igen meggyérültek; némely helyen már merőben ki is veszték, a külső területen lévő, közel 7 méter hosszú, igen megviselt u. n. *pávafaru* csónak a Kőrösön és a Berettyón divott; a tavon, az elől-hátul hegyes alak, a Balatonról való és még tüzzel van vájva; a többiek a Tiszáról, Krasznáról és a Drávafokról való alakok.

Különösen a Tiszán a «*lélekvesztő*» a «*keczezéshez*» használtatik; noha ez a halászási mód is már visszafejlődésben van. A «*Keczék*» között a «*kuszakecze*», az a háromszögű kakeretre illesztett háló, mely *hét* vagy *kilencz* lószár csont fal van sulyozva, a nevezetesebb. Ily kuszakeczék úgy a olyosón, valamint a pavillon belsejében is láthatók; a csontok magok nagy számmal a pavillon belsejében felfűzve is vannak; mint «*írongacsontok*» — csontkorcsolyák — pedig a belső oktagon II. (a táblán) 33—38. szám alatt láthatók. A jelleg teljesen praehistorikus.

Az utóbbi tekintetben igen nagy figyelmet érdemelnek a «*hálókövek* és *hálógalacsinok*», p. a belső oktagon II., a táblán, 25-ik szám alatt, melyek teljesen praehistorikus alakúak és mégis mostani húzóhálókról és gyalmokról kerültek kezembe.

Még ezeknél is nevezetesebbek és fontosabbak a «*fentők*», belső oktagon IV., 12—13 és a táblán 33. szám Komárom, 34-ik szám Szeged, — hol *katka* a neve.

Ezek a szerszámok a «*fenékhorg*» fölkeresésére valók, ágasbogas fák, kövel vagy ujabban vasszegekkel is sulyozva vannak. A legtisztább formák: az egyik komáromi fentő, mely tisztán fa és kő és a szegedi katka. Ezeknek analógiái olyan helyekről kerülnek, a hol az őskorban tavak fölött halászó népek czölöpépítményei állottak.

Nem kisebb fontosságúak a kagylókból való kanalak. Az egyik forma belső oktagon II, a táblán, 25 szám az *Ano-*

donta kagyló fele, még ezelőtt 10 évvel Körös-Tarcsán, mint halzsirszedő kanál divott s akadt ugyane célra *Unio* kagylófélből való is. Mint evőeszközök ezek az *Unio* kanalak régebben a Balaton halászáinál voltak használatban; de öreg halászok bemondása szerint nem voltak állandó használatra készítve, hanem úgy, a mint a halászok ételőket a tó partján megfőzték, szedtek alkalmas kagylófeleket, ezekhez a tópartra kivetett u. n. «*habita*» közül nyeleknek alkalmas nád-darabokat, a melyeket behasítottak s kagylóval felszereltek.

Önkénytelenül is fölkinálozik analogia gyanánt az a sok kagyló, mely praehistorikus lelhelyeken kerül.

Figyelemre méltók még az u. n. «*tűzsérek*» is — belső oktogon IV, a falon 5 szám; oly vasból vagy fából való tük, a melyekhez egy erős spárga is tartozik, az u. n. «*ihany*». Az egész arra való, hogy a halász a fogott halat fölfűzhesse és nagyon valószínű, hogy a praehistorikus lelhelyeken található hasonló alaku vas-, bronz- és csont tük is «*tűzsérek*» voltak.

Fájdalom, hogy Ázsiának különösen északnyugoti részéből hányzik az összehasonlításra alkalmas anyag s hogy az ethnographiai gyűjtemények iránya csak ritkán kedvez bizonyos igénytelen szerkezetű szerszámok gyűjtésének, noha bizonyos, hogy ezekben legtöbbször igen nagy tanúságok rejlenek.

A mostkori elemeknek ethnographiai jelentősége.

A mostkori magyar népies halászszerszámnak biztos összehasonlítása, különösen az annyira fontos észak-nyugoti ázsiai formákkal egészen biztos alapon nem volt eddig fogantatható, mert annak éppen legfontosabb részeire gyűjtők és leírók éppen semmi, vagy csak igen csekély sulyt fektettek.

A rendkívül fontos területek és alkalmak között, már a Wolga, különösen torkolata birna nagy fontossággal; a Kaszpi-tó nem kevésbé, úgy a belészakadó folyók is, az Ural-folyó

különösen; az Aral-tó a belésiető folyókkal egyetemben, — Amu-Darja, Syr-Darja, Kuwan-Darja stb. az Ob megfelelő folyásai stb.

Igy az oly korán elhunyt dr. *Pápay Károly*, ki dr. *Munkácsy Bernáttal* a voguloknál járt, egy kis sorozat halászati szerszám-mintát, köztük oly evedzőt hozott, melynek vágóvége — lapátja — dohánylevél-alakú, tehát azonos avval, amely *Szegeden* ma is divik — I. belső oktogon V., 8-dik szám. — Nem lehetetlen, hogy azoknak a vidékeknek különösen «*rekesztő halászata*», tehát a vejszék szerkezete és rendszere sok analógiát nyujthatna; rendkívül fontosak volnának a «*jegeshalászat*» tanyainak vagy vonyóinak pontos fölvételei; úgy a szerszámjárás is a szerszám szerkezetével s az ahhoz füződő terminológiával együtt s én igen sajnálom, hogy gróf *Zichy Jenő* vagy kísérei, az ázsiai utat nem használták fel arra, hogy ezekre, az igaz, hogy kevésbé feltűnő dolgokra ügyet vessenek.

A szigony formát, a nádvágot és u. n. gyalázkák, a hálósulyok, fentők és hasonló dolgok sok fényt derithetnének az ősmagyarország utjára és tartózkodási helyeire.

Némely nevezetesebb analógia azért már felkinálkozott s én azt «A Magyar Halászat Könyvében» már tárgyaltam is. Ezek között van a nálunk a vizafogásra használt sajátságos alakú és felszerelésű horog, a mely a pavillon hidján kétoldalt a szigonyokra van akasztva és testvére annak, a mely a Wolga melléken a tokot fogják.

Ilyen a magyar «*kuttyogató*» harcsahalászat és szerszámja — lásd a kuttyogatót és a hozzátartozó horgot a pavillon belsejében VII., a táblán 12—13-ik szám — mely ugyancsak a Wolga torkolata táján divik s a wolgai kuttyogatótól csak abban különbözik, hogy könyökös s ütő — hangadó vége — ki van vájva, a mi azonban a Drávafokiaknál is megvan. A székelységnek u. n. «*rokkolyahálója*» is — a külső oktogonon I. az ajtó mellett jobbról és balról — mely rajzból következően azonos a Kaszpi tó mellékivel. Az u. n. «*pendelháló*» — a hidon a sátor alatt jobbról balról egy-egy — Ázsia délkeleti részéig halad s más berendezésű.

A közép Tiszán divó «*nádvágó*» itt-ott »*kaszur*« — belső oktogón II., 9., 10., 11., 12-ik szám — a Nemzeti Múzeum gyűjteménye szerint, talál az ázsiai, sziami, formával; de a magyar arról nevezetes, hogy nincsen köpüje, megerősítése makkal, karikával és ékkel történik tehát bronzkori jellegű.

*

Mindezek a dolgok Magyarországra nézve jórészt már a tizenkettedik órában vannak összegyűjtve, mert a folyószabályozás, a tóságok és rétségek lecsapolása, a halászati törvény, mind összébb szoritja a népies halászatot. Ujabbán a teljesen praehistorikus izü csikászat rohamos hanyatlásnak indult s az Ecsedi-láp lecsapolása végső óráját jelenti. Tihany félszigetének oly igen jellemző népies halászata egy évtized alatt nyomtalanul elveszett. Mindezekkel pedig elveszett volna egy nagy szókinsz is, ha idejekorán nem gyűjtöttük volna össze.

Hogy töredékek mégis elvesznek, az bizonyos, mert az ősfoglalkozások szókinszét utolsó izig kigyűjteni nem lehet; de hogy ebben a tekintetben jobban állunk sok nyugoti államnál, az is bizonyos.

I. TERM.

I. VADÁSZAT.

1. Vadászati törvény
2. Vadászati törvény
3. Vadászati törvény
4. Vadászati törvény
5. Vadászati törvény
6. Vadászati törvény
7. Vadászati törvény
8. Vadászati törvény
9. Vadászati törvény
10. Vadászati törvény
11. Vadászati törvény
12. Vadászati törvény
13. Vadászati törvény
14. Vadászati törvény
15. Vadászati törvény
16. Vadászati törvény
17. Vadászati törvény
18. Vadászati törvény
19. Vadászati törvény
20. Vadászati törvény

1. Vadászati törvény
2. Vadászati törvény
3. Vadászati törvény
4. Vadászati törvény
5. Vadászati törvény
6. Vadászati törvény
7. Vadászati törvény
8. Vadászati törvény
9. Vadászati törvény
10. Vadászati törvény
11. Vadászati törvény
12. Vadászati törvény
13. Vadászati törvény
14. Vadászati törvény
15. Vadászati törvény
16. Vadászati törvény
17. Vadászati törvény
18. Vadászati törvény
19. Vadászati törvény
20. Vadászati törvény

I. VADASZAT

I. TEREM.

KÖZÉP-CSOPORTOZAT.

Medve - vadászat számszer-íjjal, Mátyás király idejéből; készítette s összeállította *Szikla Gábor* tanár.

1. **Vadász**, 1480—1520 körüli magyar viseletben. Nemes Mihály festő rajzai után készült.

A vadász fegyverzete:

2. **Számszer-íjj**, vastag aczéllemezt-ívvel, széles faagygyal. *Wartha Vincze dr., műgyet. tanár, Budapest.*
3. **Nyilvessző**, fenyőfából, villaalaku, kétélű hegygyel, minőt a XV. század végén s a XVI. század első felében nagyobb vadra, Németországban ezenkívül zergevadászatnál is használtak. A csókakői erdőségből. *Lichtneckert József, Székesfejérvár.*
4. **Vadászkés**, zergeszarv-marokkal, ezüst fölszereléssel, sárgabőr-hüvelylyel. *Erdődy Ferencz gr., Galgóc.*
5. **Medve**. Betléről. *Andrássy Géza gr., Betlér.*

A BALOLDALI OSZLOPON:

- 6—8. **3 szarvasagancs**.
Pálffy Miklós hg., Malacska.
9. **2 lándzsa**, vadkan-vadászatra. XVII. század.
Eszterházy Pál hg., Kis-Marton.
10. **Vadászkés**, fekete bőrrrel bevont fatokban. XIX. század.
11. **Vadászkés**, csontmarkolattal, feketebőr-tokkal. XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.
12. **Vadászkürt**, ökörszarvból, bekarcolt vadászati jelenetekkel. XIV—XV. század.
Erdélyi muzeum, Kolozsvár.
13. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgaréz-berakással. XVIII. század.
14. **Puska**, kétesővű, kovás, dom-borműves jelenetekkel. Puska-műves: «Paul Poser in Prag». *Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.*

15. **Lőportartó**, szaruból.
XVIII. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
16. **Számszeri**jj, «Gróf Attems Ferentz L (ovas).Kapitány» fölirattal.
A XIX. század első feléből.
17. **Özfej**, a kis-tapolcsányi erdő-ségből.
néh. Károly Lajos főhg. és m. k. hg., Kis-Tapolcsány.
18. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt diszítéssel, «S. M. I. V.» fölirattal és 1762. év-számmal.
Székely nemzeti muzeum, Sepsí-Szent-György.
19. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt mértani rózsákkal s körkörös diszítéssel.
XVII—XVIII. század.
Székely n. muzeum, Sepsí-Szent-György.
20. **Vadászkés**, fekete bőrtokban, sodronyos famarkolattal, viráglombozatos sárgaréz keresztvédővel, a kétélű penge mindkét oldalára nyargaló agár van bekarczolva.
XVII. század.
Erdélyi muzeum, Kolozsvár.
21. **Vadászkés**, mahagoni famarkolattal, ezüst fölszereléssel, háromélű egyenes solingeni pengével.
XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.
22. **Vadászkürt**, szaruból, alján préselt diszítésű sárgaréz lemezzel.
Spitzer Mór, Széleskut.
23. **Puska**, egycsövű, kovás, bal-szemre. Puskaműves: «Joh. Bauer in Mödling».
XIX. század.
Herman Ottó, Budapest.
24. **Puska**, egycsövű, kovás, vésett és áttört vadászati jelene-tekkel. Puskaműves: «Mathias Stoper in Wienn».
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.
25. **Lőportartó**, ónból, palaczkidomu, egyik oldalán DEHM | IZ | AW | 1736., másikon RBKP | HV fölirattal.
Spitzer Mór, Széleskut.
- A JOBBOLDALI OSZLOPON:
- 26—28. **Szarvasagancsok**, a Lajtahegyről és a malaczkai uradalomból.
Esterházy Pál hg., Kis-Marton, és Pálffy Miklós hg. Malaczká.
29. **Özfej**, a kis-tapolcsányi erdő-ségből.
néh. Károly Lajos főhg. és m. kir. hg., Kis-Tapolcsány.
30. **Tölténytáska**, bőrből, himzett virággal.
Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.
31. **Számszeri**jj, vasból, fa-agy-gyal, végén nyilvesszőtartó villával, egyik oldalán csontberakással, melyre török fej van bekarczolva.
XVII. század.
néh. Károly Lajos főhg. és m. kir. hg., Kis-Tapolcsány.

32. **Puska**, egycsővü, kovás, lapos, tölesér-idomu csövel. Puska-műves: «Czermak, Pressburg». XVIII. század.
néh. Károly Lajos főhg. és m. kir. hg., Kis-Tapolcsány.
33. **Puska**, egycsővü, kovás, vésett lombozatokkal, női mellképpel és vadászati jelenetekkel. Puska-műves: «Joseph Hamerl in Wienn». XVIII. század
Batthány - Strattmann Ödön hg., Körmend.
34. **Vadászkürt**, ökörszarvból, bekarcozott mértani diszitéssel és nagyon kezdetleges rajzu szarvasokkal. XVII. század
Batthány - Strattmann Ödön hg., Körmend.
35. **Vadászkés**, fűrész, széles pengével, fekete bőrral bevont fatokban. XIX. század.
- 36—37. **Lőportartó**, bikaszarvalakban hajlitott fából, csontlemezkekkel kirakva. XVII. század.
Vay Olivér gr., Berkesz.
38. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarcozott koronás oroszánal, 1709. évszámmal és «Soli Deo Gloria Et Honor» fölirattal.
Székely n. muzeum, Sepsi-Szent-György.
39. **Puska**, egycsővü, kovás. Puska-műves: «Joseph Frühwürth in Wienn». XVIII. század.
Batthány - Strattmann Ödön hg., Körmend.
40. **Puska**, egycsővü, kovás, Batthány - czimerrel, a csövön «Juan Santos» puska-műves nevével, s oroszánból és kereszteléből álló bélyeggel. Föl-szerelő puska-műves: «Johann Planer in Wien». XVIII. század.
Batthány - Strattmann Ödön hg., Körmend.
41. **Vadászkés**, fűrész, egyélü pengével, fekete bőrral bevont fatokban. XIX. század.
42. **Vadászkürt**, szaruból, elefántcsont berakással, felső végén faragványnyal. XVIII. század.
néh. Károly Lajos főhg. és m. k. hg., Kis-Tapolcsány.
- 43—44. **2 lándzsa**, vadkan-vadászatra. XVII. század.
Esterházy Pál hg., Kis-Marton.

II.

JOBBFELÜLI CSOPORTOZAT.

Vadkan vadászat Zrinyi Miklós korából; készítette s összeállította *Szikla Gábor* tanár.

1. **Vadász** a XVII. század derekáról való magyar viseletben. Nemes Mihály festő rajzai után készült.

A vadász fegyverzete.

2. **Lándzsa**.
Esterházy Pál herczeg, Kis-Marton.

3. **Vadászkés**, zeigeszarv markolattal, ezüst fölszereléssel, sárgabőr hüvelylyel.

XVII. század.

Erdődy Ferencz gróf, Galgócz.

4. **Vadkan** a betléri erdőségből.

Andrássy Géza gróf, Betlér.

5. **Farkas-eb.**

Hauer Béla, Kis-Harta.

6. **Vadkan**, a csákvári erdőségből.

Esterházy Miklós Mórícz gróf, Csákvár.

III.

BALFELŐLI CSOPORTOZAT.

Szarvasvadászat II. Rákóczy Ferencz korából; készítette és összeállította *Szikla Gábor* tanár.

1. **Vadász** a XVIII. század elejéről való magyar viseletben; készült Nemes Mihály festő rajzai után.

2. **Puska**, egycsővü, kovás, Batthyány-czímerrel, vadászati jelenettel. Puskaműves: «Johann Waas in Wienn.»

XVIII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.

3. **Vadászkürt**, ökörszarvból.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

4. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarcsolt diszitással.

XVII. század.

M. n. muzeum régiségtára.

5. **Vadászkés**, elefántcsontmarkolattal, fölszerelése aranyozva; bőrhüvelyének tokjában kis elefántcsont-nyelű késsel.

XVIII. század.

Erdődy Ferencz gróf, Galgócz.

IV.

A BEJÁRAT FÖLÖTTI FALON LEVŐ CSOPORT (JOBBFELŐL).

1. **Kőszáli sas**. Lőtte és elkészítette Szikla Gábor tanár.

2. **Lőportartó**, vadászkürt-alaku, ökörszarvból.

XVII. század.

Esterházy Pál hg., Kis-Marton.

3. **Puska**, kovásból kapszliássá átalakítva, egymás fölé helyezett forgatható két csővel, bekarcsolt magyar huszárral és vadászati jelenettel. Puskaműves: «Jos. Hil in Sternberg».

XVIII. század.

4. **Lándzsa**, vadkan - vadászatokra.

XVIII. század.

Esterházy Pál hg., Kis-Marton.

5. **Puska**, egycsővü, kovás.

XVIII. század.

Felkai Tatra-muzeum.

6. **Vadászlándzsa**.

XVII. század.

Szepes-Bélai lövészegylet.

7. **Puska**, egycsővü, kapszlis, golyóra, a cső damaszk, bekarcsolt lombozatokkal diszítve. Puskaműves: «A. Köppe in Breslau».

XIX. század.

Szikla Gáborné, Budapest.

8. **Puska**, egycsővü, kapszlis, golyóra, vont csővel, bekarcsolt lombozatokkal. Puskaműves: «Bauer Pal, Székes-Fejérvárott».

XIX. század.

Szikla Gáborné, Budapest.

Puska, egycsővű, kapszlis, vont csővel, domboru és vésett vadászati jelenetekkel.

XIX. század.

Takács Gyula, Pomáz.

Női vadászpuska, egycsővű, kovás, agyának belső oldala zöld bársonnyal bélelve. Puska-műves: «Rochus Wastl in Wienn», bélyege 5 gránátalma és lépő kutya.

XVIII. század.

Erdődy Ferencz gr., Galgóc.

Lőportartó, szaruból, körtealaku.

XIX. század.

Spitzer Mór, Széleskut.

Lőportartó, szarvasagancsból, bekarcsolt mértani diszitással. Temesmegyéből.

XVII—XVIII. század.

Szegedi muzeum.

Lőportartó, szaruból, körtealaku.

XIX. század.

Spitzer Mór, Széleskut.

Lőportartó, szarvasagancsból, 1726. évszámmal, «T. I.» betűkkel, bekarcsolt mértani rózsával és körkörös diszitással.

Szegedi muzeum.

Lőportartó, szaruból.

XIX. század.

Spitzer Mór, Széleskut.

Pisztolyalaku és -szerkezetű világító-készülék, kovás sárkánynyal, melynek lecsappanásával a pisztoly csőve felnyílik s gyertyatartóvá alakítható át; sárgaréz berakással, medaillonnal, bevéssett szarvasvadászati jelenettel diszítve.

A XIX. század elejéről.

Lőportartó, szarvasagancsból.
Székelv n. muzeum, Sepsí-Szent-György.

Pisztoly, kovás, sárgaréz csővel.

XVIII.—XIX. század.

Szikla Gáborné, Budapest.

Szablya, fekete bőrrel bevont tokban, pengéjén czimerrel, Ker. Szt. Jánossal és virágokkal, a penge fokán «Si Deus nobiscum quis contra nos — Deus spes mea» fölirattal. XVII. század. Régibb vadászaink, bármily különösnek látszik is a modern vadászok előtt, jóformán egész a múlt század elejéig, a vadászkés helyett igen gyakran kötöttek kardot; XVI.—XVII. századbeli képeken ép úgy találunk kardos vadászokat medve- és vadkan, mint szarvas-vadászaton és solymászaton.

Bécs városi könyvtár.

Lőportartó, fekete bőrrel borított fából, szarvalaku.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

Kürt, kőszáli kecske szarvából.

Vay Olivér gr., Berkesz.

Őzfej a kis-tapolcsányi erdősegből.

Néh. Károly Lajos főhg. és m. k. hg. Kis-Tapolcsány.

Vadkanfő, a tavarnoki erdősegből.

Stummer Ágost br., Tavarnok.

Szarvas-vadászat, Nagy Lajos király idejéből. Az 1356 körül készült bécsi Képes

Krónika után nagyított másolatban. A krónika miniatüreje a mogyoródi ütközet után Géza és László hercegek előtt föltűnt csodaszarvast ábrázolja, mely a legenda szerint tulajdonképen az isten angyala volt s Géza hercegnek megmutatta a Váczon építendő egyháznak a helyét.

KÖZÉPEN.

25. **Két egymással küzdő szarvas agancsa** a Lajta hegyről, annyira egymásba fonódva, hogy a két szarvas nem tudott többé szétválni.
Esterházy Pál hg., Kis-Marton.

BALFELŐL.

26. **Vadkanvadászat** II. Lajos korából lándsával. Dobay Márton 1519. jun. 2. Budán kelt s a gr. Károlyi család levéltárában levő armalisának czimerképe után nagyított másolatban.
27. **2 afrikai dögkeselyű**, (Neuphron percnopterus), a baloldali Temes-Kubinból, a jobb felől levő Herkulesfürdőről.
Almásy György, Diós-Fenő és Szikla Gábor, Budapest.
28. **Özfej**, a kistapolcsányi erdősegből.
néh. Károly Lajos főherceg és m. k. herceg, Kis-Tapolcsány.
29. **Nyestfogás** hurokkal. Máramaros megyéből; készítette és összeállította Szikla G.
Pálffy gróf.
30. **Lánda** vadkan vadászatra, igen hosszú hegygyel.
Lónyay Gábor, Deregyő.

31. **Alabárd**, a szepesbélaei régi lövészegyesület polgári őrséget teljesítő tagjai számára.

XVII. század.

Szepes-Bélaei lövészegylet.

32. **Számszeri**jj, széles és vastag vasívvel, elefántcsontberakásu faágygyal, összeviaszkolt fonalszálakból sodrott vastag hurral, emberfejű s kigyótestű állatot, delfinben végződő szigonyos férfit s más csodalényeket és lomboatokat ábrázoló diszitéssel.

XVI. század.

néh. Károly Lajos főherceg és m. k. herceg, Kis-Tapolcsány.

33. **Ijj pillangós szaruból**, arannyal czifrázott s aranybetűs keleti fölirattal ellátott bőrtakaró borítja.

XVII. század.

Tegez, pirosbórtól, ezüst skófiummal kivarva. Benne 22 db. fanyelű, tollas nyilvesszővel.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

34. **Lőportartó**, fából, korongalaku vaspántolással és kerekfejű vasszőgekkel kirakva.

XVII—XVIII. század.

Poprádi Kárpátgyelet.

35. **Számszeri**jj ágya, fából, aczélrugóval és kakassal, lomboatokat ábrázoló faragványokkal 2—2 csontdelfinnel Pozsonyból.

XVII. század.

36. **Fokos**. sárgarézéből, domboru vadászati jelenetekkel diszítve.

XIX. század.

Spitzer Mór, Széleskut.

37. **Lőportartó**, szarvas agancsból, bekarcsolt mértani rózsával és nyolcz csóvaskörrel diszítve.
XVIII. század.
Székelly n. muzeum, Sepsí-Szent-György.
38. **Puska**, kovás, lapos tölcséridomu csővel, domboru és bekarcsolt vadászati jelenetekkel; puskaműves: «Andoni Englis a Presporg.»
XVIII. század.
néh. Károly Lajos főherceg, és m. k. herceg, Kis-Tapolcsány.
39. **Lőportartó**, rövid, tulokszarvból.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
40. **Vadászkürtalaku löportartó** ökörszarvból.
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
41. **Ivőkürt**, bölény bikaszarvból, ezüst fölszereléssel, madárfej-alaku szájjal.
XVIII. század.
Vay Olivér gróf, Berkesz.
42. **Vadászkés**, pengéjén bekarcsolt pandurral és «V. (ivat) PANDUR» fölirattal.
XVIII. század közepe.
Felkai Táttra-muzeum.
43. **Vadászkés**, solingeni pengével, melynek mindkét oldalára török férfi mellképe, félhold csillagok s hadijelvények vannak bekarcsolva.
XVII. század.
Andrássy Géza gróf, Budapest.
44. **Puska**, kovás, lapos, tölcséridomu rövid csővel.
XVIII. század.
néh. Károly Lajos főherceg és m. k. herceg, Kis-Tapolcsány.
45. **47. 2 puska**, kerekalakatos szerkezettel, rövid csővel, gyöngyház berakással.
XVI/XVII. század.
Iglói ev. főgymnásium.
48. **Lőportartó**, bivalyszarvból.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
49. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarcsolt mértani rózsával, tulipánnal s lombozatokkal, nyakán «Anno 1728» fölirattal.
Poprádi Kárpátégylet.
50. **Lőportartó**, csonka ökörszarvból s ezen fölirattal: BOURNARFAY-GABRILL F (ecit).
Poprádi Kárpátégylet.
51. **Lőportartó**, szarvasagancsból, csipkézett körben pelikánnal s virágdiszítéssel, 1719 évszámmal, K. M. betűkkel.
Székelly n. muzeum, Sepsí-Szent-György.
52. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarcsolt alakokkal.
XVIII. század.
53. **Vadászpuska**, kovás, keleti bélyeggel.
XVIII. század.
Soproni városi muzeum.
54. **Lőportartó**, özagancsból, bekarcsolt mértani diszítéssel.
Győri benzés főgymnásium.
55. **Lőportartó**, bikaszarvból, bekarcsolt mértani diszítéssel.
Győri benzés főgymnásium.
56. **Lőportartó**, szaruból.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.

V.

Vadászati képek, u. m. a felső:

Szarvasvadászat II. Ulászló korából, nagyított másolat Kánthor Benedek 1509-ki armalisának czimere után, a kit Ulászló abból az alkalomból nemesített meg, hogy a gömörmegyei királyi vadászatok alkalmával a király szemeláltára ejtett el egy szarvast. A czimerkép Magyarországbán a legrégebb adat arra, hogy vadászatoknál lőfegyvert használtak.

Az alsó kép.

Szarvasvadászat Nagy Lajos korából, a XIV. század derekáról. A bécsi Képes Krónika azon miniatüreje után nagyított másolatban, mely Hunor és Magyar vadászatát ábrázolja.

VI.

A LÉPCSŐTŐL BALRA ÉS JOBBRA ESŐ CSOPORTOZATOK. BALFELŐLI AJTÓNÁL.

1. **2 Fakókeselyű** (gyps fulvus), Temes-Kubinból és a Szerémségből. Praeparálta Szikla Gábor.
Chernel István és Szikla Gábor.
2. **Rajz**, medveagyardból készült vadászsip, magyar alakkal
3. **Szarvasvadászat**, hurokkal, a magyarság őskorából. Az egykori Nagy-Magyarország vidékén, a mai Permben talált Szasszanida-kori ezüst csésze domborműve után nagyított másolatban.

A BALFELŐLI AJTÓ ÉS A LÉPCSŐ KÖZT:

4. **Szarvasagancs**, a malaczkaik erdőségből.
Pálffy Miklós herceg, Malaczka.
5. **Vadászkürt**, szaruból. Kiss Ernő honvédtábornok fegyvergyűjteményéből.
Aradi 1848|49-iki ereklye-muzeum.
- 6—7. **2 löportartó**, csonka szaruból.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
8. **Vadászlánda**, vadkanra.
XVII. század.
Esterházy Pál herceg, Kismarton.
9. **Löportartó**, szarvasagancsból, bekarcsolt mértani rózsákkal.
XVII—XVIII. század.
Székelynemzeti muzeum, Seps-Szent-György.
10. **Löportartó**, szarvasagancsból, bekarcsolt állatalakokkal (puskátartó s kosárban libát vivő róka, nyulat kergető kutya, mókus stb.) ezüst foglalattal, melynek bélyege 1812 évszámmal van ellátva.
Győri benzés gimnásium.
11. **Löportartó**, szarvasagancsból.
Spitzer Mór, Széleskut.
12. **Vadászkés**, fekete bőrtokban, czápás markolattal, sárgaréz kézfejtővel.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
13. **Vadászkés**, barna bőrral bevont fatokban, aranyozott réz föl szereléssel, szarvasagancs markolata vadászati jeleneteket

- ábrázoló faragványokkal van diszitve, a markolatfő oroszlán-fejben végződik.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
14. **Puska**, egycsővű kovás, ezüst lemezes faagygyal, ezüst lemezen hercegi korona alatt a Batthyány-czimerrel; puska-műves: «Franz Stranski», a csövön: «in Forchenstein (Fraknó)».
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
15. **Puska**, kétcsövű, kapszlis, bevéselt vadkannal és rókával; puskaműves: «F. Remete».
XIX. század.
Herman Ottó, Budapest.
16. **Lőportartó**, csontból, korongidomu, közepén át van furva.
Székely nemzeti muzeum, Sepsiszent-György.
17. **Lőportartó**, szaruból.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
18. **Lőportartó**, fából, fekete bőrrel bevonva, vasalással.
Felkai Táttra-muzeum.
19. **Fokos**, aczélből, sárgaréz fölszereléssel, bekarczolt vadkannal, őzzel és kutyával, 1889. évszámmal. Egy erdőmester készítménye.
Széchenyi Aladár gróf, Budapest.
- A LÉPCSŐTŐL JOBBRA LEVŐ CSOPORTOZATOK.
20. **Szarvasagancs**, a malaczká erdőségéből.
Pálffy Miklós herceg, Malaczká.
- 21—22. **2 vadászkesz**, ezüst fölszereléssel, zergeszarv-markolattal.
XVIII. század.
Erdődy Ferencz gróf, Galgóc.
23. **Lőportartó**, rövid tulokszarvból.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
24. **Lőportartó**, szaruból.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
25. **Vadászkesz**, fekete bőrrel bevont tokban, ezüst fölszereléssel, fekete csontmarkolattal, a pengén pandur-alakkal.
XVIII. század első fele.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
26. **Vadászkesz**, fekete bőrrel bevont tokban, czápás markolattal, sárgarezes kézfejjvédővel.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
27. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt kör- és félkör alakú diszitéssel.
XVIII. század.
Sopron városi muzeum.
28. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt saskeselyűvel, szarvassal, lombozatokkal diszitve.
XVIII—XIX. század.
Felkai Táttra-muzeum.
29. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt és domboru körkörös diszitményekkel s egymást metsző mértani rózsákkal.
XVIII. század.
Székely nemzeti muzeum, Sepsiszent-György.

30. **Puska**, kovásból kapszliássá át-
alakítva, vont csövű, domboru
és bevéselt vadászati jelenetek-
kel, ezüst berakással.

XVIII. század.

Herman Ottó, Budapest.

31. **Puska**, kovásból kapszliássá
átalakítva, a Balassa gróf
czimerrel (bölényfej) s Balassa
Pál gróf, gömöri főispán és
főtárnokmester († 1770) nevé-
nek kezdő betűivel: C(omes)
P(aulus) B(alassa) D(e) G(yar-
mat).

XVIII. század.

32. **Vadásztőr**, vasból.

XVI. század.

Győri benczés főgymnásium.

33. **Vadászat** lóháton, nyíllal a
magyar őskorból. Egy Dél-
Oroszországban lelt Sczassza-
nidakori ezüstcsésze dombor-
műve után másolva.

AZ AJTÓTÓL JOBBRA ESŐ CSOPOR-
TOZAT.

34. **Saskeselyű** (*Gypaetus bar-
batus*); készítette Szikla G.

Serajevoi országos muzeum.

ALATTA :

35. **Fametszet** a XVII. századból,
mely Zrinyi Miklós grófnak a
vadkan által való megöletését
ábrázolja.

Apponyi Sándor gróf, Lengyel.

Folytatását l. a 82. lapon (V. sz. lépcsőház).

II. PÁSZTOR ÉLET.

II. TEREM.

I. TÁBLA

TURKEVE, ECSEG PUSZTA. ŐSI JELLEGŰ PÁSZTORÉLET MARADVÁNYAI.

1. **Bikaszarv.**
Perl Soma dr. ajándéka.
2. **Csikós-nyereg,** és kantár, tiszta kúnforma.
Finta Miklóstól.
3. **Kantár,** ugyanilyen.
- 4—5. **Csikós-ostor,** kigyóhátra fonva szíronyos munkával.
Finta Lászlótól.
6. **Diszes karikás,** kukoriczaszemre fonva, pillangós, kihalt ostorfonó családoktól való, ritka.
Kupa Árpádtól.
7. **Pásztorerszény,** késtokkal és tüzi szerszámmal, szíronyos munka.
Finta Lászlótól.
- 8—9. **Régi pásztorerszények,** csikóستól és gulyástól valók.
- 10—11. **Kolonczok,** csörgősek, őrző kutyák nyakára valók.
12. **Szolga,** rövidíthető és hosszabbítható, bográcstartó szerzőszám.
13. **Régi pásztor boratvatartó.**
- 14—15. **A kanalalgém,** csőréből való villák és kanalak.
- 16—17. **Nádvillák.**
- 18—20. **Törökök,** bőrmunkáknál a lyukak tágitására; a ló metacarpusának függelékcsontjai, a praehistorikusoknak teljesen megfelelők. Tű-tok, tuzok tollszárból.
21. **Sárvágó-kés.**
22. **Peczek,** a kunyhóajtó. bereteszelésére.
23. **Régi kulcs,** Ecseg pusztáról való.
- 24—25. **Bárány-szoktatók.** Ellés-kor arra valók voltak, hogy a nagyobb darab az anya juh nyakára, a kisebb a bárány nyakára jutott. A juhász köteles volt három nap alatt megtanulni: melyik bárány, melyik anyajuhhoz tartozik. Turkeve táján utolsó példány.
- 26—27. **Régi kásakavarók,** a köleskása megzuzására valók.
28. **Komondor örv,** egyszerűbb forma.

29. **Börtörő kákó**, a nyers bőr lágyítására való, utolsó darab.
 30. **Kupulyka**, apróságoknak való.
 31. **Koloncz**, nagy komondor nyakáról való.
 32. **Gajló**, a csikósostor használatára előtt arra való volt, hogy a csikós az elhajított botot leszállás nélkül a nyeregből felvehesse. Utolsó darab.

II. TÁBLA.

MERÉNY, SZEPESSÉGI RÉGI BÁNYAVÁROS ŐSI JELLEGŰ PÁSZTORÉLET MARADVÁNYAI. (JUHÁSZAT).

1. **Kosfej**, piros szarv-végekkel, annak jeléül, hogy juhhús kapható.
 2. **Tejkevaró-pálcza**.
 3—4. **Oltó-tartó** edények, a feketének füle góthjellegű.
 5—6. **Meritő**, (čorpákok), ugyanilyen füllel.
 7—8. **Pásztor-bocskor**, praehistorikus jellegű, fél-fél lábra szabva, pásztor készítmény.
 9—10. **Oltó-kanalak**.
 11—12. **Mostkori** kiokoskodott villák.
 13—14. **Szolgák**, a tejforraló bográcshoz valók.
 15—16. **Varechák**, (nagy meritő-kanalak), a tej meritésére valók, renaissance; az oroszok szerint ó-szláv diszitással.
 17—18. **Meritők**, (čorpákok), hasonló diszitással. 17. számú praehistorikus felfogású kutyaalakokkal.

19. **Oltó-kanál**.

- 20—26. **Končjar**, nevü juhászkesek.

III. TÁBLA.

MINT A II. TÁBLA MERÉNYBŐL VALÓ.

1. **Medvekoponya**, pásztoroknyuhórról való, pásztorok prédája.
 2—13. **Meritők**, (čorpákok) legdiszesebb formák, praehistorikus felfogású állat-alakokkal. Az emberi alakok meztelenek. Legtöbbnyire medve, kutya és ember. Mind egy darab fából faragva.
 14. **Nagy meritő**, (odljevač). Egy darabból faragott alakos pásztor-remekmű.
 15—16. **Sajt-** (ostjepka) forma. Igen szép diszitással.

IV. TÁBLA.

TÖBB VIDÉKRŐL VALÓ RÉGI JELLEGŰ TÁRGYAK.

1. **Szürkapocs**, (szironyos) salang és vitézkötés, Debreczen hortóbágyi pásztoriszűrről való.
 2. **Régi pásztorokalap**, kauri diszitással, Ollár, (Zalamegye) tájáról.
 3—4. **Hegyes bocskor**, Kecskemét-Bugac és Csongrád-Mindszenttájáról, praehistorikus jellegű.
 5. **Hegyes bocskor**. Pusztaszer táján. Praehistorikus jellegű.
 6. **Hegyes bocskor**, Csongrád-Mindszent.

- 7—12. **Tompa orrú** pásztorbocskor, alföldi formák, törökkel készítve, forma és készítmény szerint határozottan prae-historikus alakok. A prae-historikus analógiák többi közt a kieli és leydeni muzeumokban találhatóak.
13. **Gyalogszék**, a pásztorok alátámasztására. (Merény).
14. **Parázs-lapát**, (Merény).
- 15—16. **Ivókák**, Király-Boczáról.
17. **Rovás**, Kecskemét - bugaczi forma.

AZ I—IV. TÁBLÁK KÖZT ÉS ALATT.
AZ AJTÓ-FÉLFA MELLETT.

1. **Bakonyi kanászkürt.**
2. **Szarvasi sármérő bot.**
3. **Szegedi juhász-rovás.**
4. **Tokmány**, Szeged vidékéről.
5. **Kmondór nyakörv**, hatalmas kúnforma.
- 6—7. **Csorda-terelő**, csörgők. Gölniczvölgy, Szepesm.
8. **Gatyszár-kötő**, Hortobágy.
9. **Dohánytartó dőbön**, Püspök-Ladány (prae-historikus hamuveder-alak.)
10. **Ivó-kabak**, Zalam.
11. **Ivó-kabak**, Somogym. Mernye környéke.
12. **Gatyszár-kötő**, (Hortobágy).
- 13—14. **Csorda-terelő csörgők**, Gölniczvölgye, Szepesm.
15. **Sótartó kabak**, Szeged.
16. **Lejő**, Murányvölgye.

ABLAKMÉLYEDÉS BALRA.

1. **Bárányrovás**, Bak, Zalam.
2. **Savó lejő**, Csorba, Liptóm.
3. **Oltótartó**, Csorba, Liptóm.
4. **Kengyelvasak és pányvaka-rika**, Csege.

ABLAKMÉLYEDÉS JOBBRA.

1. **Bárányrovás**, Mernye, Somogym.
2. **Lóbékó**, Kun-Félegyháza.

V. TÁBLA.

1. **Sirják**, juhászkalap, Murányvölgy.
2. **Opasok tüsző**, Murányvölgy.
- 3—4. **Valaska**, juhászbalta, Merény-Szepes és Gyetva, Zólyomm.
- 5—6. **Juhásztarisznyák**, Király Bocza és Maluzsina.
7. **Dohányzacskó**, Maluzsina.
- 8—9. **Dohányzacskó**, Fehérvág forrás tája, Vázsecz.
10. **Končjár**, juhászkés, Maluzsina.
- 11—15. **Končjárok**, Gyetva és Vázsecz.
16. **Kosfej**, kitámasztó oszlopról, Bak, Zalam.

A TÁBLA ALATT.

1. **Kutyagerincz**, Kis-Kun-Halás.
2. **Závár**, Juhásztarjáról, Bucsos.
3. **Tarhónya-kavaró**, Szeged, Alsótanya.
4. **Bárányrovás**, Iharos-Berény Somogym.

Ösfoglalkozások

VI. TÁBLA.

1. **Fogas**, hatos, Ollár, Zalam. Baksa Mihály juhász faragványa.
2. **Pásztor-kulacs**, Puszta-Vacs.
3. **Karikás**, Mezőhegyes.
- 4—5. **Juházkampók**, Mernye, Somogym.
- 6—7. **Kanászbalták**, Somogym.
8. **Rézkampó**, Berzencze, Somogym.
- 9—11. **Kanászkürtök**, Göcsej.
- 12—13. **Kanásztarisznya és kanászbalta**, Somogym.
- 14—21. **Juházkampók**, Somogy és Göcsej-Zalából.
22. **Pásztorbot**, Karancsaljból.

VII. TÁBLA.

1. **Kosfej**, Mernye, Somogym.
2. **Ólmos-bot**, Borsodmegye?
- 3—6. **Kondás balták**, bükkiforma, Bükkhegység és Mátra
- 7—12. Somogy-zalai **Kanászbalták**.
- 13—14. **Valaskák**, Gyetva Nagy-Szalatna.
15. **Balta**, Diszel tájáról Zalam.
16. **Valaska**, Gyetva.
- 17—18. **Bárány-rovások**, Mernye, Somogym.
19. **Szivóka**, Hajdu-Szoboszló.
- 20—21. **Lapkók**, Bugacz-Monostor.
22. **Rézbalta**, praehistorikus nagyban és egészben a somogy-zalai típusnak megfelelő.
23. **Pásztorfokos**.

VIII. TÁBLA.

1. **Lókoponya**, mint pásztorszék, karczagi szíkek.
2. **Vasszolga**, bográcschal és kavaróval, Bugacz-Monostor.
3. **Ivókanál**, Mernye, Somogym.
- 4—29. **Tarhonyakavarók**, Bugacz-Monostor, Szegeditanyák, Félégyháza-Matkó és Kiskun-Halas.

A VII—VIII. TÁBLA KÖZT SZÁM NÉLKÜL.

Juházkampók, Vadépuszta, Somogym.

IX. TÁBLA.

1. **Kosfej**, kitámasztó oszlopról való, Bak, Zalam.
Széchenyi Béla gróf ajándéka.
- 2—3. **Kis rovások**, kecskeméli gulya.
4. **Pakulárbot**, Buces.
5. **Rézkampó**, Berzencze, Somogym.
6. **Juházkampó**, Berzencze, Somogym.
7. **Fabalta**, Komárom.
8. **Burgonyatörő**, Liptó.
- 9—13. **Kis rovások**, kecskeméti gulya.
14. **Rézfokos**, Puszta Bojár, Pestm.
15. **Juhászbot**, függő makkkal, Boronka, Somogym.
16. **Marhabunkó**, Túr-Keve.
17. **Kötött bunkó**. Eredet kétes.
18. **Rezes-nyelű valaska**. Véghles-N.-Szalatna, Zólyomm.
19. **Kis kanászbalta**, somogyi forma, Mernyéről.

20. **Rézfokos**, Pusztá Bojár, Pest-megye.
 21. **Juházkampó**, Göcsej, Zalam.
 22. **Burgonyatörő**, Liptóm.
 23—25. **Juházkampók**, Nógrád és Zalam.
 26. **Vasas juházkampó**, Zselizség, Somogym.
 27. **Hajas meggyfabot**, szegedi tanya.

X. TÁBLA.

KARIKÁSOK ÉS TERELŐSTOROK.

1. **Tót typus**. Javorina, (Turócz-megye.)
 2. **Tót typus**. Csáklyó, Zemplén-megye.
 3. **Tótos forma**, Mernye, Somogy-megye.
 4—27. A többiek magyar karikások, ostortelekkal és forgószíjjal.

IX. és X. TÁBLA FÖLÖTT.

Juházkampók. Zala és Somogy.
Fekete kosfej, Hortobágy.

A X. TÁBLA ALATT.

Kutyagerinczek, Szeged és Csongrád. Arra valók, hogy a kormos fenekü bogrács alá téve, az abrosz tiszta maradjon.

Bárányrovás, Ótelek, Somogym.

XI.

KÜRTÖK ÉS TERELŐK.

1. **Ökörszarv**, sodróforma, Szigetvárról.
Holzer Simon ajándéka.
 2—7. **Máramarosi havasi kürtök**.

8—10. **Oláhkürtök**, Abrudbánya, ugynevezett bucsumok.

11—14. **Csordáskürtök**, Vriczkó Turóczm.

15—16. **Terelő csörgetyük**, Gölnicz völgye, Szepesmegye.

A TÁBLA ELŐTT.

Pányvavető hortobágyi csikós.
 Tóth András, debreczeni szobrász műve. Ára 400 ft.

XII. TÁBLA.

MAGYAR KARIKÁSOK ÉS TERELŐSTOROK.

1. és 2. **Tótos forma** (Ivád, a Mátrában és Mernye, Somogy).
 3—22. **Magyarok**, részben Csöknyellel, ostortelekkal és forgókarikákkal.

XIII. TÁBLA.

1. **Kosfej**, kitámasztó oszlopról való; Bak, Zalam., gróf Széchenyi Béla ajándéka.
 2. és 3. **Pásztor-buzogányok**. a 60-as évekből, Diszel (Zalam.)
 4. **Juházkampó**, (mondva csinált), Mernye, Somogym.
 5. **Göröcsös bunkósbot**, Taszár, Somogym
 6—7. **Rezes juházkampó**, Karczag.
 8—9. **Vasas juházkampók**, hajdu- és somogyi forma.
 10—11. **Rezes valaskák**, Temes és Zólyomm. Gyetva.
 12—13. **Rezes valaskák**, Gyetva, Zólyom m.
 14—15. **Valaskák**, Gyetva, tipikus diszítésekkel.
 16—18. **Juházkampók**, Zalam.

19. **Juhászkampó**, Göcsej, emberfejen régi hajviselet.
20. **Faláncz**, egy darabból faragva, Turkeve, Ecseg puszta.
21. **Kutyagerincz**, Szeged, Alsó-Tanya.

A XII. és XIII. TÁBLA FÖLÖTT.

Juhászkampók, Vadé puszta. Somogym.

Fehér kosfej, Hortobágy.

A TÁBLÁK ALATT.

Három kutyagerincz. Alföld, **Bárányrovás**, Somogy és Zala.

AZ AJTÓFÉLFÁTÓL BALRA.

1. **Ébresztő rézkürt**, Debreczeni tanyák, utolsó példány.
2. **Pásztortarisznya**, Szentes.
3. **Sótartó kabak**, Szeged.
4. **Csordáskürt**, Nyiregyháza.
5. **Csordáskürt**, Körmöczbánya tájékáról.
6. **Bárányrovás**, Somogym.
7. **Kutya nyaköv**, Mándok, Szabolcsm.

BEJÖVETELI AJTÓ FELETT.

1. **Fekete kecskebakfej**.
2. **Régi kolomp**, Gyetva.
- 3—4. **Alföldi kutyagerinczek**.
- 5—20. **Juhászkampók**, Zala, Somogy, Kemenesalja és Hortobágy.

AZ AJTÓ SZEMÖLDÖKFÁJÁN.

- 1—2. **Sajt (ostjepka) formák**. Gyetva, Zólyomm.
- Bárányrovások**, somogyi és zalai formák.

KIMENÉSI AJTÓ FELETT.

- 1—3. **Juhászkampók**, Somogym.
- 4—5. **Sótartó kabakok**, szegedi tanyák.
6. **Czimeres ökörkoponya**, galyas szarvállás, Vojnics Simon gulyája, Bács-Topolyán.
- 7—8. **Sajt (ostjepka) formák**, Gyetva tájéka.
9. **Nagy kolomp**, Turkeve, Ecseg puszta.
10. **Bárányrovás**, Somogy.
11. **Rovás**, kecskeméti nagy gulyáé.

AZ AJTÓFÉLFÁ MELLETT.

1. **Tarhonya kavaró**, Dorozsma.
- 2—3. **Lapkó**, borju-orrára való.
4. **Galyhordó csatt**.
5. **Korczólo tű**, kunyhó-építéshez való.

Xa. TÁBLA.

KÉPEK.

1. **Csikós putri**, somogyi nagy erdő, Berzencze körül (utolsó).
2. **Vasaló**, Debreczen, Hortobágy, közönséges forma.
3. **Putri**, Dobos, zalai rész, újabbkori betyártanya.
4. **Kunyhó, vasaló, tyukól és ösztörü**, kereken körülsánczolva; pásztortanya a Hortobágyon.
5. **Cserény**, Bugacz - monostori puszta, teljes felszereléssel.
6. **Sziki juhász**, Karczag tájáról, Rubovics Márk festménye (a karikás nem tartozik hozzá).

7. **Kontyos kunyhó**, Turkeve, Ecsegpusztá, csikóstanya.
8. **Hamvas**, Ecseg pusztá, ázsiai forma, utolsó.
9. **Nagy szárnyék**, gulyának és ménesnek való, Szeged, alsó tanyán.
10. **Szárnyék**, Ecsegpusztá gulyának való.
11. Mint 4. A szemhatáron délibákkal.
12. **Merítő** (őrpák) Merényből és vasszolga, bográcschal és kavarával, Bugacz - Monostori pusztá.
13. **Puli kutyák**, Ecseg pusztá.
14. **Számadó gulyás**, Bugaczpusztá.
15. **Ujkori kunyhó**, Ecseg pusztá.
16. **Tyukól és sáncz** a hortobágyi pásztortanyán.
17. **Dohányzacskó erszénynyel**, Jász-Berény, ujkori.
18. **Dohányzacskó aczállal**, Kolozsvár, ujkori.
- Xa SZEKRÉNYRÉSZ.
- Bal fél.
- 1—5. **Somogyi tükörfák.**
6. **Göcséji tükörfa.**
- 7—8. **Somogyi tükörfa.**
9. **Régi somogyi tükörfa**, Sobri Jóska híres betyár, lovas képével.
- 10—11. **Somogyi tükörfák**, Juhász Andris, híres betyár Fodor Örzse képével.
- 12 és 22. **Avers és Revers polychrom diszitésű tükörfa**, Somogy.
- 13—15. **Somogyi kisebb tükörfák.**
16. **Polychrom kerek tükörfa**, Somogy.
17. **Feketerajzu kerek tükörfa**, Horváth Istvántól, az ornamentális rész jellemző.
- 18 és 19. **Polychrom kerek tükörfák**, Somogy.
20. **Fűszerszámtartó**, könyvalaku, vésett, Somogy.
21. **Tükörfa**, Juhász Andris, híres betyár elfogása.
23. **Kerek tükörfa**, polychrom, Somogy.
24. **Tükörfa**, Séta Pista elfogatása, Somogy.
25. **Kerek tükörfa**, Juhász Andris es Fodor Örzse, polychrom.
26. **Kerek tükörfa**, karczolva, Somogy.
27. **Kis tükörfa**, Göcsej.
28. **Polychrom tükörfa**, igen szé p diszitésű, Somogy.
29. **Uj tükörfa**, betyár és urnó, Somogy.
30. **Vésett tükörfa**, a század elejéről, Zselizség, Somogym.
31. **Tükörfa**, Somogy, Juhász Andris, Séta Pista betyárok, szeretőikkel.
32. **Kerek tükörfa**, pircs diszitéssel Somogym.
33. **Vésett tükörfa**, göcseji rózsával, igen jellemző, Nova, Göcsej.
34. **Kerek tükörfa**, Somogy, Juhász Andris, Fodor Örzse mulatva.
35. Ugy mint 33.
36. **Kerek tükörfa**, Juhász Andris és Fodor Örzse.

37. **Tükörfa**, magyar czimerrel, Somogy.
38. **Tükörfa**, Juhász Andris és Fodor Örzse, Somogy.
39. **Vésett kerek tükörfa**, Somogy.
40. **Diszitett somogyi baltanyel**, cziczkefark motívumokkal, tipikus.
41. **Somogyi balta és nyele**, utóbbi tipikus diszszel, készítette Böröcz.
42. **Juhászbalta**, rézveretű, nyéllal, keleti típus, Gömörmege, dr. Wartha tanár tulajdona.
43. Ugy mint 42.
- Xa SZEKRÉNYRÉSZ.
Jobb fél.
1. **Gyufatartó**, juházmunka, Somogy.
2. **Borotvatok**, régi, jellemző diszítéssel, Gyetva.
3. **Tükörfa**, karczott, Somogy.
4. **Gyufatartó**, gyökérből való, Somogy.
- 5—8. **Kis Gyufatartók**, Somogym.
9. **Borotvatok**, polychrom, rabmunka, Tárnok, Görcejben.
10. **Polychrom tükörfa**, kanász- és juhászalakkal, Somogy.
- 11 és 12. **Vésett gyufatartó**, Somogy.
13. **Polychrom borotvatok**, igen tökéletes, Somogy.
14. **Zöld és nemzetiszin diszítésű borotvatok**, Somogy.
15. **Vésett tükörfa**, Kemenesalja.
16. **Régi borotvatok**, Somogy.
17. **Karczott polychrom borotvatok**, Juhász Andris Fodor Örzivel és a magyar czimer.
18. **Somogyi gyufatartó**.
19. **Somogyi tükörfa**, mind a kettő Juhász Andris és Fodor Örzse alakjával.
20. **Vésett tükörfa**, juhászesalád, Kemenesalja.
- 21—22. **Régi Somogyi borotvatok**.
23. **Gyufatartó**, Somogy.
24. **Vésett gyufatartó**, Gőcsej.
25. **Vésett vörös borotvatartó**, madarakkal, Gőcsej.
26. **Polychrom tükörfa**, a mulató Savanyu Józsi és Savanyu Józsi elfogatása.
- 27—29. **Somogyi vésett gyufatartó**.
30. **Régi somogyi borotvatok**.
31. **Polychrom tükörfa**, Juhász Andris és Fodor Örzse mulatása.
32. **Vésett gyufatartó**, Somogy.
33. **Polychrom gyufatartó**, Gőcsej, Zalam.
34. **Vésett tükörfa**, Mernye, Somogy megye, kiválóan szép.
35. **Vésett gyufatartó**, Iharos-Berény, Somogy.
36. **Karczott gyufatartó**, Gőcsej.
37. **Ércz-juhászkampó**, Patkó betyár tulajdona, sümegi ötvösmunka.
38. **Pogácsa-czifrázó**, Somogy.

X B. TÁBLA.

Magyar guzsalyok, mosósulykok és mángorlók, gyűjtötte: *Dr. Fankó Fános.*

1. **Zengő guzsaly**, egy daraból, bentfaragott golyócskával. Vőlegénykészítményasszonyának. Mátra vidéke.
2. **Himes kéttalpu magy. guzsaly** Karancsság, Palóczföld.
3. **Egyszerű egyosztályu guzsaly**, jellemző talppal. Szegvár.
- 4 és 15. **Matyók guzsalyok**, himes szalaggal. Mező-Kövesd.
5. Gyetva-N.-Szalatna, gyűjtötte: Herman Ottó.
6. Mint 1., **tükörbetétekkel**, bunyevác, Kelebia.
Dr. Almásy Györgytől.
7. **Esztergályozott féltalpu guzsaly**, gyöngygyel himezett szalaggal, bolgár, Vinga.
- 8 és 12. **Faragott egytalpu guzsaly**. Diósad, Szilágym.
9. **Választóvízzel diszitett féltalpas guzsaly**. Diósad.
10. **Ólmos és faragott guzsaly**, szivalaku talppal. Diós-Jenő.
Dr. Almásy Györgytől.
11. Gyetva-N.-Szalatna, gyűjtötte: Herman Ottó.
13. **Fonott egésztalpas**. Zuberecz, Árvam.
14. Gyetva-N.-Szalatna, gyűjtötte: Herman Ottó.
16. **Egésztalpas**, Szegvár.
- 17 és 25. **Szépen ólmozott egésztalpas**. Remek faragásuak. Jánosi.
18. **Egésztalpas**, faragott. Zuberecz, Árvam.

9. Gyetva-N.-Szalatna, gyűjtötte: Herman Ottó.
20. **Orsó.**
21. **Orsó.**
22. **Mángorlófa**, színes, Somogy.
23. **Mángorlófa**, sajátságos alakú, Mátra.
24. **Diszel**, Zalamegye, gyűjtötte: Herman Ottó.
- 26, 33 és 35. **Faragott mosósulykok**, Körösfő, Kolozsm.
- 27, 32 és 34. **Faragott mosósulykok**, Diósad, Szilágym.
28. **Faragott mosósulykok**, Magyar-Valkó, Kolozsm.
- 29 és 30. **Faragott mosósulykok**, Jánosi.
30. **Faragott mosósulykok**, Karancsság.

X B. SZEKRÉNYRÉSZ.

Bal fél.

1. **Régi nyirfa-sótartó**, Iharos-Berény, Somogym.
2. **Igen régi nyirfa-sótartó**, Iharos-Berény, Somogym.
3. **Réz-ingkapocs**, (szpinka), Merny, ruthén juhásztól való.
- 4—5. **Rühelő-szerszám**, Hajdu-Szoboszló.
- 6—8. **Sótartó**, vésve, Ung- és Beregmegye.
- 9 és 17. **Sótartók**, diszítés nélkül, Mernye, Somogym.
10. **Rühelő-szerszám**, Csöngölepuzta, Szeged.
11. **Régi diszes nyirfa-sótartó**, talán Somogy.

12. **Polychrom**, állványos só- és paprikatartó, Somogym.
13. **Igen régi nyirfa-sótartó**, Iharos-Berény, Somogym.
- 14—15. **Rühelő-szerszám**, Hajdu-Szoboszló.
16. **Tülkös-sótartó**, ékes véséssel, Csáklyó, Zemplénm.
18. **Régi laposvésésű sórtartó**, Somogy.
19. **Tokmány**, Gyetva, N.-Szalatna.
20. **Vésett sórtartó**, P.-Csongöle.
21. **Rühelő - szerszám**, Ecsegpuszta.
22. **Bárány-rovás**, nagy sorozat, somogyi cziterával, Somogy.
23. Ugyanigy.
- Jobb fél.
- 1—10. **Különböző diszitésű**, részben polychrom és alakos **sórtartók**, Somogy.
11. **Tülkös sórtartók**, vésett, Csáklyó, Zemplénm.
- 12—16. Ugy mind 1—10.
17. **Tükörfa**, Juhász Andris és Fodor Örzse. Sági Mariska tulajd. Polychrom, Somogy.
18. **Tülkös sórtartó**, halálra ítélt betyár munkája, gróf Teleki Sándor hagyatéka.
19. Ugy mint 17.
20. **Polychrom tükörfa**, szarvasokkal. Kaczifántos munkája. Somogyi Nagy-Berek.
21. **Kosalaku sórtartó**, teljes diszitéssel, Somogy, legszebb darab.
22. **Lapos sórtartó**, madarakkal és alakokkal: Herman Ottó mög a felesége felirattal. Kaczifántos munkája. Nagy-Bereg, Somogy-megye.
23. **Lapos, igen ékes sórtartó**, Sobri Jóska elfogatása, Somogy.
24. **Polychrom cziczka-farkdiszítésű sórtartó**, Somogy.
25. Ugy mint 11.
26. Ugy mint 1.
27. **Ékes, teljes diszitésű sórtartó**, Juhász Andris, Fodor Örzse alakjával. Somogy.
18. **Tükörfa**, karczolva, alakokkal. Somogym.
29. **Karczolt sórtartó**, kettős kosfejjel.
30. és 31. Ugy mint 9.
32. Ugy mint 11.
- 33—40. **Sórtartók**, különböző diszitésekkel és betyáralakokkal, Somogym.
41. **Nyirfa-sórtartó**, archangeli kötéssel. Alsó-Rákos, Oltmente.
42. és 43. Ugy mint 29.
- NAGY SZEKRÉNY A VII. ÉS VIII. SZÁMU TÁBLA ALATT.
- Bal fél.
1. **Kilenczhajlásu alakos pákászbót**. Drávafok. (Pákászok és pásztorok hite, hogy csak a kilenczhajtásu bót hoz szerencsét).
2. **Kilenczhajtásu görcsös pásztorbót**, Gyetva.
3. **Csikósbót**, Somogy, Berzencze.
4. **Oláh juhászbót**, Brassó. Herman Otto tulajdona.

5. és 6. **Vésett gazdagdiszítésű botok**, kígyó- és növény-ornamentikával. Kerka - Kalóczfa, kanász munka.
7. **Juhászkampó**, ember- és szarvasfejjel. Ollár, Zalam.
8. **Vésett bot**, igen ékes és tudatos, Smák János, juhász, munkája, Bak, Zalam.
9. **Kígyós juhászbót**, kosfejjel, Somogym.
10. **Csavartbot**, sárkány- és emberfejjel, Baja, 1810-ből való juhászbót.
11. **Juhászbót**, kígyóval és cziczka-farkkal, alkalmasint mint 8.
2. **Vésettbot kígyóval**, Göcsej, Baki Márton, kanásztól.
13. **Csikósbot**, lófejjel, Berzencze Somogym.
14. Ugy mint 5.
15. **Diszes ólmos biróbot**, juhászmunka, Gyetva, Nagy-Szalatna.
16. Ugy mint 12.
17. és 18. **Szigetvári mondva csinált uri fokos**, vésett nyéllal.
19. **Bot, vércse-fejjel**, Ollár, pásztor-munka.
20. **Juhászkampó**, kosszarvból való, Kemenesalja.
21. **Juhászkampó**, kosszarvból való, Karancsalja.
22. Ugy mint 20.
23. Ugy mint 20.. de Somogyból.
24. **Juhászkampó**, fából, fokosba való átmenet. Abelova, Nógrád megye.
25. Ugy mint 23.
- 26—27. **Juhászkampó** (Patkó betyár formája), Diszel, Zalam.
- Jobb fél.
1. **Vésett tükör**, juhászmunka, Mernye, Somogym.
2. **Régi juhászbárd?** Mernye, Somogym.
3. **Régi tükörfa**, Gyetva, Nagy-Szalatna.
4. **Magyar nehéz ustor**, kanásztól való. Ollár, Zalam.
5. és 20. **Nehéz ustorok**, kanásztól való. Nagy-Szalonta.
5. **Karikás**, kanásztól való, Mernye, Somogym.
7. **Karikás**, somogyi, Nagy-Berek. Kaczfántos munka.
8. **Ólmos karikás**. Diszel, Zalam.
9. **Régi karikás**, rézzel kiverve és ólmozva, igen szép munka. *Herman Ottó tulajdona.*
10. **Vésettnyelű ólmos karikás**. Göcsej, Baki Márton műve.
11. **Vésettnyelű karikás**. Somogy-megye.
12. **Karikásnyél**, Kaczfántos munka.
13. **Ólmos-nyelű karikás**, Barsm. Verebély.
14. **Vésettnyelű karikás**, Somogy-megye.

Ösfoglalkozások

---

15. Rézlemezzel kivert karikásnyél. Tihanyi apátság számadó kondásától. Elsőrangú munka. Herman Otto tulajdona.	21. Vésett és ólmos karikás Somogy.
16. Szögecselt karikásnyél, fügétvető, kézbe végződve, 1794-ből. Elsőrangú munka. Herman Ottó tulajdona.	22. Csonttal kirakott karikásnyél, rabmunka. Horváth Ádám képviselőé,
17. Vésett és ólmozott karikás, Barsm. Verebély.	23. Csikósostor, kötéssel és pilangókkal, Bugacz.
18. Ugyanilyen.	24. Kötéses és kirakottnyelű karikás. Somogy, Kócs.
19. Ugyanilyen, de Diós-Jenőről.	25. Ólmosnyelű karikás, Barsm. Verebély.

III. SZÁMU FOLYOSÓ.

1. Vasaló és körsáncza , Hortobágy Debreczen.	Alföldi és zalai juhászkampók.
2—3. Csongrád vármegye térképe , Pusztaszer romjával és pásztoralakokkal; a XIX. század elejéről való.	Ékesfaragásu kaszanyél , Nagy-Szalatna.
Gyetvai meritő-kanalak.	Jellemző diszítésű gereblye , juhász-munka, Véghles. A kukoricaszárból való ülőke, Karczagról való.

IV. SZÁMU TEREM.

XIV. TÁBLA.

PÁSZTOREDÉNYEK.

- 1—2. **Ősi pásztoredények** (odljevač), tüzzel vájva. Merény, Szepesm.
- 3, 4, 5 és 7. **Juhászmeritők**, Csorba, Liptóm., primitív alak-kísérletekkel.
6. **Pásztormerítő**, renaissance füllel, Merény.
7. Ugy mint 3.
8. **Pásztormerítő**, Vazsecz, Liptó-megye.
9. **Pásztormerítő**, Javorina havas Turóczm.
10. **Pásztormerítő**, Csorba, Liptó-megye.
11. Ugy mint 3.
12. **Régi pásztormerítő**, Csorba.
13. **Pásztormerítő kecskével**, Merény.
14. Ugyanigy kutyával és szarvással.
15. **Pásztormerítő**, gömöri forma, Murány.

16—20. **Alakos pásztormerítő**k, régiek, Merényből, Szepesm.

21—24. **Sajt (ostjepka)-formák**, Király-Bocza.

XV. TÁBLA.

MERITŐKANALAK ÉS SAJTFORMÁK.

1. **Tejkavarók**, Csorba, Liptóm.
- 2—4 és 8—12. **Nagy meritőkanalak**, a horvátoknál divó analog diszitéssel, Gyetva, Nagy-Szalatna vidéke.
- 5—7. **Nagy meritő kanalak**, igen ékes nyéllel, Zavadka és Merény, Szepesm.
- 13—15. **Régi sajtformák**, szivalkuak, Király-Bocza.

XVI. TÁBLA.

1. **Ökörzarv**, magyar faj, a közvágóhidról.
- 2—4. **Somogyi pásztorcziterák**, pásztormunka. A 4. számú kiválóan szép és nemes formája.

5—6. **Kéreg-pásztorkürtök**, Kör-möczbánya vidéke.

7—8. Alföldi Szeged vidéki **pásztorcziterák**.

9—20. **Nagy fujerák**, három hanglyukkal, vendégfuvókával.

XVII. TÁBLA.

PÁSZTORKANALAK ÉS SAJTFORMÁK.

1—7. **Meritőkanalak**, Gyetva, Nagy-Szalatna, mint a 15. táblán.

8—19. **Pásztorkanalak**, különböző vidékekről.

20. **Ivókanál**, kanász tarisznájáról. Somogy. Vadé puszta.

21—22. **Sajtforma**, (galamb) Murány, Gömörm.

23—24. **Régi sajtformák**, szivek, Király-Bocza.

XVIII. TÁBLA.

PÁSZTORMERITŐK (ČORPÁKOLE) ÉS SAJTFORMÁK.

1—2. **Nagy meritők** (odljevač), tűzzel vájva, Merény, Szepesm.

3. **Pásztormerítő** (čorpák), Merény, Szepesm.

4—7. **Pásztormerítő** (čorpákok) Gyetva, Nagy-Szalatna, (Zólyomm.). Részben románkori fülekkel.

8. **Pásztormerítő** (čorpák), Murány völgye.

9—10. **Pásztormerítő** (čorpákok), Gyetva-Nagy-Szalatna.

11. **Pásztormerítő** (čorpák), Murány völgye.

12—20. **Pásztormerítő** (čorpákok), leginkább románkori díszítéssel Gyetva, Nagy-Szalatna

21—24. **Sajtforma** (ostjepka). Király-Bocza.

XIX. TÁBLA.

PÁSZTOR IVÓKÜRTÖK ÉS MONDVA CSINÁLT KÜRTÖK.

1. **Pásztorkürt**, Ó-Becse, primitív díszítés.

2. **Kanásztülők**. Szeged. Alsó-Tanya. primitív díszítéssel.

3. **Kanászkürt**, népies díszítéssel, Ungm. Herman Ottó tulajdona. Szerezte Török József gróf, főispán.

4. **Mondva csinált vadászkürt**. Ungi kanász munkája. *Herman Ottó tulajdona.*

5. Ugyanigy, dr. Wartha Vincze tulajdona.

6. **Ivókürt sallanggal**. Ungmegyei kanászmunka. *Herman Ottó tulajdona.*

7. **Véssett ökörszarv**, ungmegyei kanász munkája. *Dr. Wartha Vincze tulajdona.*

8. **Kanász ivókürtl**, szerezte Szemeré Huba, orsz. képviselő.

9. **Kanász ivókürt**, sallanggal, tipikus, Csákyó, Zemplénm. *Herman Ottó tulajdona.*

XX. TÁBLA.

KANÁSZ HIVÓ- ÉS IVÓKÜRTÖK.

1. **Kanászkürt**, Ungmegye.

2. **Vadászkürt**, kanászmunka. Volosin Jánostól való. *Ivánka Imre v. b. t. t. tulajdona.*

Ösfoglalkozások

3. **Kanászsótartó**, ungmegyei. *Dr. Wartha Vincze tulajdona.*
4. **Kanász ivókürt**, sallanggal és színes ornamentikával. Csákló, Zemplénm. *Herman Ottó tulajdona.*
5. Ugyanigy, fekete ornamentikával.
6. Mint a XIX, tábtán 7. *Herman Ottó tulajdona.*
- 7—8. Mint 5.
9. Mint 4.
10. Mint 4.

XXI. TÁBLA.

HOSSZÚ FURUGLYÁK, TILINKÓK ÉS EGYEBEK.

1. **Kos-koponya**. Raczka fajta. 150 éves. Karczag.
2. **Furulya**, ólmozva, háromlyuku, állítólag Angyal Bandt betyár tulajdona. *Herman Ottó-é.*
- 3—10. **Hosszu furuglyák**, öt lyukuak. Somogym.
- 11—15. **Furulyák** (pistjálka), a délszlávval teljesen egyező ornamentikával, Gyetva, Nagy-Szalatna.
16. **Furulya** (pistjálka), Gömörm. vásári áru.
17. **Flóta**, pásztoroktól való, Dobos, zalamegyei rész.
18. Mint 16.
19. Mint 11.
20. **Tilinkó**, göcsej.
21. Mint 18.
- 22 és 24. **Kanásztillinkók**, Zselizség, Somogym.
- 25—26. **Pásztortillinkó**, Bucsos.

27—29. **Virágtartó létrák**, Zselizség, Somogym.

30—33. **Pásztorkések**, ólmozott és összerakott nyéllel. Gyetva, Nagy-Szalatna.

XXII. TÁBLA.

MERITŐK, KANALAK ÉS EGYEBEK.

1. **Meritőkanál** jellemző, a délszlávval egyező diszitással és technikával. Gyetva, Zólyomm.
- 2 és 3. **Kaszafogó**. Igen ékes juhászmunka. Gyetva.
- 4—6. **Sajt (ostjepka) formák**. Gyetva, Zólyomm.
- 7—8. **Tilinkók**, úgy mint a XXI. táblán 11.
- 9—12. **Pásztormeritők** (őorpákok), részben románkori diszitéstű füllel.
- 13—14. **Pásztormerítő** (őorpákok) tilinkózó pásztoralakokkal. Gyetva, Zólyomm.

XXIII. TÁBLA.

1. **Régi magyar nyereg**, tótos részletekkel, Békés-Csaba, néh. Jankó János festőművésztől való, ki felhasználta »Paraszt-dráma« című képének lovas alakjainál.
2. **Kantár**, ugyanahhoz való.
- 3—4. **Tót dudák**, Zólyommegye Gyetva, Nagy-Szalatna. Az egyik (3.) Jánosik híres rablóvezér kalandjaival.

XXIV. TÁBLA.

1. **Guzsvesszöböl fonott szájkosár**, ökörnek való, Ollár, Zalam.

2. **Nagy meritő-edény**, tüzzel vájva, Merény.
3. **Juhász-sajtár** (Gelata) egy darabból vájva. Turócz-Szt.-Márton.
- 4—7. **Meritő-edények** (őrpákok), részben románkori diszítéssel, Gyetva, Nagy-Szalatna.
8. **Meritő-edény**, (őrpak) Csorba, Liptóm.
- 9—11. Mint 4.
12. **Primitív kutyaalak**kal, mint 8.
- 13—16. Ugy mint 4. **Ujabbkoriak**.
- 17—19. **Juhászmeritők**. (őrpákok), Csorba, Liptóm.
20. Ugyanilyen Abelova, Nógrádmegye.
- 21—22. **Sajt- (ostjepka) forma**, Gyetva, Nagy-Szalatna.
- 23—24. **Sajtformák**, szivalakok, Gömörm. Murányvölgye.
17. Ugy mint 14.
18. Ugy mint 7.
- 19—20. Ugy mint 16.
- 21—24. **Sajt- (ostjepka) formák** Gyetva, Nagy-Szalatna.

AZ AJTÓ SZEMÖLDÖKFÁJÁN
(BELÉPÉS FÖLÖTT).

1. **Merino kosfej**. csonkított szarvakkal.
- 2—4. **Pásztormeritők** részben gót stylü fogantyúkkal, Merény, Szepesmegye.
- 5—7. **Pásztormeritők** (őrpákok), Csorba, Liptómegeye.
8. **Pásztormerítő**, Gyetva, Nagy-Szalatna.
9. Ugy mint 5.
10. Ugy mint 8.
11. Abelova, Nógrádm.

AZ AJTÓFÉLFA MELLETT JOBBRA

- 1—3. **Sajttartó kéregbödön fedele**, Bucsecs.
4. **Vezérkos nyakszija**, Gyetva.
5. **Sajttartó kéregbödön**, Bucsecs.

XIV. TÁBLA ALATT.

1. **Juhászduda**, Murány.

XV. TÁBLA ALATT.

1. **Evőszerszámtartó**, Gyetva, N.-Szalatna.
- 2—3. Kisebb kéregbödön, Bucsecs.

XVI TÁBLA ALATT.

- 1—3. **Nagyobb sajttartó kéregbödönök**, Bucsecs.

XXV. TÁBLA.

1. Mint XXIV. tábl. 1.
2. Mint XXIV. » 2.
3. Mint XXIV. » 3.
4. **Meritő-edény** (őrpák), régi tipikus alak. Csorba, Liptóm.
- 5—8. Mint XXIV. tábla 4.
9. **Meritő-edény** (őrpak), kecskefejő pásztor. Nógrád m. Abelova.
- 10—11. **Meritő-edény** (őrpak), kutyaával, Vazsrecz, Liptóm.
- 12—13. Ugy mint 5.
14. **Meritő-edény** (őrpák), medvével, Merény, Szepesm.
- 15—16. Ugy mint 7.

Ösfoglalkozások

A XVII. és XVIII. TÁBLA ALATT.

1. **Evőszerszámtartó**, Gyetva, N.-Szalatna.
2. **Kéregsótartó**, Bucsecs.
3. **Juhászsótartó**, Gyetva.
4. **Pásztorcsizma**, élben álló patkóval, Nagy-Röcze, Gömörm.

A KIJÁRÓ AJTÓFÉLFA MELLETT.

1. **Héjas pásztor meggyfabot**. Szeged, Alsó-Tanya.
2. **Vadásztarisznya** ivókanállal, az utóbbi juhászmunka. Somogy, Mocsolád.
3. **Juhászcampó**, érczből való fokesba átmenő, Karancsalja.

A KIJÁRÓ AJTÓ FÖLÖTT.

1. **Juhászmerítő**, ujkori, Merény.
- 2—7. **Juhászmerítők**, másodrendűek, Gyetva-N.-Szalatna.
- 8—9. **Pásztormerítők**, másodrendűek, Csorba, Liptóm.

AZ AJTÓ FÖLÖTT.

1. **Ökörkoponya**, csákos szarvállással. Vojnics Simon magyar gulyája, Bács-Topolyán.

AZ AJTÓFÉLFÁTÓL JOBBRA.

1. **Hosszu kéregkürt**, Gyetva, N.-Szalatna.
2. **Juhászcampó**, Ollár, Zala m.
3. **Nagy meritő kanál**, Zólyom, Gyetva.
4. **Pásztortarisznya**, ivó kabakokkal, Zala-Egerszegvidéke.
5. **Kéregbödönfedél**, Bucsecs.
6. **Pákászerszény**, kis kabakkal, Drávafok.

A XXI. TÁBLA ALATT:

1. **Szamárnyereg**, Karczag.
- 2—6. **Kéregbödönök** és fedeleik, Bucsecs.

A XXI. és XXII. TÁBLA KÖZÖTT.

1. **Kéregkürt**, Törcsvár.
2. **Kéregbödön fedele**. Bucsecs.

A XXII. TÁBLA ALATT.

1. **Hatos ustor**, Szeged vidéke.
2. **Szamárnyereg**, Karczag.
- 3—5. **Kéregbödönök**, Bucsecs.

ABLAKMÉLYEDÉS.

Balra :

1. **Cserény és hamvas alaprajza**. Bugacz és Ecsegpusztá.
2. **Kolomp**.
- 3—4. **Kéregbödönök**, Bucsecs.

ABLAKMÉLYEDÉS JOBBRA.

1. **Furuglyás juhász**, Somogy.
2. **Csángó fakengyel**, Hétfalu, Brassómege.

A XXIII. és XXIV. TÁBLA KÖZT.

1. **Poszveták**, régi világító alkotmány, Nagy-Szalatna és Gyetva körül; az utolsók közül való.
2. **Világító forgács**, ugyanonnan.
3. **Kéregbödön fedele**, Bucsecs.
4. **Pásztorbocskor**, Vazzsecz, Liptómege.
5. **Kéregkanál**, Bucsecs.

A XXIV. TÁBLA ALATT.

1. **Vajtartó bödön**, oláh-mócz készítmény, Abrudbánya vidékén.

2—3. **Parázkaparó**, Iharos-Berény, Somogy.

4—6. **Kéregbödönök**, Bucsecs.

A XXIV. és XXV. TÁBLA KÖZÖTT.

1. **Poszveták**. Gyetva, N.-Szalatna

2. **Kéregbödön fedele**.

3. **Pásztorbotos halinából**, Nagy Rőcze.

4. **Kéregbödön fedele**, Bucsecs.

A XXV. TÁBLA ALATT.

1. **Körösztvésző**, Szeged, Alsó-Tanya.

A BELÉPŐ AJTÓFÉLFÁTÓL BALRA.

1. **Poszveták**. Gyetva.

2. **Világító forgács**. Gyetva.

3. **Kéregbödön fedele**. Bucsecs.

4. **Nagy patkóju juhászbocskor**, Murányvölgye, Gömörm.

XIa. TÁBLA.

NEMZETISÉGŰ GUZSALYOK, ORSÓK ÉS MOSÓSULYKOK.

Gyűjt. *Dr. Fankó Fános*.

1 és 21. **Egyszerű faragott**. Szász, Maria-Schnee, Krassó-Szörény.

2 és 20. **Ékesen faragott és szinezett**, horvát, Csáktornya.

3, 5 és 17. **Egyszerű hajlított**, oláh, Dalbosecz, Krassó-Szörény.

4 és 18. **Polychrom diszítésű**, oláh, Dolboreczról és Bozoviczról.

6 és 16. **Faragott guzsalyok**, b vallási jelvényekkel, horvát alak. Eredet?

7 és 15. **Sajátságosan font alak**, oláh, Klopotiva.

8, 11, 14. és 19. **Faragott és polychrom oláh guzsalyok**. Pojána.

9 és 13. **Faragott guzsalyok**, oláh, Várhelyről.

10 és 12. **Lófejekkel diszített faragott és polychrom guzsalyok** bunyevác. Bácska.

22 és 29. **Orsó**, Diósád, Szilágy.

23. **Orsó**, Várhely, Hunyadm.

24. **Orsó**, Nagy-Valkó, Kolozsm.

25. **Guzsaly formára faragott orsó**, Mária-Schnee, Krassó-Szörény.

26 és 28. **Orsók**, ismeretlen helyről.

27. **Orsó**, Székely, Oltszem.

30. **Mángorlófa**, rozettákkal 1789-ből, horvát, Darufalva, Sopronm.

31, 32, 37. és 38. **Mosósulykok**, rác, Tököl. Pestm.

33—36. **Mosósulykok**, újabb alakok, rác, Tököl., Pestm.

XIa. SZEKRÉNY.

Bal fél.

1. **Pásztorerszény**, teljes, Hajdu-Szoboszló.

2—3. **Pákász-dohányzacskó**, a szárcsamadár bőréből. Dráva foki rétség.

4. **Pásztorerszény**, piaczi portéka, Brassó.

5. **Pásztorerszény**, sallangos, igen ékes, Ecsedi lap.

Herman Ottó tulajdona.

6. **Czifra betyárerszény**, Csege; régi hortobágyi forma.
7. **Dohányzacskó**, juhászoknál divó, somogyi forma.
8. **Pásztorerzény**, szironyos munka, Hajdu-Szoboszló.
- 9 **Pásztorerzény** és kés, részben sodronyos, igen szép munka, juhászszerszám, Bucsecs.
10. Ugy mint 8, de tükörrel.
- Jobb fél.
1. **Kutyakolonc-csörgő**, Ecseg puszta.
- 2—3. **Ólmozott nyelvű juhász faragókések**, Gyetva, Nagy-Szalatna.
4. **Pásztorbicska**, debreczeni forma, Hortobágy.
5. **Ólmozott és összerakott nyelvű vágókés**, Gyetva, N.-Szalatna.
6. **Lemezes kalapláncz**, Gyetva.
7. Ugy mint 2.
8. **Rühelő szerszám**, Somogy.
9. Ugy mint 2.
10. **Karczolt pipaszár**, juhász munka, Somogy.
- 11—13. Ugy mint 2.
14. Ugy mint 4.
15. Ugy mint 10, de vésve.
16. **Fehérvári juhászbicska**.
17. Ugy mint 2.
- 18—19. **Ékes somogyi pásztorbicskák**.
20. **Ékes fehérmegyei bicska**.
21. Ugy mint 2.
22. Ugy mint 20.
23. **Polychrom nyelvű faragókés**, Berzencze, Somogym.
24. **Villanyél**, kosfejvel, Vadépuszta, Somogym.
25. **Gatyamadzagfűző**, polychrom diszitással, Vadépuszta Somogy.
26. **Ár nyél**, csontból, Somogym.
27. Ugy mint 18.
28. **Pásztoraczel**, Bucsecs.
29. **Pásztorkés**, Deésvidéke, Erdély.
30. **Pásztorkés**, tótos forma, Miskolcz, piaczi portéka.
- 31—32. Ugy mint 2.
33. Ugy mint 1.
34. **Ugarkő**, pásztorkorának használva, Veszprémben.
35. **Kis aczel**, Ivád, Mátra.
36. **Régi pásztorbicska**, ugyanonnan.
37. **Vastörök**, bocskorkészítéshez. Závadka, Szepesmegye.
38. Ugy mint 2.
39. Ugy mint 10.
40. Ugy mint 4.
41. Ugy mint 2.
42. Ugy mint 15.
43. Ugy mint 2.
44. Ugy mint 6.
45. Ugy mint 14.
46. **Fapipa**, borókafából Vazsecz, Liptóm.
47. **Somogyi juhászkanál**.
48. Ugy mint 1.

XI/B TÁBLA.

Képek.

Legtöbb *Nécsey Istvántól.*

1. **Čorpak és varecha**, Merény. Elsőrangú munka.
  2. **Čorpákok füle**, az alakok fejlődését kimutatva, Liptó és Szepes.
  3. **Tarhonya kavarók**, matkói és bugaczi cserényekből.
  4. **Pásztorbocskorok**, praehistorikus holsteini forma és magyar analogiája.
  5. **Pásztorcziporok**. Somogy és Szegedvidéke.
  6. **Somogyi sótartó**, göcséji és somogyi juhászkampók, elsőrangúak.
  7. **Alpári aczélok**, praehistorikus formák, somogyi kanászacéz és praehistorikus kovája (nyilhegy), az árpádkori leleteknek megfelelően.
  8. **Ruthén juhász**, Merényvidékről, Vastagh Géza eredeti rajza.
  9. **Somogyi tilinkók és hosszú furuglyák beosztása** kézi mértékkel.
  10. **Somogyi polychrom pásztor-szerszám.**
  11. **Első rendű pásztorerszény**, teljes kupánc rendszerrel, törökkel és tükörrel, praehistorikus kovákkal, karczagi szíkek.
  12. **Sótartó és juhászkampó**, első rendű remekek, Somogy.
  13. **Juhászmerítők**, (čorpák) alakokkal, Merény, Szepes- megye.
  14. **Hosszi furuglya**, fogásmódja. Somogy.
  15. **Elsőrangú régi karikások**, 1. a karikás-gyűjteményt a baloldali teremben.
Herman Ottó tulajdona.
- A TÁBLA ALATTI SZEKRÉNY.
- Bal fél.
1. **Juhászivóka**, Hosszufalu, csángó.
  2. **Juhászivóka**, Diós-Jenő, Nógrád.
  3. **Juhászivóka**, Puszta Vacs, gömöri forma.
  4. **Vésett, kerekese füle ivóka**, Karancsalja.
  - 5—6. **Vésett alakos és kígyós ivókák**, Ivád, Mátra.
  7. **Szivarzipka**, pásztor-munka.
  8. **Pásztorivóka**, magyar címerrel, szivalakra, Somogym.
  9. **Vésett pásztorivóka**, oláh, Abrudbánya vidéke.
  10. **Kígyósfüle pásztorivóka**, Karancsalja.
  11. **Vésett pásztorivóka**, Lovas-Kerge, Nógrádm.
  - 12—15. **Különböző vidékekről való ivókák**,
Wartha Vincze tulajdonai.
  16. **Régi pásztorivókat**, Diszel Zalamegye.
  17. **Juhászkanál**, Csukás havas.
  18. **Ivóka**, Brassó.
  - 19—20. **Pásztorikanalak**, Kemes-alja.
- Jobb fél.
1. **Dohányzacskó**, tót-forma, Vazsecz. Liptómege.

Ösfoglalkozások

2. Dohányzacskó, juhász-forma KecsKemét. 3. Pásztorerzsény, sallanggal. régi forma, Ecsedi-láp. <i>Herman Ottó tulajdona.</i> 4. Pásztorerzsény, csontkupá-csokkal, Hajdu-Szoboszló. 5. Pásztor késtok, Berettyó-Uj-falu. 6. Pásztor erszény Csont-kupáncsokkal, EcseGpuszta. 7. Elsőrendű pásztorerzsény. lásd a képek közt 11. 8. Praehistorikus szilánkok és nyílhegyek mint pásztor-kovák, Karczag 9. Késtok és kova, EcseG puszta. 10. Dohányzacskó, tót-forma, Vazsecz. 11. Pásztorerzsény, pipatartóval, Karczag. 12. Régi pásztorerzsény aczéllal és kanállal, Somogy. 13. Pásztorkés-tok, EcseGpuszta. 14. Pásztorerzsény, Karczag. 15. Csikós-erszény, csontakasztóval, EcseGpuszta, Turkeve. 16. Pákász-szivarszipka, az éjszakai buvár lábszárcsontjából Drávafok. 17. Aczél és nyílhegykova, árpád-kori forma. Szenna, Somogy, kanásztól való. 18. Aczél, alpári forma, Pusztabojár, PestmeGye, juhásztól való. SzinnyeI szerint <i>alpári</i> a tájszólás szerint silányát, szegény embernek valót jelent. 19. Aczél, Piliny, Nógrádmegye, a 17. és 18. számuval rokon.	XIX. és XX. TÁBLA ALATTI NAGY-SZEKRÉNY. A táblák fölött: Ökörzarv. Tulipánforma. 1. Pásztortüsző, szász szíjjártó munkája, oláhok számára, Brassó. 2. Sári tökből készült kehely, Szemere, BorsodmeGye. 3. Oláh pásztortüsző, szász módra. 4. Pásztorszij, szász munka, oláhok számára. 5. Szász bogláros öv. 6. Ugy mint 3. 7. Ugy mint 5. 8. Ugy mint 4. 9. Pásztorkés-tok, EcseGpuszta. 10. Pásztorerzsény, EcseGpuszta. 11. Pásztorerzsény, Szegedi tanyák. 12. Pásztorerzsény, Hajdu-Szoboszló. 13. Körömfujtató, somogyi nagyerdő. 14. Pásztorkés-tok, Karczag. 15. Köpülő-gallér, Szeged, Alsótanya. 16. Dohányzacskó, Csáklyó, ZemplénmeGye. 17. Nagy erszény és kovák, Kis-Harta, Pestm. 18. Dohányzacskó, macskaborból, Csáklyó, Zemplénm. 19. Biró bugyellárisa, erszénye és aczélja, Czegléd; 1723-ból való. A bíró köteles volt a nagy aczéllal minden polgárnak tüzet csíholni, ha a háznál a tűz kialudt.

20. **Pásztortapló**, Bükk, borsodi rész.
21. **Pásztorkés-tok**, juhászé, Berettyó-Ujfalú.
22. **Teljes erszény**, Hortobágy.
23. **Kapatisztító**, Karczag.
24. **Csobolyó-szivóka**, Hajdu-Szoboszló.
25. **Peczek**, a pásztorkunyhó bereteszelésére.
26. **Nyüvelő**, az Oestrus-lárvák kiirtására való, Bugacz.
27. **Fatörök**. Ecsegpusztá.
28. Mint 27.
29. **Török**, őzszarvból való, Vadépusztá. Somogy.
30. **Csont-török**, lónak metacarpusából, Somogy, Zselizség.
- 31—32. **Összerakott keresztek**. Rabviselt pásztorok munkája. Zselizség, Somogy.
33. **Régi aczél és praehistorikus kovák**. Csongrád-Mindszent vidékéről.
- 34—36. Ugyanonnan való **aczélok**,
37. **Csontból való tilinkó**, pozsonyi városi muzeum.
- 38—40. **Gulyásrovások**, Bugacz-Monostór.
41. **Villa**, pász or faragvány.
42. **Pásztor-villa**, Ecsegpusztá.
43. **Motolla ága**. juhásmunka, Ivád, Mátra,
44. **Mogyorótörő**, juhászszerszám, Csáklyó, Zemplén.
45. **Szamárzabla**, Király-Halma, Szeged mellett.
46. **Tüskés nyakörv**, a koron-dorra való, szegedi, Alsó-Tanya.
47. **Régi brassói pityke-formák**.
48. **Kettős dudanádsip**. Pozsony város muzeuma.
- 49—51. **Tót juhászpipák**, ugynevezett zapekačka.
52. **Nadrágszija csatja**. Fehérm.
53. **Juháskunyhó lakat**, régi forma, Javorina havas, Turócz-megye.
54. **Villák és kanalak**, a kanalgém csőréből, Ecsegpusztá.
- 55—67. **Fokosok**. Eredet nélkül. *Dr. Wartha Vincze tulajdona.*
- 68—69. **Régi csikós kengyelvasak**, Hortobágy.
70. **Éles patkó**, pásztorasaruról való, Csongrád.
71. **Csikós-sarkantyú**. Hortobágy.
72. **Régi táncz-sarkantyú**, Csongrád.
- 73—79. **Vas és réz juháskampók**, bolti portéka.
- 80—87. **Különböző fokosok**, eredet nélkül. *Dr. Wartha Vincze tulajdona.*
88. **Régi juhászbalta**. Eredet nélkül.
89. **Fékezőzabla**. Csikós számszám. Pusztá-Vacs.
- 90 **Bocskor-patkó**, Závadka, Szepesmegye.
91. **Pereszlen** (habazó), Mára-maros.
92. **Rovás**. Kis-Kun-Halas, régi forma.

V. SZÁMU LÉPCSOHÁZ.

(Vadászat folytatása.)

A LÉPCŐ ALJÁN BALFELŐL.

1. **Olajfestmény.** Sólyom vadászat a mult század közepe-táján.

Stummer Ágost báró, Tavarnok.

2. **Fametszet.** Medvevadászat hálóval.

XVIII. század.

Szendrei Fános dr., Budapest.

3. **Vadászati tilalomtábla,** magyar és német fölirattal.

XIX. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herczeg, Körmend.

A LÉPCŐ ALJÁN JOBBFELŐL.

4. **Puska,** egycsővű, kovás, ezüst lemezes agygyal, Esterházy herczeg címerrel, puskaműves «Veit Sittauer in Wienn», a csövön «Pressano».

XVIII. század.

Esterházy Pál herczeg, Kismarton.

5. **Vadászkés,** vasból.

XV. század.

Györi benczés főgymnázium.

6. **Vadászkés,** elefántcsont markolattal, aranyozott ezüst föl-szereléssel, kis elefántcsontnyelű késsel ellátva.

XVIII. század.

Erdődy Ferencz gróf, Galgócz.

7. **Vadászkés,** két kis késsel, sárgabőr hüvelyben, sárgaréz barokk markolattal, pengéjén farkasjeggyel és 1556. év-számmal.

Teleki Sámuel gróf, Sáromberke.

8. **Puska,** egycsővű, kovás, domboru vadászati jelenettel díszítve.

XVIII. század.

Esterházy Pál herczeg, Kismarton.

9. **Vadászkés,** vasból.

XV. század.

Györi benczés főgymnázium.

10. **Vadász evőeszköz,** kés és villa őzagancsnyéllel, préselt díszítésű és sallangos sárgabőr tokban.

XVIII. század.

Kecskeméti ev. ref. kollegium.

11. **Vadászkés**, vasból. Lh. Bodonyhely.
XVI. század.
Győri benczés főgymnázium.
12. **Bőlényfej.**
13. **Vadászkés**, sárgásbarna bőrral bevont fatokban, szarvasagancs markolattal, a markolat alján zöld bársonypárnával, ezüst fölszereléssel, domboru vadászati jelenettel, a pengén következő fölirattal: «Recte faciendo neminem timeas».
XVI. század.
Batthyány-Strattmann Ödön, herceg, Kőrmend.
4. **Bőrzacskó**, sörétnek és puska pornak.
15. **Puska**, egycsővő, kovás, domboru vadászati jelenettel díszítve.
XVIII. század.
Esterházy Pál herceg, Kismarton.
16. **Puska**, egycsővű, kovás, ezüst lemezes agygyal, az Esterházy herceg czimerrel, puskaműves: «Veit Sittauer in Wienn», a csövön: «Montragone».
XVIII. század.
Esterházy Pál herceg, Kismarton.
17. **Vadászkés**, vasból.
XV. század.
Győri benczés főgymnázium.
18. **Vidracsapda.**
Esterházy Pál herceg, Kismarton.
19. **Vadászphár**, fából faragva, füllel, oldalán domboru virágdiszítéssel, alján 1865 évszám-mal és «Zu. Já.» fölirattal.
Szombathelyi muzeum.
20. **Vadászkés**, egyélü egyenes pengével, domboru diszítésű sárgarezes markolattal, a pengén bekarcolt virágokkal.
Andrássy Géza gróf, Budapest.
21. **Vadásztör**, kétélü, egyenes pengével, vassodronyos markolattal.
XVII. század.
Lőcse sz. kir. város.
22. **Vadásztör**, kétélü bordázott egyenes pengével, gombos sárgaréz markolattal.
XVI. század.
Győri benczés gymnasium.
A LÉPCSŐ FELSŐ RÉSZÉN.
23. **Olajfestmény**, előtérben juho-kat őrző pásztorral, hátrább szarvasvadászattal, a háttérben Buda és Pest látképével.
XVIII. század első fele.
Magyar történelmi képcsarnok.
- 24—26. **3 olajfestmény**, mely Esterházy Pál herceg nádor (sz. 1635, † 1712) «Leon», «Soldan» és «Lampel» nevű kutyáit ábrázolja.
Esterházy Pál herceg, Kismarton.

VI. SZÁMU FÜLKE.

Vidrafogás vassal. Készítette és összeállította *Szikla G.*
Főzsef főherceg és m. kir. herceg.

VII. TEREM.

I.

BALOLDALI CSOPORTOZAT.

Agarászat Mária Terézia korából. Készítette és összeállította Szikla G.

1. **Vadász** lóháton, 1780 körüli magyar nemes viseletében. Készült Nemes Mihály festő rajzai után. Süvege mellett:

Tajtékpipa ezüst kupakkal, faragott vadászati jelvényekkel és két fekvő kopóval diszitve.
Özv. gr. Batthyány Béláne, Német-ujvár.

Övén:

Dohányzacskó, kivarrott virágokkal, tüzkőtartó zacskóval.
Wartha Vincze dr., Budapest.

2—3. **Csikós-kantár és nyereg.**
Fintha Miklós, Turkeve.

4—5. **Róka és nyul** a nyereg-kápara akasztva.

6—8. **Három magyar agár.** A két szürke *Somssich Miklós* tulajdona (Somogy).

9. **Nyul.**

II.

JOBBOLDALI CSOPORTOZAT.

Sólyomvadászat Nagy Lajos király idejéből. Készítette és összeállította Szikla G.

1. **Elökello nő**, lóháton, 1350. körüli viseletben. Készült Nemes Mihály festő rajzai után; a lószerszám boglárjai Árpádkori leletek utánzatai.

A **nyereg** eredeti régi női sólymásznyereg s préselt virágdiszítésű fehér bőrrel van bevonva.
Korniss Viktor gróf.

2. **Ölyv** (falco subbuteo), a nő kezében.

3. **Apród**, XIV. századbéli viseletben, a mint

4. a **sólymot** (falco sacer) leveszi

5. a **kócsagról**. A sólyom Fejérmegyéből, a kócsag a Balatonról való.

III.

SZEKRÉNY, A LÉPCSŐ MELLETT BAL FELŐL.

XVIII. századbéli vadászfegyverek, a 17. számú kivételével valamennyi *Esterházy Pál herceg* kismartoni palotájából.

3., 14—16. **Puska**, 4 darab, két-csővü, kovás, a csövön aranyozással, az agy tövében kis ezüst lapon MW monogrammal. Puskaműves «Colnotin Wienn».

4—13. **Puska**, 10 darab, kétsövü, kovás, a csövön aranyozott diszitással, «Manu Fre a Versailles» és «Boutet Directeur Artiste» fölirattal.

17. **Puska**, kétsövü kovás, az agy tövében ezüst paizskában «Georg Andrásy» neve van bevésve.

Andrásy Dénes gróf, Krasznahorka-Váralja.

18. **Puska**, egycsővü, kovás, sárgaréz paizsban Esterházy czimerrel, a csövön korona alatti benyomott bélyegben ^{PIS}_{TO}_{IA} név olvasható, a fölszerelő puskaműves «Christoph Ries in Wienn».

19—32. **Puska**, 13 drb, egycsővü, kovás, ezüst lemezes agygyal, hercegi czimerrel, s a középső kis paizsban M T betűkkel, a csövön bélyeg: korona alatt FR monogramm, alatta ^{FAB.R}_{DI}_{NAP} körülötte lilomok és kereszt; fölszerelő puskaműves: «Veit Sittauer in Wienn».

A SZEKRÉNY ALJÁN:

33. **Lakat** vadaskert elzárására, kulcschal. Kassa vidékéről.

IV. SZEKRÉNY.

1. **Magyar nyereg**, skófiomos piros bársonnyal bevonva.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

2. **Női vadászpuska**, kétsövü, kovás, agyán kékes-zöld bársonypárnázattal, a cső aranyozva. Puskaműves: F. & A. Pessel freres».

XVIII—XIX. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

3. **Fapuska**, forgatható csövel.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

4. **Vadászpuska**, damaszkcsővel; lakatszerkezetén egérre leelkedő macskával, mely a kakas lecsapódásakor előre fut s az egeret elfogja.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

5, 7. **2 gyermek-puska**, egycsővü, kovás, vadász jelenettel diszitve.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

6. **Gyermek-puska**, egycsővü, kovás, paizsban hercegi korona alatt bevéssett **E** betűvel.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

8. **Szélpuska**, a cső alja sárgaréz lemezzel borítva, melybe női mellkép s lombzatok vannak bevésve.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

9. **Szélpuska**, sárgaréz csővel, feketére festett rézagygyal; a kakas alatti aczélemezzre a készítési hely: LEVTSCHAV (Lócse) van bekarcolva.
Iglói evang. főgymnásium.
10. **Szélpuska**, szivattyúval; készült Nemetz budapesti egyet. tanársegéd tervezete után, a készítő puskaműves: «Nico: Weiler in Neustadt.»
XVIII./XIX. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
11. **Gyermek - puska**, egycsővű, kovás, a csővön arany betűs fölirattal: «Boulet Directeur.»
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
12. **Puskacső**, lándsával egyesítve; kétsővű, aranyozott fölirattal: «Heret. Rue Despron Vaires a Paris.» A lándsá zöld tokban.
XIX. század.
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
13. **Női vadász-puska**, kerek-lakatos szerkezettel, aranyozott acélsővel.
XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
14. **Kacsázó - puska**, egycsővű, kovás, áttört sárgaréz diszitéssel.
Wartha Vincze dr., Budapest.
15. **Puska**, egycsővű, kovás.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
16. **Puska**, egycsővű, kovás, Erdődy-czimerrel, virággal; puska-műves: «Christoph Ries in Wienn.» XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
17. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, oldalt sárgaréz lemezen Dianával.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
18. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal; puska-műves: «Joseph Frühwirth in Wien.»
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
19. **Puska**, egycsővű, kovás, szarvast kergető kutyával és lovas vadászszal; puska-műves: «Georg Reise in Wien.»
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
20. **Puska**, egycsővű, kovás, agyán áttört lombozaton sárgaréz lappal, a cső Lazarino Cominazzotól († 1690), fölszerelő puska-műves «A. Zella.»
XVII/XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
21. **Puska**, egycsővű, kovás, vadászati jelenettel, csővön keleti bélyeggel.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
22. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal; szombat-helyi készítmény, puska-műves: «Gaichlinger Stanamanger.»
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
23. A 16. számú puska párja.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

24. **Puska**, egycsővü, kovás, vésett lombozatokkal, puskaműves: «Johann Lempöck Lintz in Veer.»

XVII. század.

Batthyány-Strattman Ödön herceg, Körmend.

25. **Puska**, egycsővü kovás, vadászati jelenettel.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

26. **Puska**, egycsővü, kovás, Batthyány czimerrel, a csővön J. O. Steckel puskaműves bélyegével. XVIII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

V. SZEKRÉNY.

XVI—XVII. századbéli vadász-fegyverek, a szekrény alján fegyverszerkezetek s vegyes tárgyak.

1. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

2. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, csappantyuja (kakasa) sárkányfejet ábrázol, a lakatszerkezet melletti lemezre szarvast kergető lovasvadász és sipoló pástör van bekarcolva.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

3. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, indás faragványnyal díszített agyának alja szarvas-agancs-berakással van ellátva.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

4. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, sárgarézlemezen dombozműves vadászati jelenetekkel, sárkányára solymót tartó nő van bekarcolva kutyával, damaszk csőve aranyberakásu arabeszkekkel és «Caspar Zelner» puskaműves nevével.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

5. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, vont csővel, agyán áttört lombozatu sárgaréz díszítéssel, a lombozatok közt sasra pisztolylyal lövő alakkal; csappantyuja sárkányfőt ábrázol, az alatta levő aczéллеmezre két kutyától kergetett vadkan és lovasvadász van bekarcolva. A cső alján «Caspar Zelner» puskaműves nevével és sátorban ülő alakot ábrázoló, C—Z betűs sárgaréz-bélyeggel.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

6. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, bekarcolt madarakkal és lombozatokkal, agyán Fortunát ábrázoló csontberakással.

XVI—XVII. század.

Wartha Vincze dr., Budapest.

7. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, sárgarézlemezen kivert vadkanvadászattal.

XVII. század.

Wartha Vincze dr., Budapest.

8. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, vont csővel, csontberakással (futó szarvas, játszó rókák, virágok), vésett díszit-

- ményekkel (szarvas vadászat, hadi jelvények, virágok). Csapantyúja krokodilfejből és madarakból van összeállítva, alatta áttört és koszoruban kétfejű sast ábrázoló vörösréz koronggal. Puskaműves neve a csövön: «Johan Ernst Jeidel in Brien;» fölszerelő mester: «Frantz Jeidtel.» XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
9. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, vont csővel, csontberakással, mely nyargaló szarvast és magyar izlésű virágokat, napraforgót, buzavirágot, tulipánt stb. ábrázol, a lakatszerkezet melletti lemezen bekarcsolt nyullal s madárral; a cső aljára B—F betűk (alighanem Batthyány Ferencz horvát bán † 1566.) vannak bekarcsolva.
XVI—XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
10. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, diszes csontberakással, mely lovas vadásztól és kutyáktól üzött vadkant, menekülő rókát s szarvast és nyulat kergető kutyát ábrázol; csövén 1637 évszámmal és H—W betűkkel.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
11. **Puska**, kerek alakatos szerkezettel, sárgaréz- és gyöngyházberakással, sárgaréz sárkánynyal vagy csapantyúval.
XVII. század,
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
12. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, vésett lombozatu sárkánynyal, gazdagon diszitve csontberakással, mely lombozatok és arabeszkék közt egymással szemben álló oroszlánt és nyulat, kutyán álló s lantoló szárnyas alakot, majmot, griffet, nyargaló kutyákat, rókákat, nyulakat stb. ábrázol.
XVI—XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
13. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel, elefántcsont- és gyöngyházberakással, mely sárkányt ölö Szt.-Györgyöt, vadászati jeleket, lombozatokat ábrázol, lakatszerkezete mellett bekarcsolt virágkoszorúval; puskaműves: Abraham Keiner. 1670.
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
14. **Fokos-puska**, kovás szerkezettel, nyele elefántcsontberakással diszitve, mely magyar és török férfi-mellképet, oroszlánt, nyargaló rókát és nyulat, vadkant és lombozatokat ábrázol; a fokos sárgarézből.
XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg., Körmend.
15. **Puska**, kerekalakatos szerkezettel. XVI—XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
16. **Kacsázó-puska**, kerekalakatos szerkezettel, agyán kifaragott szarvasokkal, nyulakkal, rókával és lombdiszitással, lakatszerkezete alatti lemezen bevéselt lándsás magyar alakokkal és lombozatokkal.
XVII. század.
Löcse sz. kir. város.

17. **Orvvadász - fegyver**, kerek-
lakatos szerkezettel, kihúzható
s négyszögü farófbé rejtett kis
kaliberü csóvel. XVII. század.
Esterházy Pál herczeg, Fraknó.
18. **Puska**, kerekalakatos szerkezetü,
mint a 2-ik sz. a.
XVII. század.
*Batthyány-Strattmann Ödön herczeg,
Körmend.*
19. **Puska**, kovás, puskamüves :
«Franz Buxbaum. 1693.»
Batthyány-Strattmann Ödön herczeg,
20. **Puska**, kerekalakatos szerke-
zettel, filigránnal, berakott és
vésett vadászati jelenetekkel,
sárkánynyal, virágokkal, W F
— V S betűkkel s 1670 év-
számmal.
*Batthyány-Strattmann Ödön herczeg,
Körmend.*
21. **Puska**, kerekalakatos szerke-
zettel, bekarczolt koszorúval ;
puskamüves : «Johann Stifter».
XVI—XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
22. **Puska**, kerekalakatos szerke-
zettel, őzzel és virágokkal,
puskamüves : «Georg Keiser».
XVII. század.
23. **Puska**, kerekalakatos szerke-
zettel, gyöngyház- és csont-
berakással, mely égő szivet és
nyilvesszőt tartó Amort, lan-
toló alakot, szerelmeskedő párt,
csónakázó férfit, rókát s virá-
gokat ábrázol, lakatjánál be-
karczolt koszorúval és lombo-
zatba átmenő emberi alakkal ;
puskamüves : «Wolf Pravnschmit
1668».
*Batthyányi-Strattmann Ödön her-
czeg, Körmend.*
24. **Puska**, kovás, tölcséralaku
csóvel, csuklóba járó agygyal ;
puskamüves : «M. Giurati».
XVII—XVIII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- A SZEKRÉNY ALJÁN :
25. **Kerekalakatos puska szerke-
zete**, nürnbergi bélyeggel.
XVI—XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- 26, 29. **Egy pár kováspuska-
szerkezet**, sárkányalaku csap-
pantyúval ; az egyikén «Carlo
M. Colombo», másikon «in
Milano» fölirattal.
XVII—XVIII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
27. **Női számszeriijj**, aczélivvel,
aranyozott sárgarézmeezes fa-
agygyal, melynek feje virág-
csokrot ábrázoló faragvány-
nyal, oldalt aranyozott sárga-
rézből babér- és rózsakoszorú-
ruval van diszitve. Készítő :
«Contriner. 24».
XVIII—XIX. század.
Esterházy Pál herczeg, Kis-Marton.
28. **Számszeriijj**, aczélivvel és
hurral, meghajtott tusáju fa-
agygyal.
XVIII. század.
Egri lyceum.
30. **Kerekalakatos puska szerke-
zete**, bekarczolt Dianával és
szarvasvadászati jelenettel.
XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- 31—33. **Bölenyszarv** 3 drb., Sze-
ged vidékérl.
Szegedi muzeum.

34. **Bölényszarv**, a koponya felső részével a Székelyföldről.

Székely n. muzeum, Sepső Sz. György.

35. **Kapszlis puska szerkezete**, egymás végiben levő kettős sárkánynyal, vésett alapon futó róka domboru alakjával.

XIX. század.

Wartha Vincze dr., Budapest.

26. **Lőportartó** szarvasagancsból, zománczozva, ékkövekkel és bekarcozt mértani diszítmenyekkel. A csontcsapon kék zománczos virágszirmot ábrázoló arany lemezkével, közepén türkiszszel. A lőportartó nyakán ezüstfoglatban egy nagyobb (hiányzó) ékkő kör 1 arany foglatban keleti gránátokkal. Alább mértani rózsa, közepén négy szirmu ezüst virággal, ennek közepén vérpiros ékkövel.

XVII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

VI. SZEKRÉNY.

A szekrény felső részében XIX. századbéli magyar vadászfegyverek, Wartha Vincze dr. műegyetemi tanár gyűjteményéből; alól különböző emléktárgyak ő felségétől, lövésztársulatoktól.

1. **Puska**, hátulcsapódó kapszlis kakassal, puskaműves «Nestlinger J. Tatában.»

2. **Puska**, egycsővű, a kovás szerkezet első átalakítása, csövén *IM* bélyeggel és 1835 évszámmal.

3. **Puska**, damaszkcsővű, kovás, áttört sárgarezes agygyal, sárgarézes medaillonnal.

4. **Puska**, egycsővű, kapszlis, vontcsővel; puskaműves «Nestlinger Tatában.»

5. **Puska**, kovás, egycsővű, ismétlő szerkezetű; puskaműves: «Michael Breunlen Augusta.»

6. **Puska**, egycsővű, kapszlis, virágos damaszkcsővel, tusája alján faragott emberfővel.

7. **Puska**, kétcsővű, kovás, sárgarezes agygyal, puskaműves: «Johann Stöckl Neustat.»

8. **Puska**, kétcsővű, kapszlis, Diana domboru képével; puskaműves: «Fajnor Simontornyan.»

9. **Puska**, kétcsővű, kapszlis, damaszkcsővel; puskaműves: «Ludvig József Pesten.»

10. **Puska**, kapszlis, egymásfőle helyezett két csővel, a cső rőzsadamazk; puskaműves «Szalay Temesvárott.»

11. **Puska**, egycsővű, kapszlis, damaszkcsővel; puskaműves: «Kaptányi Aradon.»

12. **Czellővő puska**, egycsővű, kapszlis; puskaműves: «Zoller Mátyás Pesten.»

A SZEKRÉNY ALJÁN:

13 **Puska**, kétcsővű, Lefauchaux szerkezetű, arany berakással, közepén magyar címerrel s a következő fölirattal: «Carl Stigele in München»; fölszerelő puskaműves Winkler Vilmos,

szalagon: «1867 év Winkler Vilmos Hodolata Junius hó 8-án». Tokkal együtt.

Ő felsége I. Ferencz József vadász-kamarájából.

4. **Üvegserleg**, arany diszitással ékkövekkel, arany medaillonnal, mely szerint gróf Wiczay főlövészmeister ajándékozta 1828-ban a győri lövész-társulatnak.

Győri lövész-társulat.

5. **Puska**, kétsővü, Lancaster-szerkezetű, következő fölirattal: «M. Kir. Udvari Kirner Josef Pesten Fegyvergyáros», ki 1871-ben néh. Rudolt trónörökösnek ajánlta fel.

Ő felsége, I. Ferencz József vadász-kamarájából.

- 6., 21. **2 ezüst serleg**, belül aranyozva, domboruan kivert lombozatokkal, «Budapest 1880. Május 11-én» bekarcolt fölirattal; ő felsége ajándéka.

Budapesti polgári lövészegylet.

7. **Sólyomkeztyü**, aranyhímzés-sel, Mária Terézia idejéből.

Ő felsége, I. Ferencz József vadász-kamarájából.

3. **Serleg**, ezüsből, részben aranyozva, talpán négy gyermek-alakkal, födelén fegyvert tartó férfival. Ő Felsége ajándékozta 1857-ben a pozsonyi polgári lövészegyletnek.

XIX. század.

Pozsony városi muzeum.

9. **Serleg**, ezüsből, vert és vésett munka, fedéllel és talapzattal, dúsan diszitve lombozatokkal, oldalán a Pozsonyban végbe-

ment országos eseményekre vonatkozó négy fölirattal. 1872. Edlsen Tivadar, a pozsonyi lövész-társulat akkori elnöke a társulatnak ajándékozta.

XVIII. század.

Pozsony városi muzeum.

20. **Aranyserleg**, födeles, czápás, domboru dlszitményekkel, födelén ezüsből kivert havasi vadászszal. A budai polgári lövészegyletnek Ő Felsége ajándékozta a Mária Valéria kir. hercegnő születése alkalmával 1868. ápr. 28. tartott ünnepélyen.

Budapesti lövészegyesület.

21. Lásd 16. szám alatt.

VII. KÖZÉPSZEKRÉNY BALFELŐLI RÉSZE.

1. **Régi szarvasagancs** alsó része.

Bácskay Béla, Apatin.

2. **Vadász ivócsésze**, kókuszdióból, ezüst szegélylyel.

Wartha Vincze dr., Budapest.

3. **Korsó**, majolika, vadászati jele-
netekkel (szarvast szállító kocsi, lovas vadászok, nyulat vivő vadász, nyulat fogó róka, kutyáját pórázon vezető vadász),
fenekén: I. M. 1768. Habán munka.

Spitzer Mór, Széleskut.

4. **Nagy czéhkorsó**, majolika, közepén puskaművesek jelvényével, puskával és pisztolyokkal két oroszán által tartott koszoruban, oldalt különböző alakokkal; peremén: MCHAE [L...] SHNVROWSI 1721. fölirattal.

Spitzer Mór, Széleskut.

Mellette :

Vadászkés, vasból, görbe pengével, markolata tövénél fejes szeeggel.

XVI—XVII. század.

Spitzer Mór, Széleskut.

5. **Vadászpohár**, szaruból; Szemere Miklós költőé volt. Oldalán magyar ruhás alakokkal, vadászati jelenetekkel; mondat-szalagban latin jelmondatokkal, alul magyar versekkel.

XIX. század.

Székely n. muzeum, Sepsí Sz.-György.

6. **Lőportartó**, csontból, lapos korongalaku, domboruan kifaragott csillagdiszitménnyel.

Székely n. muzeum Sepsí Sz.-György.

7. **Vadászpohár** zergeszarvból, talpán zergével.

Wartha Vincze dr., Budapest.

8. **Jávorszarvas-agancs**; találták a véczkei határban, patakmosásban 1890.

Székely n. muzeum, Sepsí Sz.-György.

9. **Sétabot**, spanyol nádból, felső végén sűrű erdőben szarvasokat és őzeket ábrázoló diszes csontfaragvánnyal.

XIX. század.

Erdélyi muzeum, Kolozsvár.

10. **Lőportartó**, szarvasagancsból, rajta egy sárkányrendű magyar vitéz kifaragva, hátsó részén nyargaló kutyával.

XIX. század közepe.

Székesfejérvári muzeum.

11. **Vadász evőeszköz**, tokban, áll késből, villából és kanálból, a kés és villa nyele csontból, melyre Sz. Bertalan és Sz.

András képe van bekarcolva ezen fölirattal: «Lebe Wohl».

XVIII. század.

Széchenyi Pál gr., Lábod.

12. **Lőportartó**, fából, nyolcz oldalu gyöngyház- és elefántcsontberakással, mely nyargaló kutyát, kétfejű szörnyállatot és egy szarvast ábrázol, felső részén zöld zacskóval.

XVI. század.

Batthányi-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

13. **Vadkanagyar**, ezüst foglalattal, melybe a híres erdélyi vadász: «Ujfalvi» (Sándor) neve van bekarcolva. XIX. század.

Erdélyi muzeum. Kolozsvár.

14. **Lőportartó**, szarvasagancs tövéből, nyersen hagyott alapon fehérre kifaragott diszes vadászati jelenetekkel.

XIX. század.

Székesfejérvári muzeum.

15. **Vadászpipa**, szarvasagancsból, ezüst kupakkal, nyakán ezüst foglalattal, szarvas agancsszárral, vadászati jeleneteket ábrázoló faragványokkal.

XVIII. század.

Erdélyi muzeum, Kolozsvár.

16. **Vadászpipa**, tajtékból, ezüst kupakkal, szarvas-vadászatot ábrázoló faragvánnyal, lombozatokkal.

XIX. század.

özv. Batthányi Béla grófné Németújvár.

17. **Lőportartó**, kokuszdióból, ezüst fölszereléssel.

XVII.—XVIII. század.

Batthányi-Strattmann Ödön herceg, Németújvár.

Vadászat

18. **15 nyilcsúcs**, az Árpádok idejéből, az ország különböző vidékéről.

M. nemzeti muzeum régiségtára.

19. **16 nyilcsúcs**, a középkor végéről (1400—1500), az ország különböző vidékéről.

M. nemzeti muzeum régiségtára.

20. **13 nyilcsúcs** a gödöllői erdősegből, a középkor végéről. (1400—1540).

M. nemzeti muzeum régiségtára.

21. **15 nyilcsúcs** a csókakői erdősegből, a középkor végéről (1400—1540).

Lichtneckert József, Székesfejérvár

22. **16 nyilcsúcs** a györmegyei Sokoróaljáról, a középkor végéről. (1400—1540).

M. nemzeti muzeum régiségtára.

23. **Vadászevő készlet**, bicska és villa sárgaréz tokban; a bicskán virágok, lomboatok, 1751 évszám G. F. betűk vannak karczolja; a tok bekarczolt lomboatokkal diszitve, »Anno 1818« fölirattal ellátva.

Poprádi Kárpát-egyesület.

VIII. A KÖZÉPSZEKRÉNY JOBB FELŐLI RÉSE.

1. **A szepesbélai lövészegylet táblája** ólomból, két küzdő alakkal és »Schützen Company« fölirattal.

XVII. század.

Szepes-bélai lövészegylet.

2. **Szabadalom-level**, papiron, a lövész - egylet részére, német nyelven. 1723.

Késmárki lövészegylet.

3. **Lövész - egyleti tábla**, fából, ezüstözött rézlappal, céltáblába lövő kardos férfival, monogrammos koronát medaillonban relieffel.

1737.

Késmárki lövészegylet.

4—9. **6 db szabadalom levél**, a lövész-egylet számára, a 4—5 hártján és függő pecséttel, a többi papiron, 7—8 initialissal, a 9 rózsás és tulipános szegélylyel. XVI. század. 1583., 1719., 1702., 1728. és 1736-ból.

Késmárki lövészegylet.

10. **2 pecsétnyomó**, a szepesbélai lövészegyleté rézből, céltáblával lövő alakkal és »Schitz. Zeh. Siegel« körirattal, a székesfejérvárié aczélból, paizsban lövő alakkal és »Sigillum. Soc(ietatis). Jaculat(orum). L(iberae). R(egiae). C(ivitatis). Albens (sis). 1826.« körirattal.

Szepes-bélai és székesfejérvári lövészársulat.

Alatta :

A székesfejérvári lövészársulat Béavató Könyve. Szerkesztette Számmer Pál 8. r. 10 levél, papirkötésben.

1829.

Székesfejérvárt lövészársulat.

11. **Szabadalom-levél**, papiron, a lövészegylet részére, virágdiszítéssel.

1776.

Késmárki lövészegylet.

IX.

A LÉPCSŐ MELLETTI (KELETI) FALON
LEVŐ CSOPORTOZATOK.

A GERENDÁZATON:

1—12. **12 drb czéllövő tábla**, leg-
régibb köztük az 1. és 6. sz.
alatti 1827-ből, a 7. sz. alatti
előtérben csodadoktorral, hát-
térben hegyi forrásvizben fürdő
nőkkel, Hahn festőtől való.

1845-ből.

*Székesfejérvári, egri és győri lö-
vészársaságok.*

KÖZBEN:

14. **12 szarvasagancs** fából, farag-
gott fejjel ellátva, gróf Erdődy
Györgyné, gr. Rákóczy Erzsé-
bet kis-tapolcsányi vadásza-
taiból.

XVII. század.

*néh. Károly Lajos főherceg és kir.
herceg kis-tapolcsányi kastélyából.*

KÖZÉPEN:

13. **Szarvasfej** a nyakkal együtt.

ALANT AZ AJTÓ KÉT SZÁRNYÁNÁL:

2 zászló, elrongyolódott sárga
selyemből, sárga-réz kopjás
nyéllal; a jobb oldali Magyar-
ország és Buda festett czime-
rével, arany lombozatokkal, a
kopján 1751. évszámmal; a
balfelőli Szűz Máriával é; Pest
város festett czimerével, a czi-
merben 1801. évszámmal, kék-
ezüst szegélylyel, két aranynyal
himzett szalaggal; a zászló föl-
iratai, Szűz Mária alatt:
«Ungarn Schuz Frau», másik

oldalán: «Der Königlichen F. ey
Stadt Pest» és «Bürgerl. uni-
formirtes Schützen Corps»; a
szalagokon «für König und
Vatterland» és «Bürger Freu».
Budapesti polgári lövészegyesület.

JOBB FELŐLI CSOPORTOZAT.

(AZ AGARÁSZATI CSOPORT MELLETT):

15. **Gróf Sándor Móricz** olajba
festett képe, lóháton, czimeres
fakeretben.

1842-ből.

Budapesti polg. lövészegyesület.

16. **Puska**, egycsővű, kovás, ara-
beszkes damaszksövel, sárga-
rezes agygyal.

XVIII. század.

*Batthyány-Strattmann Ödön her-
ceg, Körmend.*

17. **Vadászbicska**, vörös zsinóron
lóggó két aczéllal ellátva; nyele
vésett alju lombozatos és niel-
lős ezüst lemezzel boritva; a
kissé görbe penge áttörve s
egy szem korállal diszitve; az
egyik aczél vésett diszítésű, a
másik niellős, keleti fölirattal
s két szem korállal van el-
látva. XVII. század.

*Batthyány-Strattmann Ödön her-
ceg, Körmend.*

18. **Vadásztör**, rovátkos bőrrel bor-
ított markolattal, lehajló ke-
resztvassal, közepén bordázott
kétélyű pengével.

XVI. század.

Lőcse szab. kir. város.

19. **Puska**, egycsővű, kovás. Pus-
kaműves: «Jo. Georg Sche-
mizler». XVIII. század.

*Batthyány-Strattmann Ödön her-
ceg, Körmend.*

20. **Vadászkés**, szarvas - agancsnyéllel, sárgaréz keresztvédővel, négyes vércsatornáju, egyélü egyenes pengével.
XVI/XVII. század.
Györi benczés főgymnázium.
21. **Vadászkés**, csont markolattal, lengyeles izlésü lehajló sárgaréz keresztvédővel, solingeni készítményü görbe pengéjén «Me fecit» és «Moeve» fölirattal.
XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
22. **Puska**, kétcsövü, kapszlis, felsőmagyarországi készítmény.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
23. **Lőportartó**, bivaly-szarvból, bekarcozott férfialakkal.
Wartha Vincze dr., Budapest.
24. **Puska**, egycsövü, átmenet a kerek lakatos szerkezetből a kovásba, vastag nehéz faagygyal.
XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
25. **Orvvadász-puska**, kettétörve, kétcsövü, kapszlis, vésett lombozatokkal s vadászati jelenettel; felsőmagyarországi készítmény.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
- 26—27. **2 vadásztör**, gombban végződő egyenes markolattal, kétélü egyenes rövid pengével; egyiknek a keresztvasa lehajló, másiké lyukacsos vaskoronggal van ellátva.
XVI. század.
Györi benczés főgymnázium.
28. **Pisztoly**, kapszlisá átalakítva, forgatható kettőscsővel, ágya csontberakással és indákkal diszitve.
XVIII. század.
Györi benczés főgymnázium.
29. **Vadászkés**, dām vadagancs markolattal, kétélü, egyenes és közepén kettős vércsatornával ellátott keskeny peni gével.
XVII. század.
Kecskeméti ref. kollegium.
30. **Ujfalvy Sándor**, a hires erdély vadász olajfestésü arczképe, lóháton, puskával, kürttel, háttérben erdős hegyi vidékkel.
XIX. század.
Erdélyi múzeum, Kolozsvár.
31. **2 lőportartó**. Egyik szarvasagancsból, előlapján piros és zöld festékekkel kitöltött bekarcozott mértani diszitéssel, háttérben férfi mellképpel és virágokkal.
XVIII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
A másik vasból, körteidomu.
Spitzer Mór, Széleskut.
- 32—33. **2 puska**, egycsövü, kovás.
XVIII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
34. **Vadászkés**, csontmarkolattal, sárgaréz keresztvédővel, fűrész pengével.
XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
35. **Vadászkés**, lópatát utánzó sárgaréz markolattal, egyélü kis görbe pengével.
XVIII. század.
Györi benczés főgymnázium.

36. **Orvvadászpuska**, kétcsövű, kapszlis, felsőmagyarországi. XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
37. **Gyermekpisztoly**. kulcsból készítve, melyet a pozsony-széleskuti gyermekek nyulölésre használtak. Durván faragott faágyához a csőnek használt átfurt kulcs úgy van oda drótozva. XIX. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
38. **Lőportartó**, fából, puska agyidomu, ezüst fölszereléssel, oldalt a kova számára reteszes fiókkal.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.
39. **Régi vadászkutyák**. Rajz, dél-oroszországi Szasszanidakori ezüstcsésze domborműve után nagyított másolatban.
40. **Munkácsvidéki kutyapeczér**, a XVII. század elejéről. Rajz, nagyított másolatban, Braun Gy. «Urbium Praecipuarum Mundi Theatrum. Lib. VI. 1618.» cz. művéből, Munkács vára látképe után.
41. **Lándsacsúcs**, vasból, a középkor elejéről. Találták Szegeden, a Marostoroknál.
Szegedi muzeum.
- BALFELŐLI CSOPORTOZAT
(a sólymászati csoport mellett):
42. **Karvaly** (astur nisis). Kikészítette Szikla G.
Sárossy Kapeller, Budapest.
43. **Vadászat madarakra**, számszerijjal a XV. században. Másolat egy középkori miniature után (Oechelhauser: Die Miniaturen d. Univers. Bibl. zu Heidelberg. II. Th. Taf. 13).
44. **Erdélyi solymár** a XVII. század elejéről. Nagyított másolat Szigeti Poncz Istvánnak, az országos levéltárban levő 1612-ki czimeres nemesi levélről.
45. **Vándor-sólyom**, (falco peregrinus). Kikészítette Szikla G.
47. **Törpe-sólyom**, (falco aessalon). Kikészítette Szikla G.
- ALATTA, MINT VADÁSSZSÁK ANY:
48. **2 fogoly és fűrj**. Készítette Szikla G.
49. **XV. századbeli vadászok**, u. m. számszerijjas vadász, sólymár lóháton és lándsás peczér, két kutyával. Másolat bécsi udv. gyűjteményben levő XV. századbeli kártyák után.
50. **Kócsag és fehérszemű kacska** a Balatonról, mint sólymászati zsákmány. Kikészítette Szikla G.

X.

A NYUGOTI FALON LEVŐ CSOPORTOZATOK.

A jobb és balfelöli sarokban két zászló, u. m. jobbfelöl:

1. **Nagy zászló**, régi kék-sárga sávós selyemből, sárgarezes kopjával; egyik oldalon két-fejű sas gyomrában festett

magyar czimerrel, másik oldalon czéltáblába lövő férfialakkal; a kopján következő fölirattal: «diese Fahnen-Spitze der Schützen - Compagnie» «verehrte der damalige Hauptmann Herr Jacob Husz im Jahr 1827.»

XVII. század közepéről.

Szepes-Bélai lövész-társulat.

BALFELŐL:

2. **Nagy zászló**, zöld, fehér, sárga és világoskék selyemdarabokból összeállítva, egyik darabon 1516 (?) évszámmal, közepén mindkét oldalon két babérág közt angyal által tartott festett czimerpaizszal; czimer: korona alatt keresztbe tett két pallos alatt virág, ezalatt 3 csík; rézgömbös nyele nemzetiszínűre van festve.

XVII. század.

Késmárki lövész-egylet.

3—16. **14 czéltábla**, u. m. a 3. sz. borozó magyar alakokkal 1828-ból, a 4. sz. a Szefejvári lövegylet épületével 1827-ből, Warschag G. pesti festőtől; az 5. sz. harczoló kuruczokkal és ráczokkal 1838-ból; a 6. sz. 1814-ből, Széchenyi Lajos, budai főlovászmester czimerével; a 8. sz. Esterházy Miklós herczeg czimerével, 1827-ből; a 9. sz. 1809-ből Sándor Sándor gróf, budai polg. őrségi alhadnagytól; a 10. sz. 1740-ből Amon Fülöp sz.-fejervári polgártól; a 11.

sz. Zichy-Ferraris Ferencz győri főispán czimerével, 1827-ből; a 12. sz. szintén 1827-ből; a 13. sz. 1826-ból a budai polgári őrség két alakjával; a 14. számú 1827-ből Cziráky gróf czimerével; a 16. sz. 1834-ből.

Székesfejevári, budapesti és győri lövész-társulatok.

KÖZBEN:

17. **13 szarvasagancs**, fából faragott fejjel Erdődy Györgyné grófnő, szül. Rákóczy Erzsébet grófnő kis - tapolcsányi vadászataiból.

XVII. század.

Néh. Károly Lajos főherczeg és m. kir. herczeg kistapolcsányi kastélyából.

18. **Héjja** (astur palumbarius). Készítette Szikla G.

19. **Vándor-sólyom**, (falco peregrinus) s alatta, mint vadász-zsákmány:

20. **Tökés-kacsa és póling**. Készítette Szikla G.

21. **Sólymzászat**, Sárosvár vidékén a XVII. század elején. Nagyított és szinezett másolat Sáros váranak Braun György «Urbium Praecipuarum Mundi Theatrum. Lib. VI. 1618.» czimű művében közölt látképeről

Fölötte:

Sólyom, (falco Feldeggii). Készítette Szikla G.

22. **Nyugot-európai sólymzászati képek**, u. m. XIII. századbéli német-sólymár és XV. századbéli olasz és francia nemesek sólyommal.

23. **Erdélyi madarász**, Görgény vidékéről a XVII. század elejéről. Nagyított másolat felsőoroszi Madarász Péter, görögényi madarásznak az országos levéltárban levő 1610-iki czimeres nemesi levele után.

24. **Kerecsen** (falco sacer). Készítette *Szikla G.*

25. **Ölyüded sólyom**, (falco subbutes) s alatta, mint vadász zsákmány:

26. **Batla**, (ibis falcinellus) és **kardcsőrű szalonka** (Recurvirostra avocetta). Készítette *Szikla G.*

27. **Biborgém** (Ardea purpurea) és 3 **sárszalonka**, mint vadászati zsákmány. Készítette *Szikla G.*

Középen az ajtónál:

28. 42. 2 **Szarvas agancs fába növe**. A felső - magyarországi Kárpátokból.

Ő felsége I. Ferencz József vadász-kamrájából.

Az ajtó jobb oldalán:

29. 31. 2 **zászló**, az egyik tengerzöld selyemből, arany és zöld rojttal, sárgaréz kopjás nyéllal, Pest város festett czimerével és feszülettel. Föliratok: »Arma Liberae Regiaeque Cittis Pesthensis«, »Anno — Obsequium Legi — 1806«, »Absit gloriari nisi in Crucē Domini nostri Jesu Christi«, »Den 1-ten Bürger Bataillon«, »Gewidmet von ihren Major Jac. Crettier und geweihet am 17. Sept. Anno ein tausend achthundert

neun.« A másik elrongyolódott sárgaselyemből, sárgaréz kopjás nyéllal, Magyarország és Buda festett czimerével, a kopján czimerrel és Sz. Sebestyénnel.

Budapesti polgári lövészegylet.

32—35. 37—39. 7 drb. **czéllövő puska**, Dähnisch Gusztáv budai, Kirner József pesti (1844, 1852), Zoller Mátyás pesti (1840), Jann és Hindelang puskaművesektől. A 35. sz. puskával lőtt a ráerősített ezüst lap fölirata szerint István m. k. hg. a pesti polgári lövész társulatban 1840-ben, a 39. sz.-val pedig Ó fels. I. Ferencz József 1852. július 4. a pesti polg. lövész társulat ujonnan történt megnyitása alkalmával.

Budapesti polgári lövész társulat.

36. **Zászlóvivő-szalag**, nemzeti színű, vörös selyemmel bélelve, nemzeti színű kokárdával, arany rojttal, pillangós himzéssel ellátva. Kapta a rajta levő fölirat szerint, 1872. jun. 29. Del Medico Péter lövészegyleti zászlóvivő.

Del Medico Agost Budapest, a budapesti lövész társ. utján.

40—41. 2 **zászló**. Egyik nagyon elrongyolódott zöld-sárga-zöld szövethől, aranyozott rézkopjás nyéllal, festett czimer és német fölirat nyomaival. A másik szintén elrongyolódott sárga selyemből, sárgaréz kopjás nyéllal, Magyarország és Buda festett czimerévet, a kopján Sz. Istvánnal és Remete Sz. Pállal. XVIII. század.

Budapesti polgári lövész társulat.

42. L. 28. sz. a.

43. **Czéltábla**, aranyos keretben, a budai várpalota fölött lebegő négy allegorikus alakkal, József nádor félszázados nádorsága ünnepélyének emlékére.
1846.

Budapesti polgári lövész társulat.

44. **A szepesbélai lövész - egylet** története, aranyozott fekete keretben, nagy ivrétű papírlapon.
XIX. század.

Szepesbélai lövész egylet.

45. **Tamássy Lajos** lőnyereményei.

Kiállította a budapesti lövész társulat útján.

47. **Vadászjelenet.** Nagyított másolat a jászberényi u. n. Lehelkürtről.

IX—X. század.

48. **Altáji turkkhágán sólyommal**, a VII.—VIII. századból. Mongolföldi régi siremlékről, Radloff után készített másolat.

XI. A LÉPCSŐ MELLETT:

Szélpuska-töltő készülék és 6 drb. puskatartó állvány.

XVIII. század.

Esterházy Pál herceg, Kismarton.

VIII. TEREM.

I.

KÖZÉPCSORTOZAT.

Farkasfogás vasban. Készítette és összeállította Szikla Gábor tanár. A törben levő farkas:

Barišić urad. erdész. tulajd., Mitrovicz.

II.

JOBBFELŐLI CSORTOZAT.

Kacsafogás vasban.

Szikla Gábor, Budapesten.

A FALON :

Bölenybőr.

Neh. III. Sándor orosz czár ajándéka

A SAROKBAN :

2. **Hiúz az özbakon.** Készítette Szikla Gábor.

A FALON LEVŐ FEGYVEREK :

3. **Puska, egycsövü, kovás.**
XVIII. század.

Batthyány-Strattman Ödön herczeg, Körmend.

4. **Puska, egycsövü, kovás.**
XVIII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herczeg, Körmend.

5. **Vadász-gyujtókészülék,** aczélból, kovás szerkezettel, serpenyővel s oldalt nyitható négyszögü rekeszszel.

XVIII. század.

Palencsár J. Vidor, bártfai szentferenczrendi házfőnök.

6. **Vadászkés,** vasból, a markolattónél gombos vascsavarral, egyélü hosszú egyenes pengével. Bodonhelyi lelet.

XV—XVI. század.

Győri benzés főgymnasium.

7. **Vadászkés,** vasból, a markolattónél gombos vascsavarral, kettős vércsatornáju egyenes pengével.

XVI. század.

Nagy-Enyedi Bethlen-főiskola.

8. **Vadászkés,** ezüst fölszerelésü sárgabőr tokban s ezüst Szatirfőben végződő rovátkás famarkolattal, rövid egyenes és széles ezüst keresztvédővel, szablyaalaku széles pengével.

XVIII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herczeg, Körmend.

9. **Vadászkés**, sárga bőrtokban, barokk izlésű ezüst markolattal, egyélü pengéje bevéssett arabeszekkel, szarvassal és vadkannal diszitve.
XVII. század.
Teleky Sámuel gróf, Sáromberke.
- 10—11. **2 puska**, kétsövü, kapszlis, felsőmagyarországi készítmény.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
12. **Gyújtókészülék**, kovás szerkezettel.
XVIII. század.
Felkai Tatra-Muzeum.
13. Hasonló.
XVIII. század.
Poprádi Kárpát-egyesület.
14. **Lőportartó**, szarvasagancsból bekarcolt diszítéssel.
XVIII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- 15—16. **Két drb puska**, kétsövü, kapszlis, egyik Kirner pesti puskaművestől.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
17. **Vadászkés**, egyélü egyenes pengével, faragványokkal gazdagon ellátott csontmarkolattal, domboruan diszített sárgaréz kézfejtvédővel, aranyozott pengéjén vadászjelenettel s fölírat-tal. Felsőmagyarországi készítmény.
XVIII. század.
Andrássy Géza gr., Budapest.
18. **Vadászkés**, szarvasagancs markolattal, egyélü, egyenes pen-
gével, melyre vadászati jelenet van bekarcolva.
XVIII. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
19. **Vadorzó puska**, kapszlis, rövid csővel, durva faaggyal.
XIX. század.
20. **Vadászkés**, egyélü, egyenes pengével, markolata tövén fejes vascsavarral. Találták Kecskeméten.
XV—XVI. század.
Koritsánszky János, Kecskemét.
21. **Vadásztör.** kétélü egyenes rövid pengével, gombban végződő egyenes markolattal, lefelé hajló keresztvassal.
XVI. század.
Györi beuczés főgymnázium.
22. **Vadászkés**, arabeszkos szab-
lya-pengével. XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
23. **Vadászfegyver**, mely bicskából s kétsövü, egy kakasu kovás pisztolyból van összeállítva; végén gömbalaku sárgaréz sippal van ellátva.
XVIII. század.
Felkai Tatra-muzeum.

IV. SZEKRÉNY.

Vadászfegyverek a XVIII. századból.

Esterházy Pál herceg, kismartoni palotájából.

- 1—6. **6 drb puska**, egycsövü, kovás, a cső arannyal kivert virágos vázával, lombozattal s bombából kilövellő villámokkal diszitve, oldalt vésett sárkány-nyal, az agy alján faragott emberfővel; puskaműves: «Le Page à Paris — Arger de L'Empereur.»

- A jelen század elejéről.
Hozzátartozik a szekrény alján levő négyszögű láda.
- 7—8. **2 puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, domboru vadászati jelenettel, sárgaréz czimertartó paizsban pihenő szarvassal. Bélyeg: korona alatt

NCN
BIS

, alatta oroszán, fönt s oldalt öt virág.
- 9—10. **2 női vadászpuska**, egycsővű kovás, alján zöld bársonypárnázattal.
11. **Puska**, egycsővű, kovás, damaszksővel, csatajelenettel.
12. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, vadkanvadászattal, csatajelenettel, medailonban férfi mellképpel; puska-műves: «Franz Joseph Mahr».
- 13—14. **2 puska**, egycsővű, kovás, vésett és domboru vadászati jelenettel, kutyától vont kocsi-val, a cső alján aranyozott lombozattal.
15. **Szélpuska**, herceg Esterházy czimerrel, kigyófejalaku kakassal; készítő: «Anton Ascha in Wien».
- 16—17. **2 puska**, egycsővű, kovás, sárgaréz paizsban herceg Esterházy czimerrel; puska-műves: «Christoph Nutrichs in Wienn»; a csövön

A. P.
EST
FVA

 alatta nyilak közt

B. A.
----

 bélyeggel.
- 18, 25. **2 puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, sárgaréz-paizsban Esterházy czimerrel, vésett lombozatokkal; puska-műves: «Marcus Zellner in Wienn».
19. **Puska**, egycsővű, kovás, vadászati jelenettel; puska-műves: «Joseph Hamerl in Wienn».
20. **Puska**, egycsővű, kovás, domboru diszítésű sárgarezes agygyal, medailonban nyugvó szarvassal, vésett vadászati jelenettel; puska-műves: «Matthias Stoper».
21. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, sárgaréz paizsban Esterházy-czimerrel, csővén

PIS
TO
IA

 bélyeggel, főszerelő puska-műves: «Cristoph Ris in Wienn».
- 22—24. **3 puska**, egycsővű, kovás, ezüstlemezes agygyal, hercegi czimer középső kis paizsában MT betűkkel; a csövön levő bélyeg: korona alatt FR monogram, alatta bélyeg:

FAB. R
DI
NAP

 körül liliomok és kereszt; főszerelő puska-műves: «Veit Sittauer in Wienn», egyiknek a csövén «Montragone», másikán «Vena-fro» nevével.
25. L. 18. sz. a.
26. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgaréz paizsban Esterházy-czimerrel; puska-műves: «Josef Fruewürth in Wienn».

27. **Puska**, mint a 21. sz. a.
28. **Puska**, egycsővü, kovás, kettős czimerrel, (egyik Esterházy); puskaműves: «Jos. Fruewirth.»
29. **Puska**, mint a 21. sz. a.
30. **Puska**, egycsővü, kovás, damaszkcsővel, női alakkal és vésett vadászati jelenettel; a csövön keleti bélyeg, fölszerelő puskaműves: «Mathias Staper in Wienn.»
31. A 28. sz. **puska** párja.

v.

A III. SZ. CSOPORT FOLYTATÁSA.

A IV. SZ. SZEKRÉNY FÖLÖTT:

24. **Czéltábla** József nádor mellképével, jobbra Pest város czimerét tartó női alakkal, balra Klioval, ki kőtáblára 1796 és 1846 évszámot vési; körirat: «Érdemeid ragyogó fényben tündöklenek a' hon' Tiszta egén, s örökös hála kíséri neved!»; alant: «Üdvözöl és tisztelje köszönt a' pesti lövésztest És versenygve siet tüzni fejedre babért.»

Budapesti polg. lövészegyesület.

A SZEKRÉNY MELLETT, ALANT:

A **szepesbélai** lövészegylet festett ládája, a lövészegyletre vonatkozó jelenetekkel. 1637-ből.

A FALON:

25. **Puska**, a IV. szekrény 12. sz. a. párja.
XVIII. század.
Esterházy Pál hg., Kismarton.

26. **Női vadászpuska**, egycsővü, kovás, agyán zöld bársony párnázattal; puskaműves: «Rochus Wastl in Wienn.»
XVIII. század.
Erdödy Ferencz gr., Galgócz.

27. **Róka-csapda**.
Esterházy Pál hg., Kismarton.

28. **Puska**, egycsővü, kovás, ezüst arabeszkcsővel, gyöngyház berakásu agygyal, oldalt domboru lombotzatokkal diszített ezüst lemezzel.
XVII—XVIII. század.
Lőcse sz. kir. város.

- 29—30. **Ijj és tegez**, benne 30 **nyilvesszővel**. Az ij pillangós, aranyozva, hurrall ellátva. A tegez skófiomos piros bársonyból, belső felén bőrből.
XVI—XVII. század.

Néh. Károly Lajos főherczeg és m. kerezeg, kis-tapolcsányi kastélyából.

31. **Puska**, egycsővü, kovás, sárgarézes agygyal, sárgarézes paizson az Erdödy gr. czimerrel, domborművel, diszítéssel (Mars oroszlánoktól vont kocsi-ban, előtte pánzcélos, sisakos, paizsos meztelen férfi sat.); a csövön keleti bélyeggel, fölszerelő puskaműves: «Palu Psener in Prespurg.»
XVIII. század.

Erdödy Ferencz gr., Galgócz.

32. **Puska**, a IV. sz. szekrény 20. sz. a. párja.
XVIII. század.

Esterházy Pál herczeg, Kis-Marton.

33. **Vadászkürt**, ökörszarvból, ezüst fölszereléssel, bojtos zöld zsinórral. XVII/XVIII. század.
Teleky Sámuel gróf, Sáromberke.

34. **Róka-csapda**, csak szájra.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

35. **Agarász-ostor**, fekete szijból fonva, kutyafejben végződő nyéllal.

36. **Számszerijj**, aczélivvel és hurral, faagygyal, végén villával.

XVII. század.

Györi benzés főgymnásium.

37, 39. **2 puska**, kapszlis, két-csővű, csöve aranyozva. Puska-műves: «Johann Contrineri Wien.»

XVIII. század.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

38. **Vadászszék** bőrből, összehajtható, három falábbal.

Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.

VI. A JOBBOLDALI FÜLKÉBEN:

Fogoly-fogás, hurokkal.

Szikla Gábor, Budapest.

VII. AZ ERKÉLY ÜVEG-FALA FÖLÖTT:

1—2, 8—9. **4 szarvasagancs**, fából faragott fejjel, a «kistapolcsányi Dianának» nevezett gr. Rákóczy Erzsébet, gr. Erdődy Györgyné vadászataiból.

XVII. század.

néh. Károly Lajos főherceg és kir. hg. kistapolcsányi kastélyából.

3. **Czéltábla**, fönt István kir. hg., alatt Pest czimerével s ezen körirattal: «★ István cs. kir. Fő Herceg ★» «lött 1840-ik esztendei Kisasszony Hó 27-én.»

Budapesti polgári lövész-egyesület.

4. **Czéltábla**, arany keretben, magyar czimerrel 8 soros fölirattal: «I. Ferencz József Felsőleges királyunk, felsőleges gyermeke Mária Valéria születése alkalmával rendezett Disz és örömlövészetten, ezen czéltáblára öt lövést téven, három trefferben öt kört talált. Budán 1868. évi ápril hó 28-án.»

Budapesti lövész-egyesület.

5. **Czéltábla**, arany keretben előtérben szarvassal és erdős vidékkel, háttérben vulkánal: mondatszalagban e fölirattal: «Ime a Kegyes honatya | Csa-szárunk és Királyunk | Első lövésén uj életet | Nyert lövész társulatunk | Sz.-Fejérvárott Aug. 14-én 1857.»

Székesfejérvári lövész-társulat.

6. **Czéltábla** arany keretben, fenyves erdőben vadászszal, alatt mondatszalagban e fölirattal: «Központ lövés Ő. F. Ferencz József király által, 4. julius 1852».

Budapesti lövész-egyesület.

7. **Czéltábla** Ausztria pólyás czimerével, a következő fölirattal: «Vivat Franciscus I. et Ferdinandus Praesidio hoc valido nunc spes viget alta futuri» és «Datum die 8va Junii 1825».

Budapesti lövész-egyesület.

VIII.

A BALOLDALI FÜLKÉBEN.

Hurosrigó - fogás hurokkal. Készítette és összeállította Szikla Gábor.

IX.

A FALON LEVŐ CSOPORTOZAT.

Jobb felől:

1. **Számszeríjj**, aczéllívvél, fa-ágygyal, melynek nyaka fél-köralakban van meghajtva, végén villával.
XVII./XVIII. század.
Győri beuczés főgymnasium.
3. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgaréz pántolással: puskaműves: «Laurent ★ Alexi ★ A Leutsch (au)».
Lőcse sz. kir. város.
4. **Vadászkés**, barna bőrtokkal, szarvasagancs-markolattal, egy-élű egyenes pengével, rövid egyenes ezüstözött réz keresztvéddel; a penge egyik oldalán két róka s egy kakas és egy futó állat, másik oldalán vadkan s a következő német vers van bekarcolva: «Ein Jager hat allezeit Verlangen, Mit wenig Mühe viel zu fangen».
Felső-magyarországi készítmény.
XVIII. század.
Felkai Tatra-muzeum.
5. **Farkas-csapda**.
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
6. **Puska**, egycsővű, kovás, gyöngyház- és apró sárgaréz-körökből álló berakással, keleti csővel arabeszekkel díszítve.
XVIII. század.
Néh. Károly Lajos főhg és kir. hg. kistapolcsányi kastélyából.
7. **Vadászkés**, fekete bőrtokban, recézett sárgaréz-markolattal.
XVIII. század.
Sopron városi muzeum.
8. **Róka-csapda**.
Esterházy Pál herceg, Kis-Marton.
9. **Szélpuska**, nyolczszögű csővel. Puskaműves: «Georg Retter».
XVIII. század.
Lőcse sz. kir. város.
10. **Vadásztör**, kétélű bordás pengével, fekete bőrral bevont tokkal, oldalt evőkéssel, szarvasagancs nyéllal. A pengén «Peter Küll» és «in Solingen» fölíráttal.
XVII. század.
Széchenyi Pál gróf, Lábod.
11. **Puska**, az V. csoport 31 sz. a. puska párja, Psener pozsonyi puskaművestől.
XVIII. század.
Erdődy Ferencz gróf, Galgóc.
- 12—13. **2 pisztoly**, kapszlis, turbán idomu sárgarezes fejben végződő faágygyal.
XIX. század.
Takách Gyula, Pomáz.
14. **Vadász-palaczk**, pléhből.
Esterházy Pál hg, Kis-Marton.
15. **Lőportartó**, tojásdad idomu, fából, gyöngyház-berakással, oldalt sárgaréz-szelenczével és csappal, végén bőrzacszkóval.
XVI. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg, Körmend.
16. **Lőportartó**, fából, korong idomu, ezüst csappal, zöld zsinórral.
XVII. század.
Batthyány-Strattmann Ödön hg, Körmend.

17. **Puska**, mint az V. 37. és 39. sz. a.
Eszterházy Pál hg. Kis-Marton.

18. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgalemezű faagygyal; puska-műves; «Joseph Hamerl in Wienn». XVIII. század.

Özv. Batthyány Béla grófné, Német-Ujvár.

19. **Kacsázó puska**, támasztó villával. Puska-műves: «A. Franzino». Fiume vidékéről.

XIX. század.

X. SZEKRÉNY.

XVIII. századbéli vadászfegyverek
Batthyány-Strattmann Ödön herczeg körmendi várkastélyából.

1. **Puska**, kétszővű, kovás, alul s fölül csapódó sárkánnyal, szarvasvadászati jelenettel; puska-műves: «Michael Bayer», fölszerelő: «Limmer, in Cronach».

2. **Puska**, kétszővű, kovás, alul és fölül csapódó sárkánnyal; puska-műves: «Johann Waas in Bamberg».

3. **Puska**, kétszővű, kovás, alul s fölül csapódó sárkánnyal; puska-műves: «Wolfgang Schirmer in Bamberg».

4. **Puska**, kovás, vont arabeszk csővel, agyán ezüst berakással (vadkanvadászat, delfin) ezüst medailonnal; puska-műves: «Johannes Nicolaus Danner»,

5. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgaréz medaillonban herczegi korona alatt JAB (Joseph Anton Batthyány sz. 1762 † 1828.) monogrammal, vésett vadászati jelenettel (róka, madár,

kürtölő vadász), a csövön
C FER
NAN bélyeggel.
DEZ

6. **Puska**, egycsővű, kovás.

7. **Puska**, egycsővű, kovás, arabeszk damaszkcsővel, címerrel, domboru Dianával; puska-műves: «C: Sheithaver: in Gratzen».

8. **Puska**, egycsővű, kovás, címerrel, vésett vadászati jelenettel; puska-műves: «Paul Poser in Prag».

9. **Puska**, egycsővű, kovás, vésett lombozattal; puska-műves: «Neireiter — Prag».

10. **Puska**, egycsővű, kovás, herczegi koronás, címer nélküli paizszsal, sárgarézes agyán kivert vadkanvadászattal; puska-műves: «T. Boltz».

11. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarézről kivert vadkanvadászattal, lovascsatával, bibornoki kalap alatt Batthyány-címerrel (gróf Batthyány József primásé, sz. 1727 † 1799); puska-műves: «Thadäus Poltz».

12. **Puska**, kovás, tölcseres damaszk csővel; puska-műves: «Joan Deplan in Prag».

13. **Puska**, egycsővű, kovás, kettős paizsban kétszer a Batthyány-címerrel s mondatszalogban A. F. V. B. G. G. V. B. betűkkel, (Adam Fürst von Batthyány sz. 1722 † 1787. és talán [Joseph] Georg Graf von Batthyány, sz. 1738 † 1806) szarvasra lövő püspökkel; puska-műves: «Georg Keiser», fölszerelő puska-műves: «Joseph Hamerl in Wienn».

14. **Puska**, egycsővű, kovás, nyolcz oldalú vont-csővel, ezüst lemez agygyal, ezüst címer-tartóval; a lakatszerkezetnél «Franz Stranski» puskaműves nevével, a csövön arany be-tükkel: «In Forchenstein» (Fraknó). Bélyeg bevert vö-rösréz korongon csillag.
- 15—16. **2 puska**, egycsővű, ko-vás, hercegi korona alatt sárgaréz korongon L.(udovicus) B.(attyányi) monogrammal (sz. 1753 † 1806); puskaműves: «Neireiter in Prag», fölszerelő: «Veit Sittauer in Wienn».
17. **Puska**, kovás, egysárkányu kettős csővel, sárgarezes agy-gyal, bekarcolt és domboru lombozatokkal, a csövön két domboru török fővel és «Lazaro Lazzerino» puskaműves nevé-vel.
XVII. század végéről.
18. **Puska**, egymás fölött lévő két csővel, kovás, vadlovat ker-gető kutyával puskaműves: «Von Wyck a Utrecht».
19. **Női vadászpuska**, egycsővű, kovás, roccocóizlésben diszi-tett ezüstös agygyal, ezüst címerpaizsban herceg Bat-thyány-czimerrel; puskaműves «Franz Stranski»; a csövön levő bélyeg, mint a 14. sz., a bevert vörösréz korongon-csillag. Fraknói készítmény.
20. **Puska**, egycsővű, kovás, sárga-rezes agygyal, vésett diszítés-sel (kötéltánczos, ülő női alak, kétfejű sasos paizs, hadijelvé-nyek közül kireptülő sas); puskaműves: «Mathias Vicens Nvsbavn».
21. **Puska**, egycsővű, kovás, ara-beszkes damaszkcsővel, sárga-rezes agygyal, áttört sárgaréz lombozatokkal, vésvé kutya elől menekülő rókával.
22. **Puska**, egycsővű, kovás, czi-mer nélküli sárgaréz - címer-tartóval, vésett őzzel és szarvas-sal; puskaműves: «Spircken-bichler.»
23. **Puska**, egycsővű, kovás, sárga-rezes agygyal, domboru és vésett alakokkal (Diana, nyugvó szarvas, kacsát tartó gyermek), sárgaréz-czímerpaizsban vadá-szati trofeumok közt a Bat-thyány-czimerrel.
24. **Puska**, egycsővű, kovás, sárga-rézpaizsban Batthyány-czimer-rel, vésett diszítéssel (szarvast kergető kutya).
25. **Puska**, kovás, egycsővű, da-maszkcsővel, sárgarezes agy-gyal, áttört sárgaréz lombozat-tal, vésett vadászati jelenettel; puskaműves: «Simon Penz-ner in Wien».
26. **Puska**, egycsővű, kovás, sárga-rezes agygyal; puskaműves: «Gregori Gröger in Neustadt».
27. **Puska**, egycsővű, kovás, sárga-rezes agygyal, domboru és vésett diszítéssel (lombozatok közt sátor alatt Diana, pihenő vadász a kutyájával együtt, szarvast elejtő kopó); agyán «Lazarino Cominazzo» nevével.
XVII. század vége.

28. **Puska**, egycsővű, kovás, alul barázdás, főt hengerded csővel, a kakas alatt pihenő puska vadászszal s vadkanfőből, ijából, tegezből és kürtből álló trofeummal.

XVII. század vége.

29. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, Batthyány-czimerrel, a cső alján berakott arany lomboatokkal s keresztből, ágaskodó koronás oroszlánból álló bélyeggel:

IVAN
SAN
TOS

fölszerelő puskaműves:
«Johann Planer in
Wienn.»

30. **Puska**, egycsővű, kovás, sárgarezes agygyal, Batthyány-czimerrel, a cső alján lilomokból és nyargaló lóból álló bélyeggel;

C
FER
MAN
DEZ

puskaműves fölszerelő:
«Jos. Fruewürth in
Wienn.»

31. **Puska**, egycsővű, kovás, arabeszkes damaszkesővel, sárgarezes agygyal, áttört sárgaréz lomboatokkal, vadászati jelenettel, a csövön török bélyeggel; fölszerelő puskaműves: «Simon Penzner in Wienn.»

XI.

A IX. SZÁMÚ CSOPORTOZAT FOLYTATÁSA.

A SZEKRÉNY FÖLÖTT:

20. **Czéltábla**, koronás fekete sással, főt hercegi korona alatt a Habsburg-Lotharingi, magyar, cseh stb. czimerrel.

1825-ből.

Budapesti polgári lövész-egyesület.

ALANT BALFELŐL:

Vadmacska-fogas hurokkal. Készítette és összeállította Szikla G.

Borovszky Károly, Budapest.

A FALON BALFELŐL LEVŐ FEGYVERCSOPORTOZAT.

21. **Puska**, egycsővű, kapszlis, felső-magyarországi készítmény.

XIX. század.

Andrássy Géza gróf, Bettlér.

22. **Puska**, egycsővű, kovás.

XVIII. század.

Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmend.

23. **Puska**, kétesővű, kapszlis. Felső-magyarországi.

XIX. század.

Andrássy Géza gróf, Bettlér.

24. **Vadászkész**, széles, egyélű, egyes pengével. Találták Csombordon (Alsó-Fehérm.)

XV. század.

Nagyenyedi Bethlen-főiskola.

25. **Lőportartó** áttört ércből, czápas aljon virágok közt nyullal.

XVI—XVII. század.

Wartha Vincze dr., Budapest.

26. **Lőportartó**, szarvasagancsból, bekarczolt kőrdiszítéssel.

XVII—XVIII. század.

Egri lyceum.

27. **Vadászkész**, sárgarezes markolattal, arabeszkes egyélű egyes pengével, a keresztvédő sárgaréz lapján domborműves vadászati jelenettel.

XVII. század.

Győri beczés főgymnásium.

28. **Vadászkés**, csontmarkolattal, egyélü egyenes pengével, melynek egyik oldalára szarvast, másikkra vadkant kergető kutya van bekarcolva.
XVIII. század.
Spitzer Mór, Széleskut.
- 29., 31. **Két puska**, egycsővü, kapszlis. Felső-magyarországi.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
30. **Nyultör**, Szentes vidékéről, áll egy czövekhez erősített rézdrótból. Orvvadásztól szerezeve.
32. **Löportartó**, sárgarézből, bikaszarvalaku, bekarcolt félkörökkel, ónnal cizfrázott szíjjal.
XVII—XVIII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
33. **Löportartó**, szarvasagancsból, bekarcolt sasból és lándsás, magyar vitézből álló czimerrel és M K betűkkel.
XVII—XVIII. század.
Egri Lyceum.
34. **Vadászkés**, széles egyélü egyenes pengével, mely foka alatt vércsatornával van ellátva, markolatának vas bélete külső oldalán völgyelve. Találták a Bárczaságon, Krizbán.
XV—XVI. század.
Nagy-enedi Bethlen-főiskola.
35. **Szarvastehén-szarv**.
Esterházy Pál hg., Kis-Márton.
- 36., 38. **2 löportartó** szarvas agancsból, bekarcolt mértani diszítéssel.
Egri lyceum.
37. **Kacsázó puska**, egycsővü, kovás, agyába »N: Kállay Kristóf« neve van bevésve.
XVIII—XIX. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- XII. AZ AJTÓ MELLETT ALANT:
- Nyulfogás** törrel. Készítette és összeállította Szikla Gábor tanár.
- A FALON:
- Olajfestmény**. Vadászok sorfala közt kergetett rókák. A vadászok élén diszruhás magyar úr.
XVIII. század közepe.
Stummer Ágost báró, Tavarnok.
- A FESTMÉMYTŐL JOBBRA ESŐ FEGYVERCSOPORTOZAT:
3. **Kutyaörv**, zöld vászonból, kivarrott barna bőr-szegélylyel és béléssel, sárgaréz kapcsolóval, közepén paizsalaku sárgaréz-lemezre kétfejü sas gyomrában a Pálffy-czimer van bekarcolva. Párját l. 11. sz. a.
XVIII. század első fele.
Gróf Pálffy János.
4. **Löportartó**, zergekampóból, ezüst fölszereléssel.
Felkai Táttra-muzeum.
- 5—6., 8. **3 puska**, kapszlis, kettő egycsővü, a harmadik kétcsővü. Felső - magyarországi puska-művestől.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
7. **Nyilvessző**, számszerijjhoz, fenyőfából, négyoldalú vashegygyel.
XV—XVI. század.
M. n. muzeum régiségtára.

9. **Vadászsip**, sárgarézből, rézlánczczal és makka, zöld zsinórral.
10. **Lándzsa**, középkori, vasból, nyelestől.
Egri Lyceum.
11. **Kutyaörv**, széles zöld vászonból, barnabőr béléssel, ezüst paszománttal, végén sárgaréz kapcsolóval, közepén paizsalaku sárgaréz lemezen kétfejű sas-gyomrában a Pálffy-czimerrel, körüle jobbról és balról az örvre a következő sárgaréz betűk vannak erősítve: **P** (alatinus): **C** (omes): **G** (iovanni): —: **P** (álffy): **V** (on): **E** (rdód): Pálffy János gróf, tábornagy és nádoré volt (sz. 1664. † 1751).
XVIII. század közepe.
Pálffy János gróf.
12. **Lándzsacsúcs**, a középkorból, vasból.
Magy. nemz. muzeum régiségtára.
13. **Lőportartó** szarvasagancsból, bekarczolt mértani diszitással.
XVII/XVIII. század.
Egri Lyceum.
14. **Puska**, kétcsövű, kapszlis, felsőmagyarországi.
XIX. század.
Andrássy Géza gróf, Bettlér.
- 15, 17—18. **3 lándsa-csúcs**, vasból, a középkorból.
M. nemz. muzeum régiségtára.
16. **Szamszeri**jj, vastag aczélivvel, összefont zsinegből álló hurral, széles vastag faagygyal.
XV/XVI. század.
Egri Lyceum.
19. **Tölténytartó - táska**, sárgásbarna bőrből, két sor töltény számára. XVIII/XIX. század.
Batthyány-Strattmann Ödön herceg, Körmené.
20. **Vadász kulács**, fából, piros szövettel bevonva, melynek csak maradványai vannak, átört vas diszitményyel.
XVI/XVII. század.
Wartha Vincze dr., Budapest.
- AZ AJTÓ MELLETT:
21. **Czellővő puska**, kapszlis, vissza-felé csapódó kakassal; a csövön ezen fölirattal: «Dähnis Gusztáv Budán önt (ött) cső,» fölszerelő puskaműves: «Kirner.» XIX. század.
Budapesti lövész-társulat.
22. **Czellővő puska**, hátultöltővé átalakítva, a csövön «Zoller» puskaműves nevével.
XIX. század.
Budapesti lövész-társulat.

IX. SZÁMU FÜLKE.

Rókafogás vassal, készítette és összeállította Szikla Gábor tanár.
Barišić P. főerdész, Mitrovicz.

A SZABADBAN, A PAVILLON DÉLI SAR-
KÁN, A HIDTÓL JOBBKÉZ-FELÉ.

Medvecsapda.

Paraszka József, Dolha. (Máramaros-m.)

IX. SZÁMÚ LÉTKÉ

Hökötözés: 1. sz. kötetben az 1844. évi törvény szerinti
törvény 9. §-ának 11. pontja

SZABABBAN A PAVILLON DÍL SÁK
KAN A HÍD TÖL JÖRREKÉTE

Művelődési
Társulat

1
1
14

III. ŐSHALÁSZAT.

A tó színe fölött 57. pavillon.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ŐSHALÁSZAT PAVILLONJA.

KÜLSŐ TERÜLET, A VADÁSZPAVILLON
MÖGÖTT:

Pávafaru csónak, Körös-folyó.
Vesszővarsák, Alduna, Alsó-Kubin
táján.

A HID MELLETT KIKÖTVE:

Régi lélekvesztők:

1. Balaton,
2. Szeged,
3. Drávafok,
- 4—5. Kraszna.

Jobbról:

Kürtös vejsze, Fertő-tó. (Már
1268-ban királyi donatio tárgya).

A vejszén tul:

Kullogó, rajta vasas szák; Ung-
megye. (Három czölöpön, utolsó
czölöpépitmény Magyarorszá-
gon); a lélekvesztő aldunai.

Azontul:

Fluta, Mezőség — Erdélyben, —
(bronzkori alaku horgokkal
való csukahalászat. Valószínű-
leg magyar eredetű, minthogy
az oláh elem csak az utolsó
nagy pestis után, telepítés ut-
ján, s oly helyekről jutott a
Mezőségre, a hol halászó vizek
nem voltak.

A HIDON:

12 darab magyar szigony a Tisza
mellékéről; kétágu. Ráakasztva
mindkét oldalról viza-horgok
az Aldunáról. A sátortól jobbra-
balra: szárnyas varsák, duna-
menti formák. A sátor alatt
jobbról-balról pendel-hálók.

KÜLSŐ PÁRKÁNY JOBBRA:

Tapogató, beregmegyei forma.
Rütő, haltartó, keszthelyi forma.
Öthagyásu varsa, ecsedi lép.
Bokorszák, Alduna.
Csíkvarsák vagy kosarak, Ecsedi
láp.
Villikháló, Alsó-Tisza.
Csíkvarsák, Ecsedi lép.
Nyeles tapogató, Szernyemocsár,
Bereg.
Vezetőháló, Székelyföld.

KÜLSŐ PÁRKÁNY BALRA:

Tapogató, Drávafok.
Viszálló, kerékre járó. Alduna.
Halászkosár, Velencei tó.
Nagy-szák, Apatin.
Villikháló, Mindszent Csongrádm.
Buritó-tapogató, Fertőtava.

A SÁTOR ALATT :

Pontyvarsa, Apatin.

A KÜLSŐ DUCZOKON :

Nagy Tisza-háló 200 méter hosszú,
14 méter mély.

Danicska Főzsef tulajdona,

A BELSŐ DUCZOKON :

Jobbra :

4 **kusza-kecze** lószárcsonttal sulyozva.

Kisebb kerítőhálók az Aldunáról.

Balra :

2 **kusza-kecze** lószárcsontokkal.

2 **hosszukecze** vasas innal és lóállkapocsból való farkallóval.

Kisebb kerítőhálók az Aldunáról.

AZ OKTOGON KÜLSEJÉN :

I.

Régi **kusza-kecze**. Alduna.

Jobbról-balról :

Rokkolya-hálók, Erdély, Oltmente.

II.

1. **Kusza-kecze**, Alsó-Tisza.

III.

1. **Kusza-kecze**, Alsó-Tisza.

2. **Kétközháló** kövekkel és lószárcsontokkal sulyozva, Alsó-Tisza.

IV.

1. **Kusza-kecze**, Alduna.

V.

1. **Hosszu-kecze**, ólmos innal lóállkapocsból való farkallóval.

2. **Rajta háló-őr** Keszthelyről.

3—4. **Kaczér-őr**, Keszthely.

5—6. **Evedző**, dohánylevélalakulappal, Szeged.

7. **Vizahorog**, Alduna.

8. **Marázsa-háló**, Tass.

AZ AJTÓN.

8—9. **Kaczérok**, Keszthelyről.

10. **Fenekhorgok**, Komárom.

VI.

1. **Kusza-kecze** lószárcsontokkal. Apatin.

VII.

1. **Hosszu-kecze**, vasas innal és lóállkapocsal.

2. **Fenekhorog**, Duna.

VIII.

1. **Kusza-kecze** lószárcsontokkal, Alduna.

BELSŐ OKTOGON.

I.

1. **Mammuthfog**, a Tisza szolnoki részéből.

2. **Czőkör**, halászsztatyor Hegykőről.

3. A **kusza-keczéhez** való lócsontok.

4. **Pendel-háló**, tiszai forma, Mindszent, Csongrádm.

5—6. **Hálóőrök**, Balaton, Keszthely.

7—10. **Csiktökök**, Ecsedi láp.

11—14. **Erdélyi oltmenti szigonyok**.

15. **Szendrő**, bodvamenti szigony.

16—18. **Dunamelléki pozsonyvidéki szigonyok**.

19—20. **Vágóhorgok**, Drávafok.

21—22. **Szapolyok**, Mindszent, Csongrádm.

- 23—24. Klumpák, apatini forma.
 25—26. Csikputtonyok, ecsedi láp.
 27—28. Kabak-tökök, Mindszent, Csongrádm.
 29—30. Szapolyok, Mindszent, Csongrádm.
 31—32. Kallantyuk, Mindszent, csongrádi forma.
 33—34. Fakukák, Mindszent, Csongrádm.

SZÁM NÉLKÜL:

Galacsinok és hálókövek, alsó-tiszai alakok.

AZ AJTÓN:

Fenekhorog, bönadszókókkal felszerelve, pörgetyűvel és karóval, Szeged.

Nádvágók, tiszamenti, ázsiai forma.

Melencze, aldunai forma.

II.

1. Hálóőr, Balaton, Keszthely.
2. Csikháló, Drávafok.
3. Szák, Mindszent, Csongrádm.
4. Kuszakeczéhez való csontok.
5. Horogkabak.
6. Kuszakecze, 9 csonttal, tiszai.
7. Evedző, balatoni forma.
8. Káncsa, tihanyi forma.
- 9—10. Kaszur, Mindszent, Csongrádm.
- 11—12. Nádvágó, Közép-Tisza.
13. VASFENTŐ, Tihany.
- 14—15. Hálóőrök, keszthelyi forma.
16. Halász-bárd, Szeged.
- 17—21. Állító tük.
22. Léhés kötőtük.

23. Bérczék.

24. Gyékénytű.

25. (A táblán). Mostkori hálókövek, galacsinok és horogkövek különböző vidékekről.

26—27. Halászorsó és vizálló.

28. Halázkavarók.

29. Halzsirszedők, Anodonta és Unio kagylóból, kőröstarcsai formák.

30—31. Szolgafák, Szentes, Bövény.

32. Halpénzvakaró, Szeged.

33—34. Hasítókések.

35. Kecsecsontok.

36—38. Irongacsontok (koresolyacsontok), Mindszent, Csongrádmegye.

III.

1. Hálóőr, Balaton.
2. Hálókötőtük, Közép-Tisza.
3. Pendelháló, Csongrádm, Mindszent.
- 4—5. Marázshálók, Csongrádm, Mindszent
6. Lápmetező, ecsedi láp.
7. ?
- 8—11. Jégpatkók.
12. Halászfunt, Tihany.
13. Harcsahorog, praehistoricus, Balaton, tihanyi rész.
14. Patonyfa, Szentes.
15. Tidó, világító az éjjeli halászat-hoz, Székelyföld, Feüle
- 16—17. Kuttyogatók, szegedi és csongrádi forma.
18. Cserepcsik, Szentes.
19. Vizahorgok, Apatin.

20. **Szigony**, kétágu, praehistorikus, a Balaton tihanyi részéből.
21. **Kosztos horog**, pedzövel, most kori, a bronzkornak megfelelő forma.
22. **Csukahorgok**, mostkoriak a bronzkornak megfelelőek, lásd: 25., 26., 27. és 28. szám alatt. A többi kosztos-, fenék- és pisztráng-horgok, különböző vidékekről.
23. **Gilisztatartó**, Csongrád-Mindszent.
24. **Halászfurkó**, Csongrád-Mindszent.
- A fluta-horgokat** lásd: ugyanitt III. 25—28 alatt; mind Szent Gothárdról, a czegei tó flutáiról valók.

IV.

1. **Kabaktök**.
2. **Cziklonyok**, kuszakeczéhez valók.
3. **Hosszu kecze**, farkalló kövel.
4. **Vágóhorog**, Dráva-fok.
5. **Tüzsérek és ihanyok**, Csongrád, Mindszent.
6. **Halászfurkóhoz való háló**, velencei tó.
7. **Kis-Szák**, piaci, Csongrád-Mindszent.
8. **Evedző**, Szeged.
9. **Evedző**, Tihany.
- 10—11. **Kaczér**, Keszthely.
- 12—13. **Horogfentő**, Rév-Komárom.
- 14—15. **Halászkanalak**, Unió kagylóból, kenesei forma.

A TÁBLÁN:

- 16—17. **Palló**, Szeged.
18. **Lekelő fejsze**, Szeged.
19. **Szakócza**, Balaton, keszthelyi forma.
20. **Halászbárd**, Szeged.
- 21—22. **Kaszurok**, Ecsedi láp.
- 23—24. **Vágóhorgok**, Tápé.
- 25—28. **Magyar nád-vágók**, ázsiai formák, Szeged, Szentés, Algyő és Tápé vidékekről.
29. **Szakócza**, praehistorikus, a Balaton tihanyi részéből.
30. **Hálókereső**, Tihany.
- 31—32. **Kaczérok**.
33. **Fentő**, Komárom.
34. **Katka**, Szeged.
35. **Marázsa-háló** pótája czöttkényből (Euphorbia) való, Tápé.

V.

- 1—2. **Szapolyok**. Közép-Duna.
- 3—4. **Vágó-horgok**, Apatin.
- 5—6. **Egyágu szigonyok**, Csongrád-Mindszent.
- 7—12. **Szigonyok**, Olt mentiek, Székelyföld.
13. **Hosszu kecze**, lóállkapocs-farkallóval.
14. **Halászkürt** (halászduda) Csongrád-Mindszent.
- 15—16. **Csiktökök**, Ecsedi láp.
- 17—18. **Csikputtonyok**, Ecsedi láp.
- 19—22. **Kabak-tökök**, vágóhoroghoz valók.
- 23—24. **Kaczérok**, Keszthely.
- 25—26. **Horogkövek**, Komárom.
- 27—28. **Szapolyok**, Közép-Tisza.

Őshalászat pavillonja

- 29—30. **Kallantyuk**, Csongrád-Mindszent.
31. **Gemics**, Kenese, Balaton, rajta hálókereső és vizálló Apatinból.

VI.

1. **Hosszu kecze**. lóállkapocs-farkallóval.
2. **Cziklonyok**.
3. **Fentő**, Komárom.
4. **Marázsa-háló**. Mindszent, Csongrád.
5. **Evedző**, ázsiai forma, Szeged.
6. **Evedző**, keczézésre, Szeged.

A TÁBLÁN :

- 7—12. **Vágóhorgok**, Szeged-vidéke.
- 13—14. **Nádvágók**, Csongrád-Mindszent.
15. **Jegellő szakócza**, Alduna, praehistorikus forma.
16. **Czibék**, tihanyi forma.
17. **Fentő**, Alduna.
18. **Halászbárd**, Csongrád-Mindszent.
19. **Kallantyú**, gyékénykötél sodráshoz Csongrád-Mindszent.
20. **Halászkürt-fuvója**, Csongrád-Mindszent.
21. **Viszállók**, Csongrád-Mindszent.
22. **Hálókötőtűk és bérczék**, Csongrád-Mindszent.
23. **Hálóállítótűk**, Csongrád-Mindszent.
24. **Hálókövek**, Keszthely, az Aquincumban talált rómaiaknak megfelelően.

25. **Horogcsiptető**, Csongrád-Mindszent.
26. **Kuttyogató**, Szeged.
27. **Jégpatkó**.

SZÁM NÉLKÜL :

Hálókövek, Csongrád - Mindszent tájáról.

VII.

- 1—2. **Pörgetyű**, a fenékhorgozhoz, Csongrád-Mindszent.
- 3—4. **Vágó-horgok**, Apatin.
5. **Hálókötőtűk**, Csongrád-Mindszent.
- 6—7. **Lápmetszők**, ecsedi láp.
- 8—9. **Nádvágók**, Csongrád-Mindszent.
10. **Halász-kulacs**, (hármás).

A TÁBLÁN.

11. **Jégpatkók**.
- 12—13. **Kuttyogatók** és horgaik.
14. **Halásznyársak**.
15. **Szigony**, kétágu, Csongrád-Mindszent.
16. **Fentő-horgokból** összeállítva.
17. **Csontsúlyok**.
18. **Hasító-kés**, Szeged.
19. **Marázsa-háló**, Csongrád-Mindszent.

VIII.

1. **Csiksűrő**, Nagy-Bereg.
2. **Keczecsont**. 11-es, Csongrád-Mindszent.
3. **Kusza-kecze**, 9-es, Apatin.
4. **Evedző**, ázsiai forma, Szeged.
5. **Kürtő-vas**, Fertő.

6. Szák, Kőrös-Tarcsa.
7. Mázsáló, Kőrös-Tarcsa.
8. Tókasza, Tószeg.
9. Czibék, Szeged.

SZÁM NÉLKÜL.

Csiriptetők horgokkal, tüzsérek ihanynyal, hálókötőtük, vágó-horog, vizahorog különböző helyekről.

A TÁBLÁN.

10. Hálóör, Keszthely.
- 11—12. Kabak-tökök, Szentés.
- 13—14. Palák, Kőrös-Tarcsa.
15. Bércze, a kuszakecze regyinájához való.
16. Pálha, Petráhóból való.
17. Jeles-póták, balatoni eresztő-hálókról,
- 18—19. Parák, Komárom.
- 20—21. Czötkény-póták, Tápé.

TETŐZET.

Nagy folyóháló, kisebb pendelháló farkallókkal és állkapsokkal, kabak-tökök, pendelháló, rácsa (fűzfaháncsból való) Kis-Majtény; vasfentő, Csongrád-Mindszent és vizzálló orsó Apatinból.

A VASTARTÓKBAN KÖRÖSKÖRÜL.

A belső oktagon I. táblájától kezdve balra haladva.

1. Buffanó, Keszthely.
2. Vágó-szigony, Hegykő.
3. Szigony, velencei tó.
4. Négyes-szigony, ázsiai forma. Pinnyédről való.

5. Magyar-szigony, Tápé.
6. Négyes-szigony.
6. Csonka ötös-szigony, Kenese.
8. Hármás-szigony, Keszthely.
9. Négyes-szigony, Czegei tó.
10. Kétágu-szigony, Alduna.
11. Kerítő-szigony, Oltmente.
12. Hatos-szigony, Tihany.
13. Négyes-szigony, Keszthely.
14. Buffanó, Keszthely,
15. Ötös-szigony, Tihany.
16. Négyes-szigony, Kraszna.
17. Ötös-szigony, csonka.
18. Hármás-szigony, Keszthely.
19. Négyes-szigony- Kis-Majtény.
20. Négyes-szigony, Velencei tó.
21. Kettős-szigony, Csongrád.
22. Négyes-szigony, Czegei tó.
23. Négyes-szigony.
24. Vágószigony, Hegykő, Fertő tó.

KÖZÉPEN, ÜVEG ALATT:

Magyar vejszék modelljei.

A DOBOGÓN.

Régi formájú pákászkunyhó, mindenféle halász- és főző-szerszámmal. Jobbra a tóban Körtös vejsze, Fertő, legszövényesebb szerszámmal; építette *Kertész György*. A kunyhóhoz támasztva az «Emeli» háló, Csongrád-mindszenti forma, szemben a párkányon ugyanonnan az «Érző háló», mindkettő *Daniczka Fózsef* halászmestertől való. Zsombék ülökék, Somogy, Nagyberék; hátul különböző szigonyok.

